Fenelon

IHS

N 903.

SPECVLVM

SAPIENTIÆ MATRONALIS,

EX

VITA SANCTÆ FRANCISCÆ ROMANÆ FVNDATRICIS SORORVM TVRRIS SPECVLORVM.

PANEGYRICVS.

Authore ANDREA VALLADERIO, A SANCTO PAVLO *Foresiensi, Sacræ Theologiæ Doctore, Protonotario Apostolico, Regis Consiliario, Eleemosynario, & Concionatore ordinario Christianissimæ eiusdem*
Collegij Rom. *Maiestatis.* Soc. Iesu.

AD SANCTISSIMVM DOMINVM NOSTRVM PAVLVM V. PONT. MAX. Qui Beatam nuper solenni ritu consecrauit, Anno salutari CIↃ. DC VIII. Ad IV. Kal. Iunias.
Catalog. Pontificatus sui Ann. IV. Inscript.

Fecit & labrum æneum cum basi sua, de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi. *Exod.* XXXVIII.

B S

PARISIIS.
Apud IOANNEM RICHER, via Diui Ioannis Lateranensis, sub Arbore virescenti.
CIↃ DC. IX.
Cum Priuilegio Regis.

BEATISSIMO AC SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO PAVLO V. Pont. Max.

BEATISSIME PATER,

Vidi te Domine quasi Angelum Dei, & conturbatum est cor meum præ timore gloriæ tuæ: valde enim mirabilis es, Domine, & facies tua plena est gratiarum. *Quidni mihi licebit non minus attonito illa præfari, quæ multo minori splendore perculsa Regina Hester per inusitatæ admirationis veluti ecstasim exclamauit? quàm enim illa me tanta gloria perculit, tam ista me diuina clementia recreauit: illa percelluit; hæc subleuauit; illinc horrores, inde amores, ancipiti lucta, animum mihi in diuersa raptatum distraxerunt. Illi diuinæ radij Majestatis,*

Tyara vibrante, diffusi altiorem humano fastigio hominem, inter homines, Pontificio iubare intermicantem præbuerunt. Illa infinita comitas, supra id omne, quod credi, aut esse potest, Apostolica, pendentem ex recenti iactatione fiduciam erexit. Quid dicam? quid faciam? Beatiss. Pater, pro innumeris in immeritum collatis gratijs, nisi vel taceam obliuiosus, vel eloquar indisertus, vel iactem gloriosus, vel obstupescam attonitus, vel, quod in promptu demum est magis, feram consepultas ingratus? Imò quantum potero sanè & latere, & pectore, & calamo contendam, vt orbis terrarum Christianus intonet vniuersus, illa benignitate, omnium nationum vocibus, reuerberante. Ille ego sum multum exercitus, atque iactatus, horribili Subsolano cautes, & breuia, & monstra crispante, delatus in alteram Vlyssæam Ogygiam, vbi ex iactatione, nouæ immortalitatis portum inueni. Iam vota persoluo, postquàm, malacia subridente, puluinarium tenui, spumas vndantes elisas sub pedibus fregi, flatus meis vtribus facilè conclusos coercui, iámque à tergo salum conspicor, gestióque; vt discat aliquando tempestas me non inconsulto contingere, nisi cùm prosperatum, & coronatum volet. Immugijt illo turbine, prox-

sus immaniter, pro minimo homine, sed non ignotō quàm latè Gallia nostra distenditur. Ego iam theatris argumenta præstabam, an Comica ad sannas, an, Tragica ad clamores, & ad lacrymas: illa hostibus, ista amicis Illi ludebant, isti lugebant; illi non tam mei, quàm fidei hostes, oppressum, absorptū in fundo credebant, volebant; isti depressum ad tempus, non oppressum ominabantur: illi funesta omnia, & tetra, & sanguinaria spirabant; isti mitiora, & prospera, & quæ modo sunt, sperabant. Næ! simul omnia illa inauspicata, reuulso sipario, Ioue tonante, in leuem reuoluta flatum subito diffluxerunt. Gratias, superi! grates, Beatiss. Pater, immensas: inde mihi quædam diuina Calypso, pro Harpyis emersit: malaciam pro malicia, gloriam pro glarea, sortem pro syrte, fructúsque pro fluctibus fæneratus, per nutantes Symplegadas, impulsu retrogado, ad vellus amabile proiectus in tutum, ex arenis emersus aras teneo.

Saxa vocant Itali, mediisque in fluctibus aras:

Ego Petri petram fundatricem Ecclesiæ Christianæ potius ad meū gustū interpretor. Italiam, Italiā &c. proxima hyeme, fera, immemorabili, prodigiosa, in-

uitis niuibus, hominibúsq́; glacies perrupi, niues trāſmiſi, Alpes trāſcendi, Apēninū vici, Latium excurri, Romam appuli, Vaticanum tenui, tribunal Apoſtolicum applicui, ſuæ Sanctitati ſuppliciter obuolutus gratiam, qua non egebam, deprecatus; ius, quod merebar, comprecatus, vtrumque, tum quod nolebam, tum quod poſcebam ſum conſequutus. Primùm ad meam cauſam (quis credat adeo diuinam clementiam inter mortales diuerſari?) illa tanta Maieſtas ſeſe ipſa dimiſit: me diù ad ipſius pedes perorantem benigniſſimè audijt: libellum meum ipſamet, per ſeſe ſingulari admodum priuilegio, accepit, perlegit, deſtinauit: iudicem ipſa ſe eſſe voluit: diſceptatorem, cognitoremq́; ex ſacro purpuratorum numero, eum maximè ſua diuina manu RESCRIPSIT, *quem integerrimum priſcæ ſanctitatis exemplar, viuum, ac ſpirans ſimulacrum æquitatis, & totius Religionis omnes agnoſcunt, Illuſtr. Cardinalem de Giury, qui negotio penitus pertentato, diſceptatóque, ad ſuam Sanctitatem exactè, & ſanctè retulit. Ipſa, cognita cauſa, Sacro ore pronūciauit, conſciuitq́;: primùm, vti mihi rite authenticæ tabulæ expedirentur, quibus in plenum omnis vitæ ſuperioris, & votorum*

omnium quacunque obligatione exsolutus, & liber imposterum sedatiùs, tutiúsque viuerem: tum quibus meæ integritati, sinceritatiq́, ita penitus cautum esset, publico testimonio, vt nulla noui diuortij alia causa penitus, nisi honestissima, atque in summa, quòd mihi ita commodum foret, *redderetur. Deinde (quoniam, nulla mea culpa, imo ne cogitanti quidem mihi omnia cõtigissent) ita me beatũ voluit, vt alia mihi omnibus his lõgè maiora, sed non passim peruulganda contulerit, quæ, ne recrudescat inuidia, prætermitto; quibus nihil aliud voluisse, aut effecisse videtur sua Sanctitas, nisi vt, præter parietes, totus Societatis essem, totáque Societas mea, quam ita ex animo colueram, vt nisi Sanctissimum, secundum Deum, altissimúmque consilium aliud mihi consuluisset, idémq; consiliũ fuisset multorum amplissimorũ Cardinalium, aliorúmq; omni ex ordine grauissimorum inclytæ vrbis, sine cõtrouersia, hominum, tũ exquisita doctrina, tũ celebri vitæ probitate insigniũ, mihi statutum, & certum esset, pactum semel vitæ genus nunquam abrumpere, atque ad extremum vitæ spiritum (quod mihi expeditum, ac liberum integra adhuc, & aperta omnia faciebant) in pri-*

mò vestigio sistere: de quo testem inuoco cordium scrutatorem Deum, nullam mihi tum aliam mentem fuisse; Quanquam alibi, æquè bene, æquè tuto, æquè fructuosè, me Deo posse, eiúsque Ecclesiæ inseruire nec dubitabam, nec ignorabam, imò recenti experientia sentiebam. Quanquam, vt illa maxima Societatis priuilegia mihi concessa silentio obuoluā, pro cumulo certè celebre illud, & illustre Sanctißimæ Inquisitionis, & beneficium, & testimonium omnem inuidiam iugulare, omnémq; calumniam obruere potest, quo, sua Sanctitate præsente, sedente, decernente, maximi, & grauißimi Cardinales, ex suæ Sanctitatis sententia, mihi eximias facultates libros quoslibet prohibitos tractandi, legendíque, Hæreticos transfugas, ceteróśque eius generis criminum Reos absoluendi, Ecclesiæque Catholicæ, reconciliata fide, restituendi, concesserunt: diploma solenne super ea re etiam amplum, & graue ipsorum Cardinalium manu subscriptum, & publico Sacræ Inquisitionis sigillo obsignatum expedierunt, vt ad strenuè decertandum in isto Catholico stadio, duplicatis præsidijs, me armarēt, vbi sine cuiusquam offendiculo, imò claro nostræ nationis applausu, Dei beneficio, hactenus pro sedis

Apostolicæ,

Apostolicæ, fideique Catholicæ gloria, atque propagatione, tot annos dimicassem, pro qua, vel cum extremo periculo capitis, adusque extremam vitæ metam, siue per infamiam, siue per bonam famam, stat mihi inuicto semper, infractóque animo, Christo Domino Agonotheta, summo Pontifice Antesignano, contendere. Illa mei iuris; hæc Summi fauoris quæ dicam fuerunt. Afflictum, & iniquè vexatum illa diuinæ æmula Clementia Svb Sva Sacra Tvtela, Sanctae qve Sedis Apostolicae Patrocinio *in perpetuum suscepit; primo adspectu; sua sponte; me neque flagitante, neque tam ingens beneficium aut sperante, aut expectante. Quid hoc homini afflicto dulcius? quid sæuè tractato optatius? quid ignoto, nullóque fauore, nisi impenetrabilis innocentiæ, armato honorificentius accidere potuit, aut opportunius? Quid quod in eo illa admiranda benignitas sistere non potuit, verùm, quo me iacentem non modo opportunè erigeret, sed etiam gloriosè extolleret, pro coniurata infamia, me non obscura gloria exornauit? in sacrum, ac nobile Protonotariorum Apostolicorum Collegium gratis mera beneuolentia cooptauit? Planè diuino consilio sua Sancti-*

ctas gubernatur: nam illa benefacta, quæ me vnum spectabant, multo latiùs equidem diffunduntur: Liceat enim mihi, Beatiss. Pater, hanc vocem veritati dare; alij magno numero vel calumnijs oppreßi, vel alijs vexationibus impetiti, qui aliàs aut desperatione præcipites acti se in hostium baratrum deuoluebãt, aut iniuria se præfocari, tum ingenti Ecclesiastici ordinis dedecore, tum maximo Hæreticorum risu plausúque sinebant (immemores puellam violatã, quæ non clamauisset in vrbe lapidationi obnoxiam fuisse) aut hominum fauore perterriti extraria tribunalia experiri, quàm totius æquitatis fontem adire malebant, meo exemplo, & suæ Sanctitatis clementia inuitati ad communem parentem confugere, paternæq; illius, quam ego sensi, charitatis complexus adire nihil verebuntur imposterum. Nihil dico Regem Christianißimum Henricum IV. eius benignitatis præiudicato exẽplo, suæque mirabilis humanitatis instinctu permotum, me pari clementia complexum esse, mœroris penitus abstersisse reliquias, me homuncionem summis honoribus, ac beneficijs suis ornasse, méque imprimis eo beatum fecisse, vt maximo, optimoque Regũ, domestico, Eleemosinarij,

& Concionatoris obsequio, deseruirem, quod ego fortunatum obsequium Aristoteleo genio, etiam cùm Alexãdro Magno præfuit, infinitis paribus antepono. Quæ tot, tanta, tam grauia incitamenta me Romæ in ingratissimo otio versantem impulerunt, vti interim auderem ansam, quæ prima iusta sese daret, arripere, vt quàm me suæ Sanctitati deuinctum sentirem, tum illi, tum posteritati testatum relinquerem. Per illos dies Sanctam Franciscam, admirabili fauore numinis, felicissimo successu, ingenti, ac planè regio apparatu, Sanctis adcensuit. Hic ego testis oculatus existimaui reliquum mensem, quem inde Romæ egi, posse fructuosè occupari; opus absolui, Romano prælo dare volui, nisi negotia mea Trãsalpina profectionem meam quanquam incommodissima, atque ardentissima anni tempestate, maturarent; vt quamprimum Protonotarij Apostolici sacram, & peruetustam dignitatem me Pontificia liberalitate non frustra consequutum ostenderem; & simul eius vnũ antiquissimum munus exoluerem, quod Protonotariorum olim apud maiores nostros præcipuum fuit, notare, atq; describere illustria facta Sanctorũ. De quibus omnibus, quæ hactenus à me commemorata

sunt, locupletem, & certum, quem supra memoraui, Cardinalem de Giury testem habeo, aureæ famæ, incorruptæ fidei, inuiolatæ conscientiæ, integræ, & impenetrabilis religionis. Accipe igitur, Beatissime Pater, æternùm addicti, deuotiq; ingenij primulum pignus maiora, & grauiora, & operæ magis arduæ, ad sanctæ Sedis Apostolicæ obsequium interim parantis: maxima merces mihi operis erit, primùm si me sub sua sanctæq; Sedis tutela, qua me vltrò suscepit, & beneuolentia, contra calumniam, meúmque hunc Panegyricum sibi dicatum, contra inuidiam, semper imposterum tueri, ac fouere dignetur: tum si omnes intelligent, quàm suæ Sanctitati viuā obstrictus: deinde si audient quem exitū mea Romana profectio multis obscura, plerisque dubia, nonnullis suspecta, alijs molesta tandem habuerit: denique si perdidicerint, quàm solemnè, atque authēticum, quàm serium & graue, quàm æquum, & pacatum, quàm iustum, & honorificum Societati in perpetuum vale dixerim; in amplissimo orbis theatro, ad tribunal Apostolicum, in oculis Pontificis Maximi, ad sacrosancta Vaticani adyta: quanquam sanè illa distractio magis corporum fuerit,

quàm mentium, & parietum potiùs, quàm voluntatum. Quod superest, Deum Optimum Max. quoad vita spirabo mea, obsecrabo, vt suam Sanctitatem tantoperè orbi Christiano necessariam, amabilem, & opportunam, perdiù nobis conseruet beatam, incolumem, florentémque; nostræ vero tenuitatis aliquando, saltem semel in vita, memorem.

Suæ Sanctitatis Humillimus, addictissimus, atque in perpetuum deuinctissimus famulus,

Andreas Valladerivs.

ILLVSTRISSIMO DOMINO, DOMINO ANNÆ D'ESCARS CARDINALI DE GIVRY, DOMINO suo perpetuùm colendo.

ANDREAS VALLADERIVS S. ET FOELICITATEM.

ET quis nouit vtrum idcircò ad regnum veneris, vt in tali tempore parareris? Planè Benedi- Hester. 4. ctina familia omnium Religiosorum ordinum Regina, ac parens, Cardinalis Illustrissime, vndique lacessita vel ad istius tuæ purpuræ gremiũ, inde solatium haustura, cõfugit, vel ad illius summæ authoritatis, atque amplitudinis dexteram, sin minus inde opem, saltem commiserationem, & gratiam aliquam reportatura, se recipit. Ecce, nouam tibi Sanctitatis Christianæ propaginem, nouam suæ æternæ fœcunditatis sobolem B. Franciscam pro Aduocata, eius suspiria pro vocibus, suas lachrymas pro sepia, intimum pectus tuum pro membrana immittit. Hei mihi! ille florentissimus Ordo, qui nobis qualem habemus Ecclesiæ securitatem, Majestatémque vel peperit, vel conseruauit, vel propagauit; qui infi-

nitam cælo prolem, qui innumeros Ecclesiæ Christianæ religiosos surculos edidit, iam, viperinum penè in morem, à suis miserè fœtibus laceratur! quæ suo sanguine, & sudore, in media barbarorum, & tyrannorum rabie, tanto ex tempore, parauit, diripere, decoquere, sorbere profani, sacríque certatim, quasi ad viscerationem famelici, inhiátésque non desinunt. At satius fuerat quæ deuorarent suo Marte quærere; satius sese suo, quàm alieno saginare, satius venerabilem decrepitæ parentis canitiem suspicere, quàm in illius adhuc insepultæ scrinia, hæreditatémque domesticam inuolare. Sed nihil horum in mentem venire cupidis potest; dedecorent, depauperent, licitentur; nihil saluum in instituto monastico, nihil intactum, aut tutum in latifundijs, nihil sanctum, aut integrum in domicilijs relinquant, nihil [illegible], crescant, habeant, locupletentur modo. Certè quidem vetusta nobilium ædificiorum rudera, quanquam vetustate labantia, veneramur: priscas icones squalore, situque marcentes, ex illustrissimorū virorum insculpta memoria, magno pretio habemus. Heroüm aliquando nobilium liberos, nepotes, pronepotes, abnepotes, posteritatem vniuersam obseruamus; tametsi eius gloriæ propagatores interijsse, posteros verò etiam in noxas abijsse videmus. Quid dulcissimas Sanctorum exuuias, sacráque spolia tumulis inclusa marmoreis, quàm piè, quàm sanctè suspicimus, colimus, adseruamus? Iam verò quas tot seculis, tot tyrannis obluctantibus, familiæ Benedictinæ reliquias exstare conspicimus,

conſpicimus, quis niſi amator ſui, alieniúe raptor in dubium trahat, nobiliſſima eſſe glorioſiſſimi ordinis veluti rudera inuictiſſimorũ heroũm viua adhuc, & ſpirantia ſimulacra, iucundiſſima innumerabilium Sanctorum pignora, diuinaſque reliquias fundatiſſimæ, atque antiquiſſimæ ſanctitatis? imò quotquot hodie diuina prouidentia, ad Chriſtianæ Reipublicæ ornamentum, ebulliunt noui ordines, aut à mille pluſquam, & ducentis retro annis ebullierunt, guttulæ modo ſunt perexiguæ, aut fonticuli ad ſummum, qui ex illo ingenti Oceano defluxerunt. Nihil temerè, nihil inſcienter, nihil niſi certis, ſummíſque authoribus, dicam. Septem ampliſſimi, vt de minuſculis alijs taceam, adſtrictioris vitæ ordines notæ antiquæ, totidem que alij ſacrorum Equitum ex illa veluti perenni ſcatebra emanarunt. Illi notiſſimi. Camaldulenſis, vallis vmbroſæ, Ciſtercienſis, Montis Virginis, Cœleſtinorum, & Montis Oliueti, cuius poſtremi ſub diſciplina, mulierum cœtus è turri ſpeculorum à B. Franciſca fundatus, meretur: atque Sanctis omnes illi Ordines inſtitutoribus propagati ſunt, Romualdo, Gualberto, Roberto, Guilelmo, Petro Moronio, & Bernardo Tolomæo. Equeſtres etiam celeberrimi; Auiſenſis Alfonſo Luſitano Rege parente, cruce rubra: Alcantarenſis, viridi, Gometio Fernando authore: Mercedis candida, Iacobo Rege Aragonum inſtitutore: Monteſienſis, rubra, Guilelmo Erilotto Principe: Ieſu Chriſti item rubra, Dionyſio Rege Luſitaniæ fundatore: S. Stephani, candida veſte, ſub

tegmine rubro, Cosmo Medicæo Magno Ethruriæ Duce propagatore, qua sacra Ethrusca militia, Leo XI. Pont. Max. etiam felici ordinis ornamento floruerat. Quid ego dicam viros heroës, qui, stupendo numero, ex hac diuina schola, veluti ex Durateo equo, ingentia orbis Catholici decora, prodierunt? Duos supra quinquaginta circiter Pontifices Maximos, in quibus septem origine Gallos, Ecclesiæ dedit: Cardinales ducentos, atque in ijs quinquaginta nostrates Gallos ad augustissimam purpuram euexit, quinquageno numero vndique sacro, & magno Iubilæo dicato tuis sanctissimis moribus reseruato; quinque Patriarchas Hierosolymitanos, vt alios prætercam, mille sexcentos Archiepiscopos, quatuor verò Episcoporum millia gubernandæ Ecclesiæ subministrauit: virorum illustrium, ac Doctrina nobilium insignioris notę quindecim omnino millia extulit: Imperatores, aut Imperatrices tres, & quadraginta, Imperatorum liberos quatuor, & quadraginta, Reges, Reginásue sex, & nonaginta, ipsorum verò filios septem supra centum, alios Principes innumerabiles aluit, fouit, tenuit. At Sanctos Ecclesię sententia approbatos qui minimum dicunt quinquaginta millia numerant. Deus immortalis! hoc Sanctorum sacrarium, hoc tot summorum Principum domicilium, hunc tot heroüm perennem Oceanum, hunc tot summorum antistitum fontem ęternum, hanc tot Cardinalium officinam, hoc tot Pontificum Maximorum antiquum, augustum, diuinúmq; conclaue,

tamen inuenientur in genere humano, non dicam Christiano, quid si in religioso? qui contemnãt, expilent, violent, cõculcent, depopulentur? Sed demissiùs agere hic depressior ad scribendum magis, quàm ad dicendum, locus postulat. Hìc opem, hìcquidquid carissimum habes, Cardinalis amplissime, conferendum. Tot te Pontifices lacessunt ex tumulis; tot ex ruderibus istis collegæ adhortantur; tot Præsules ex sacris templorum adytis obsecrant; tot viri clarissimi Heroës suis immortalibus insignium lucubrationum monimentis etiam, atque etiam obtestantur; tot è cælo Sancti inclamant; tot Imperatores, ac Principes ex vastis quò secesserant, solitudinibus vociferantur; ipsa tota sacrosancta familia expapillata, sorditata, semilacera, manantibus lachrymis, tibi in genua miserabiliter accidit, tibi supplices tendit manus, fidem implorat tuam, illa quæ Reginæ Hester olim Mardochæus magis singultibus, quàm vocibus insusurrat. *Si enim nunc silueris per aliam occasionem liberabuntur &c. & quis nouit vtrum idcirco ad Regnum veneris, vt in tali tempore parareris?* Imò equidem quis dubitat te ista morum probitate spectatum, illa vitæ Sanctimonia clarum, hac totius ingenij comitate amabilem, ipsáque tota authoritate, & gratia Pontifici Max. tenerrimè charum, vniuerso Cardinalium cœtui venerabilem, & gratiosum, omnibus bonis mirè commendatum, idcirco diuino calculo ad hoc fastigium euectum fuisse, atque selectum, vt opportuno subsidio, mœrenti, iacentique parenti tuæ, vt dignitate, & integritate

præluces, ita ſtudio, & ope, & fauore ſuccurreres? Verú, quia tua? mihi obſtrepēt iſti aliqui? primùm, mirum in modum mea. Eundem enim, Cardinalis maxime, cum B. Franciſca Archimandritam B. Benedictū, religioſa vita & regula conſectaris: vt prætermittam diuiniſſimi Ciſtertienſis Ordinis quem vndique omnes impunè dilacerát, patronum tutelarem conſtitutum fuiſſe, imò perparum abfuiſſe, quin ſemel, atque iterum, omnium votis, Generalis illius Abbas legerere, quod ego à Nicolao Boucherat eius admirandi ordinis Reuerendiſſimo Generali præpoſito, vi o prudentia ſingulari, vitæ eximia Sanctitate, morum incredibili facilitate, totiuſq; ingenij maxima grauitate, toto Galliæ Regno, imo toto orbe Chriſtiano, quò Ciſtertienſis Ordo iam pridem penetrauit, celeberrimo, audiuiſſe me memini: eum verò ordinem B. Bernardi Auguſtini noſtri æterno miraculo clarum magis, quam oculos meos, magis, quàm ipſa mea viſcera amo, colo, venerorque, vt feci hactenus, vt faciam in illa immenſa æternitate. Præterea ex quo tempore me es dignatus paterno pluſquam amore complecti, ita ſtatui me totum tuum eſſe, méque impoſterum omnem, quem alio animum iam ante contuleram, atque omne ſtudium in eum Ordinem, quem egregius, & gratus alumnus ſuauiſſimè amas, transferre oportere. Nam qui me iniquiſſimè vexatum es benignè ſolatus, gremioque complexus, qui in mea lite ad Tribunal Apoſtolicum, iuſſu Pont. Maximi, referenda, ius meum caſtè, atque integrè tenuiſti, pro vexata inno-

centia steti i, æquitatem rebus omnibus prætulisti; qui me demum tum primùm cognitũ, & exploratũ, dignũ iudicasti, qui tibi inseruirem, & quidem in munere amplissimo, & honorificentissimo, de quo, rebus maturis, & quod breui speramus, stabilitis, gratias agã ampliores; nihil mei mihi reliqui m fecisti, quod ego tibi non perpetuo nexu obstrictum putem. Quare neminem etiam toto purpurato Collegio seligere aut potui, aut debui vel mihi magis beneuolum, & fortunatum, vel sedi Apostolicæ magis iucundum, qui meam hanc opellam Romæ, lucubratione menstrua, te vidente spectantéque, absolutam, Pontifici Max. præsentaret, de cuius in me singulari beneuolentia me totics certum, beatumque fecisti. Denique nostra Sancta D. Benedicto tecum addicta me vel inuitum impulit, monuitque, vt hæc auderem Domino meo, magna libertate, paucis exponere, eiúsque nomine, illa obnixè inculcare, vt quoties afflictam nobilissimam familiam Benedictinam vel ipse oculis videris, vel aliorum sermonibus inaudieris, vel meis scriptis deprehenderis, vel ipsiusmet lamentationibus, singultibusque persenseris, toties de exquirendo remedio recorderis. Ita Deus Opt. Max. te nobis diù, quod omnes ex animo efflagitant, conseruare dignetur incolumem, meque afflictissimi nuper, nunc tua, secundum Deum, ope, tuáque gratia felicissimi, semper amantem, ac memorem. Vale.

TABVLA,

ET SERIES OMNIVM, QVÆ HOC PANEGYRICO continentur.

AQVILA,

AD LECTOREM S. BENEVOLAM.

BENEVOLE, aut quicunque es, Lector, tu seu bene, seu malè velis (nam ita sunt humana, vt bonis mali malè velint, & malis etiā boni bene faxint) promiscuè tibi hanc opellam effundo. Boni consule, si beneuolus es, sin maleuolus, ab malè. Tamen nobis ne office obsecro, nec de te vnquam, nec de publico, vel hîc, vel aliàs, male merentibus. Scio, & sentio qui penis faciunt, ignauum fuci pecus, quadā prurigine mali ingenij, meliora arrodere malle quā facere. Ego nec carpi, nec carpere iā assueui sine fœnore. Audiverò: nihil moror porro istas noctuas, quæ magis plena luce cæcutiūt. Sancta ista sunt, & de Sancta; oblatrabunt. Quidlibet sanè modò ne mordeant. Quæ sancta illi non violant? Euangelium lacerent, Sacros Patres calcent, omnes superos cōsputent, omnia de Sanctis vbiuis, à quouis descripta vellicent, & nobis Panegyricè in argumento recenti exultātibus parcāt? Nec verēdum, nec optandū, ac minus optādum etiam, quàm verendum. Sine mihi illas Cicadas obstrepere, constringemus. Non vereor vt sacra mea me præsente impunè profanent. Habeo vnde pruriginem illis abstergam. Si qui abj alienæ famæ prostitutores aliunde ebullient: si nostra, vel inficiatione obscurabunt, vel maleuolentia adulterabunt, vel ignorantia lancinabunt; primùm impensè mentientur, tum viriliter coërcebuntur: deinde opportunè castigabuntur. Iam experientia incudes sumus, malleos aspernamur, & tundimus: cautes euasimus, ridemus vndas, sistimus ventos: pleni spirituum, Deo spirante, plenis velis, duplicatis remis, valde serena securitate, ad Reipublicæ Christianæ obsequium, Regijs, atque Pontificijs auspicijs, nauigamus. Vos beneuoli, qui me iā placido portu spectatis, fauete, adspirate, suscipite: hîc nōnihil quo vtiliter pascatur animus deprehendetis; ego verò vestra beneuolentia immortaliter gloriosus, & tutus, magis seria, magísque negotiosa propediem elucubrabo. Ita valeas, ita prosperes, ita viuas, vti ego te colo, vti tute me amas, nec amplius, nec melius, amice, ac beneuole lector.

EXTRAICT DV PRIVILEGE.

PAR grace & priuilege du Roy il est permis à Me. ANDRÉ VALLADIER, Docteur en Theologie, Protonotaire Apostolique, Conseiller, Aumosnier & Predicateur ordinaire de sa Maiesté, de faire imprimer par tel Imprimeur & Libraire que bõ luy semblera vn liure intitulé *Speculũ Sapientiæ matronalis &c.* Et sont faictes deffences à tous autres Libraires & Imprimeurs de l'imprimer, ny exposer en vente durant dix années consecutiues, sans le consentement dudit sieur Valladier; sur peine d'amende arbitraire, & de confiscation de tous les liures qui se trouueront imprimez Voulant qu'estant mis le present extraict au commencement ou à la fin dudit liure, il soit tenu pour deuëment signifié, ainsi que plus au long le contiennent les lettres patentes sur ce données à Paris le sixiesme Ianuier mil six cens neuf.

Par le Roy en son Conseil

PASTOVREL.

NOS infrascripti Doctores Sorbonæ Parisiensis perlegimus librũ R.D. ANDREÆ VALLADERII, cui titulus est *Speculum Sapientiæ matronalis, &c.* nihilque in eo deprehẽdimus alienum à fide, aut bonis moribus, aut impediens quominus typis mandari possit Romæ 25. Iulij 1608.

F. IACOBVS LE BOSSV. LVDOVICVS DE CROEIL

ERRATA.

Errata	*Corrige*	*Pagina.*
Asseditſæ	Assedisse	5.A
Deflragrante	Deflagrante	9.A.
Dragones	Diacones	9.B
Autenticè	Authenticè	12 B. & alibi sæpè
Lactœlum	Lactiolum	15.B
Tum	Tam	19 B. ter.
Sub tegmine	Subtegmine	20 A
Extrema	Externa	20.A
Frugalitem	Frugalitatem	25.A
Oppetandam	Oppetendam	27.B

Errata.	*Corrige.*	*Pagina.*
Premonuit	Præmonuit	28.B
Necinopiniato	Necinopinatò	30 B
Ingerato	Ingrato	37 B
Dicrees	Diceres	39.B
Auertuncancanda	Aueruncanda	40.A
Lassessere	Lacessere	42.A
Minora	Maiora	44 A
Visitata	Vsitata	44 B
Mentis	Meritis	53.B
Quæ tum	Qui tum	56.B
Ramusculos	Ramusculis	57.A
Tremendum	Tremendam	ibid.
Singulos	Singula	58 A
Antiquus	Antiquius	59.A
Locum eligunt	Locum exigunt	60.B
Dragenieta	Dragemata	74 A
Exaggerarenturque	Exaggerarentur	77.A
Stustio	Studio	80 A
Referrenti	Referrenti	83 A
Tu	Tum	90. A
Conneſtitæ	Conueſtitæ	90.B
Præcis	Preciſè	92.A
Frequenter	Frequentes	ibid.
Effigeum	Effigiem	94.B
Flagellis	Flabellis	95 A
Iteratam	Iterata	98 A
Priſcææ	Priſcæ	101.A
Vindique	Vndique	102.B
Paribus	Partibus	Ep.Pont.Antep.
Sucurere	Succurrere	Ep.Cardin.penult.

SPECVLVM SAPIENTIÆ MATRONALIS

EX

Vita SANCTÆ FRANCISCÆ ROMANÆ, *Fundatricis Sororum Turris* SPECVLORVM,&c.

PANEGYRICVS.

MAXIMA quædam vis eſt Diuinitatis, Beatiſſime Pater, cuius præclariſſimum lumen tenebris ab omni parte denſiſſimis circumſeptum, & opaca quadam noſtræ mortalitatis nebula circumuallatum, prouidentiæ tamen omnia moderantis euibratum igniculis emicat interdum, atque perrupta noſtræ imbecillitatis caligine, quaſi fulgur erumpit ex nubibus, & diſſultāti; quodammodo impetu, dilucеſcit. Nunc cùm ex tanta varietate, tótque ex generibus, nullum eſſet animal, præter hominem, quod diuinæ ſcientiæ capax, aut interminatæ illius particeps Diuinitatis exiſteret, quæ natura illi anticipationem quandam ſui

procreatoris iniecerat, ea expressam illius imaginem insculpsit in pectore: hominem summo consilio, & incredibili quadam celeritate mentis ornauit; illum tota conformatione corporis, non modo animi, stabiliuit, vt sua sponte ad cœlum, haud secus ac Heliotropion ad solare sydus verteretur, quò & illi radices obuertit, eo vt ingenio illum quasi ad cognationis, domiciliíque paterni conspectum, vt Plato testàtur in Cratylo, excitaret. Illi concessit intelligentiam, quæ cùm aliud nihil esset, quàm emanatio quædam illius immortalis intelligentiæ, & fluxio, vt ita dicam, diuinitatis ea solertissime posset ratiocinari; mentem quandam diuinæ capacem indidit, qua ex rebus, quæ sub sensum cadunt, ad suas ipsius functiones moderandas, ad reconditas naturas rerum scrutandas, ad cogitationes suas supra seipsum occultis veluti, atque infinitis quibusdam machinis, præstanti quadam, præsentíque æternitatis imagine reuoluendas, sese ipse reflecteret: omnium seculorum non præsentium modo, sed longè dissitorum seriem replicaret: eoque tandem admirabili instrumento, immotus omnino, immensæ huius terrenæ molis abditissima quęque perrumperet; mergum ad maria penitus percontanda ageret; cœlos pernicitate mirabili pręteruolaret; denique erratico veluti quodam obnisu deerrantium, ac veluti in sese pereuntium alarum ad diuinam essentiam inexplicabili celeritate transcenderet, infinitam, inaccessam, ex sese mille infinitatibus idealium profunditatum fœcundissimam, vt soli Deo penetrabi-

lem, ita ſoli cognitioni merè diuinæ cōſentaneam. Ac fuerat ſatis conditori æterno, iſta rerum creatarum tanta, tam varia, tam certa, ſtatáque miracula edidiſſe, quæ dum videmus, obſtupeſcimus, niſi vel ipſa ſibi humana natura vileſceret, vel illa rerum familiaritas, & obfirmata in commeando, agendóque conſtantia ex ingenita lege firmitatem, ex firmitate aſſuetudinem, ex aſſuetudine contemptionem, ex contemptione faſtidium faceret: dum ex neceſſitate neſcio qua; ingrati! fieri arbitramur, quæ ſempiternis præpotentis creatoris ordinibus, & perenni indicta ſerie ſemper eueniunt. Quis enim ſe teneret? quis non miraretur? quis non maximè obſtupeſceret, ſi hodie primùm ſolem adſpiceret? Si Telluris ſoboleſcentem fœcunditatem tam æquabili varietate diſſimilem, ſi viciſſitudinem temporum, ac tempeſtatum, ſi vim beneficam, & arcanam aſtrorum omnia penitiſſimè peruadentem, ſi vniuerſi diuinam, complexámque veluti naturali quodam fato compagem, ſi retrogradas elementorum reciprocationes vltro, citróque; mutuis deliciis luxuriantes, ſi denique immenſam illam terræ iacentis, ſubſidentíſque molem ſuis libratam ponderibus intueretur? Ergo ſapientiſſimus ille mundi opifex Deus eam rebus legem fluenti nexu adſtrictam impoſuit, quam cernimus ſatis, parum, vt par eſt, adoramus, à qua vel tantillum abſcedere abſque illius nutu, natura non poteſt. Verùm cùm ille eius ſolùm luſus eſſet in orbe terrarum, non operæpretium infiniti negotij, id ſibi iuris in omnia reſeruauit, vt illius natu-

lis ingenij veluti fræнos adduceret, cùm vellet, atque remitteret, omniáque secus posset efficere, quàm destinata illa complexio postularet: quæ nos monstra, & prodigia, si inuisa, & extraria sunt; portenta, si bonorum, malorúmve prognostica; si verò suprema, si extraordinaria quadam potestate omnia naturæ curricula transcendente patrata, miracula appellamus: à quibus vt via quadam lactea ad omnium authorem, atque opificem agnoscendum, redamādúmque, non tam spontè traduceremur, quàm odore veluti diuinorum aromatum traheremur. Quo in genere sunt, qui vnicè admirentur illas, inferiore sensu fatiscente, abstractiones à corpore; sunt qui rerum aut arcanarum vaticinationes, aut remotarum inspectiones, aut futurarum prædictiones; sunt qui redditam ægris desperatis vi diuina, & insperata quadam, valetudinem; sunt qui cæcis aciem restitutam, claudis, ac mancis membrorum vsum reuocatum; mortuis denique vitam postliminio redonatam maximè obstupescant. Ego, B. P. qui illa magna duco, alia quędā maiora in Sanctis admiror, illa ipsius sanctimoniæ prærogatiua authoramenta, ex quibus illa alia proficiscūtur. Noster ille magnus Clarauallensis, qui non modò diuinitus scribebat, sed mirè ipse, passímque patrabat miracula, de suo fortunatissimo hospite Beato Malachia dicebat, maximum miraculum, quod præstitisset Malachias, fuisse Malachiā. ô Beata! ô sancta! ô diuina Roma! viuum, ac spirans simulacrum antiquæ sanctitatis, impietatis debellatrix, expultrix errorum, Caco-

S. Bernar. Maximū miraculū quod fecit ipse fuit. In vita S. Malachiæ

dæmonum triumphatrix, caput orbis habitabilis; fpecimen archetypum virtutis Chriftianæ, miraculum pietatis auitæ, hofpita receptatrix omnium gentium, palladium Apoftolicæ firmitatis, afylum æternitatis, perennitatífque Catholicæ; denique illibatiffimæ Religionis emporium, arx fidei inexpugnabilis, fcaturigo prodigiorum, officina fanctorum! quam tui partem habes non fummæ fanctitatis impreffam, dedicatâque veftigijs? Ignofce, B. P. inufitatus ille fplendor, ac fulgor amplitudinis Romanæ, ita in hac me mea prima ingreffione dicendi perculit, vt illa tantum nõ, quæ fufcepi, interrumpere hortetur: veruntamen de Beata Francifca Romana dicere cogitantem, quam tanto apparatu, tam exquifita magnificentia, adeo incredibili fauore numinis, pacatiffimi huius pontificatus ftudia, & vota omnia profperantis, in Sanctorum numerum intulifti, par eft in ifto veftigio, eodem ipfo numine aufpice, prefsè confiftere. In quo tum multa funt, quæ me perturbant fatis, tum alia, quæ me erigunt, atque incendunt porro magis. Ego ille aduena Gallus valida tẽpeftate quafi proiectus ad Vaticanũ, exarmata, laceratâque nauicula, immani pelago fua inteftina odia defpumante, ferocium vndarum vorticibus ebullientibus, infremente, infaniente, bacchante vefaniffimo fubfolano, audeam etiam vix dum malacia ex furiata procella recuperata; oppido poftquàm vix dimidiato corpore enataui, ad Romana roftra de magna Romana, Romæ, non Romanus, Romanè dicere? de Sancta non Sanctus? apud fupremam orbis

Christiani majestatem nouus, atque ignotus? ad Vaticanum? ad puluinaria Apostolorum? audiente, spectante, disceptante Pontifiçe maximo? nullo alio, quã præclaræ conscientię inexpugnabili testimonio commendatus? heu me! effugiam ego crimen peripatetici Phormionis, quem ferunt coram Annibale, qui tot annos de Imperio, cum populo Rom. omnium gentium victore certauerat, aliquot horas copiosè, nec inornatè de Imperatoris officio, & de rei militaris tota ratione perorãtem delirum, ac vesanum esse habitum Græculũ hominem, qui nunquam hostem, nunquam castra, nunquam cruorem, nunquam solem, aut puluerem vidisset? sed me sustentat, ac reficit, Beatissime Pater, spectatæ huius tantæ sanctitatis humanitas, quæ me nuper suis pedibus procumbentem illa stupenda clementia, madentem etiamnon, stillantèmque suscepit in littore, quæ amplexata, quæ solata est, quæ omnem ex animo penitus mœrorem abstersit, cùm & me verbis, & sacris amplexibus, & toto auspicatissimo adspectu, affatúque complexa, suis prætera nec vsitatis, nec mediocribus beneficiis, & rebus ornauit; immeritum Beatissime Pater, sed mœrentem, & sperantem tamen, atque afflictum ab iniusta, & inusitata vexatione ad sedem Apostolicam nec frustra, nec immeritò appellantem. Pax sit rębus, Deo laus; etiam toto pectore gestio me ita iactatum fuisse, si me ad hãc propitiam Calypso deportare procella debuerat, atque ad istos amplexus Christianæ Sanctitatis immittere; vbi tam salutarem, tam tutum, támque opta-

tum portum inuenirem. Gaudeo, exulto, & creſco me in ſancta Romana, licet peregrinum, quod me aliqua ex parte contingeret, reperiſſe: liceat enim mihi ſemel exilire dicendo, & quæ nec fortuitò, nec temerè, ſed aliqua numinis prouidentia, fuerunt, fortunato complexu conſociata, connectere. Beata Franciſca nobili parente, Paulo Buxenſi, feliciſſimo ſatu prognata, præcipua quoque, vti accepimus, religione, B. Apoſtolo Paulo deuincta, cuius ſuburbanam ædem Auguſtam quotidie dum viueret, obfirmato propoſito, adire ſoleret: deinde ordinis ab ſe poſtea ad Turrim ſpeculorum inſtituti Regulam eiuſdem Apoſtoli Pauli dictatu conſequuta; ad extremum à Paulo V. Pont. max. quod felix, fauſtumque ſit, atque inclyto Populo Rom. auſpicatum, & ſalutare, faſtis æternis adſcripta Sanctorum, non indignè feret, vt ſpero, oratorem quanquam omnium infimum, ac penè infantem, ſed à ſancto Paulo tamen oppido Seguſianorum in Gallia oriundum, præclara ſua facinora, reſque diuino miraculo perpetratas, peregrino, atque inculto ſtylo recenſere. Tametſi antequam ad illa pręclara venio, atque maxima, in quibus exultare, & triumphare qualiſcunque tandem illa debebit oratio mea; placet cum ſapore quodam iucunditatis minimè ingrato cōſonantiſſimam illam diſſidentium rerum ab oculta illa vi numinis conglutinatam ſimilitudinem commemorando præguſtare. Nam neque Sancta potuit, nec Romana debuit; nec miraculorum effectrix expetiuit, nec Pauli filia voluit ab alio Pontifice ſupremis

honoribus consecrari, quàm à Paulo V. in quo hæc omnia, conspirantissima consensione coniugata mirè consentiunt. Si consecrari, non modo laudari sanctā à sancto, scilicet laudatā à laudato oportebat, quē magis sanctū, quā Christū Domini? quē vita innoxia magis amabilē nostris seculis Apostolicū tribunal Pontificē excepit, quàm eum qui toto Tyara sacrosancto sanctissimus, sanctius viuit etiam, quàm induitur, sanctior inculpatæ mentis ingenio, tota passim Christiana Republica honoratur, quàm Romæ pontificio cognomento colitur? Si Romanum authorem Romana poscebat, quem Romanum magis, quàm è gente Burghesia pontificem, quo vel ipsa corporis majestate dignissima imperio, vel antiqua probitate, vel prisca grauitate, vel natali Romano ne Romam quidem ipsam magis vnquam fuisse Romanā arbitror? qui nō allata foris, sed spectata diù suis oculis, consecrandæ illius sanctimoniæ argumenta non diu solùm ipse spectasset, sed suis etiam sanctissimis moribus, rediuiua Romano populo id primum flagitanti expressisset? Ac si de miraculis fuerat afflatu Pontificio ferenda sententia, per quem aptius oportebat, quàm per eum, qui diuina subsortitione lectus Pontifex, purpurato conclaui propemodum nesciente, Deo suis nutibus humana consilia ludificante, ita vixit deinceps, ita viuit hodie, vti è cœlo lapsus magis inter homines, impenetrabilis prouidentiæ prærogatiuo calculo, quàm gratia, aut studio, aut factione mortalium ad illud amplissimum fastigium prouectus censeatur? nouit quid dicam

dicam tota Roma testis oculata gestarum rerum: audiuit, & gestijt illo delectu obstupefactus, & quasi in communi triumpho exultauit orbis terrarum vniuersus, cuius illa vox me sæpe afficit, reficítque mirabiliter pleróſque Pontifices aliàs suffragijs hominum, studiiſque delectos fuisse, Paulum vero V. à numine ipso donatum mortalibus ista tam extraordinaria suffragatione diuinitus obuenisse. Iam si Paulum parentem, Paulum sanctum tutelarem sortita, Paulum consecrationis Antistitem expetiuit à superis, & exorauit, proh superi omnes! túque præcelsa Trias imprimis, quę nobis tantarum rerum effectrix extitisti! quãtum, & quàm alium Paulum, qui non vſque ad cœlum tertium deportatus, sed vſque ad inaccessum ipsum purissimis cœlorum intelligentijs æternæ prædestinationis Empyreum, vſque ad ipsa profundissimæ Diuinitatis adyta, ad sancta sanctorum Pontifex transcendente volatu sublevatus, inibi ea arcana verba de sancta Francisca percepit, quæ homini loqui, nisi summo, inſpiratóque Pontifici nuſquam liceret? non dico an in corpore, an extra corpus. Hoc tantum affirmo, Beatissime Pater, atque hoc pace dicam tua, nulla re Pontifices maximos magis ad Diuinum illud numen accedere, quàm illa triumphali pompa sanctorum ritibus hiſce solennibus decernẽda. Primùm, Christiano, ac Theologo more, explicata sanctitas, proprio comprehensa nomine, gratia est animo instillata cælitus, cui infixa tantiſper inhæret, dum se quis ab omni labe lethali purum, atque incorruptum absti-

net: de quo miracula quidem vt plurimum, & vitæ ſocietas inſolita quadam pietate exculta teſtantur, at & miracula patrare, impietatem vultu, vitam ſupercilio, ſcelera parietibus tegere ita improbi poſſunt, vt hominibus ad tempus imponant, niſi non ſceleratus, atque perditus Iudas ille extitit, quem & diuini ſcriptores commemorant opera admiranda cum cæteris effeciſſe, & vulgo mortales pro Apoſtolo numerabant, adibant, venerabantur; quem Chriſtus Dominus vnum interim ex omnibus Diabolum appellabat, inteſtina verò latrocinia ita iam deprauauerant, vt furem ſe, atque latronem multo antea, quàm proditorem, atque ſicarium exhiberet. Deinde hoc etiam vltrò demus poſſe contingere, vt certa dum viuunt certæ probitatis indicia aut habeant ſancti impreſſa in pectore vnctione Spiritus obſignata, aut alijs exhibeant nec fucata, nec tortuoſa, aut perplexa foris (de quo tamen ne ſibi quiſquam blandiretur ille faciebat, qui neminem hominem certò ſcire ex ore ſapientiæ vociferabatur vtrum amore, vtrum odio dignus eſſet) at de ſuprema hominis voluntate, quam volaticam, atque verſatilem quamdiu verſatur in corpore eſt cõſequutus, quis iudicare queat? De extrema verò conſtantia, de cumulata, atque vltima gratia vſque ad exitum vitæ retenta, quæ nobis, imò Angelis ne quidem aduertentibus vnica aſſenſiuncula amitti poteſt, præſertim in ancipiti conflictu incerti, & horrendi, & ſummi agonis, quis non dico ſententiam ferre, ſed ſuſpicari ſe poſſe confidat? vlla humana perſpicacitate? vlla

quanta maxima diligentia? vllo ſuſcepto per omnes conjecturas, per quæcunque humana ſubſidia quàm exquiſitiſſimo labore, ac ſtudio? non eſt humani res illa conſilij. Deum Deum eſſe oportet: cum ipſa æternitate conſultaſſe: cum Diuinitate vixiſſe familiariter, ineffabilem præſagi numinis prædeſtinationem inſuſurrantem, inſpirantémquè audiuiſſe, in ipſo Concilio aſſediſſæ diuiniſſimæ Triados oportet, qui id ſe poſſe polliceatur. Quæ ſi nec ſunt, nec eſſe poſſunt huic noſtræ depreſſiſſimæ mortalitati conceſſa, quid reliquũ eſt, niſi vt qui ipſum queat, audeatue, homo ſit tamen, ipſius Diuinitatis ſuggerentis admonitu ad illa arcana ſubuectus aſpiret, eiuſque ex ore tum certò Deus ipſe illa per ſeſe, tanquam ex diuino oraculo proloquatur? Ac tenetur quidem ſummus Pontifex humana conſilia, & teſtimonia ſcrutari omnia ſapienter, inter homines collocatus vti humano more, atque ingenio tota conſultatio tranſigatur: quæ tametſi adiumenta ſunt ad conſilium diuinum exquirendum & neceſſaria, & opportuna, & in eo adhiberi à Pontificibus quanta humanitus maxima poſſunt ſemper ſolita, at negotiũ denique ex illa notitia determinari, abſque peculiari Dei inſpirantis inſtinctu, nullo modo poteſt. Planè cogitata, effata, effectáque Pontificum præpotentis afflatu prouidentiæ gubernantur. Parricidarum improbiſſimum ſacrilegum Caïpham vaticinatum de Chriſto ſotere fuiſſe memoria tenemus, quòd eius anni Aaronicum Pontificatum iniuiſſet: etiam Doctiores Hebræorum magiſtri ſcriptum tradiderunt

grauidata proſeminatam cælo intulit Franciſcam Romana viuifica ſobole procreatam ? Certè quidem Aquilam, Beatiſſime Pater, præterquam Romana patria tuæ ſanctitati communem, etiam Gentilitia illa Burgheſiorum inſignia propriam fecerunt. Aquilam autem maximè omnium pollere volatu, excelſiſſima quæque tranſuolare, defixo obtutu, imperterrita acie, in ſolis ardentem rotam intendere, pullos verò ſuis alis in ſublime elatos ita probare ad radium ſolere, vt ſi immota pupilla aſtrum perferant, pro germanis habeat; ſin conniueant, pro ſpurijs abijciat; nemini, opinor, obſcurum eſſe poteſt, qui vel mediocriter fuerit in iſta vulgari politioris literaturæ luce verſatus. Ad quem porro potiùs ſpectabit definitam diuinitus de cuiuſvis ſanctitate ſententiam, vel eruere abditiſſimis ignotę determinationis ex latebris, vel exinde erutam in vulgus efferre ? hoc eſt, vt verbo dicam, ſanctorum vitam ad ſolis illius intellectilis, quem Plato, & Triſmegiſtus appellabant, puta diuini verbi archetypum radium, atq; ideam explorare ? Adulterinas verò veteratorum ſimulationes probitatis ſpecie perſonatas à veris ſecernere ? Annon profectò ad Paulinam Aquilam vel Romano volatu præpetem, vel Pontificia perſpicacitate cæleſtem ?

Quanquam peto hanc veniam ab hac ſublimi ſanctitate, mihi vt liceat quandam bene longinquam veteris Romanæ magnificentiæ nec iniucundam, nec inſtituto meo alienam conſuetudinem altius repetitam accerſere: nam neque Primigenia illa Catholica

Ecclesia indecorum existimauit superstitionis antiquæ profanos ritus melioribus permutare quantum per Germanam Religionem fas esset, vt Romanæ illius dominatricis potentiæ recepti tot seculis mores, non tam sublati, quàm aliquanto immutati, perfectíque putarentur; neque magnus ille Hieronymus abs re Christiana esse censuit, quod spoliandis Ægyptijs Hebræi præstiterant, nos ad nostros vsus sacrilegis veterum transferendis moribus vsurpare. Illa gloriosa Respublica, quæ nihil minus animo, totáque illa infinita ambitione, quàm adumbratam quandam diuinitatem conceptam haberet, suo typho immortaliter infatuata, fundato præsertim, & florente imperio, quos Imperatores diuinum aliquod supra hominem facinus patrasse duxisset, eos verò diuinis honoribus consecratos superstitioso illo quidem, & sacrilego, verum apparatissimo ritu inanium Deorum indigetum numero adiungebat: quòd Constantino magno Christianæ amplitudinis assertori accidisse vni inter omnes accepimus, vt idem à Barbaris inter Deos, & à Christianis inter Sanctos censeretur. Apotheosin illi dicebant; quæ ea seriè, eáque pompa adornabatur, vt Imperatore, qui referendus in Deos, & consecrandus erat vita perfuncto, pyram tabernaculi instar in foro construerent vario lignorum cumulo exaggerato, quam auro, ebore, signísque, ac depictis tabulis exornatam alio super alio sese vsque tertiam cõtignationem in fastigium coarctante affabrè componebant. Aquila viua cum omnium Deorum aggestu in

Herodiā. li.4. in Apotheosi Septimij Seueri.

Alex. ab Alex. Genial. Dierum lib.6. cap. 4.

Plato vltim. de Republ.

ſummo culmine poſita viſebatur: ſenatus, equeſter ordo, viri triumphales,conſularéſque,quique in Rep. honores geſſerant ampliſſimos, vndique magnifica purpura intermicante, procedentes lectulum in pyram feſto carmine, hymníſque conceptis vndique circumſonantibus deportabant. Demum humanis,ac diuinis honoribus aggeſtis inflãmata pyra cũ vapore, & fumo Aquila agitata è ſummo vertice tabernaculi aëra petijſſet, religio incuſſa fuit, adeò ſuperuacanea vanitas illorum mentes infuſcauerat, ipſius animum, per inane, cœlum petijſſe, ipſúmque eo omni quod humana concretione contraxerat, defæcato, in numero cœleſtium, & concilio Deorum receptum, atque habitum fuiſſe: quæ ego totidem ferè verbis exactè ab Alexandro deſcripta bona fide narraui. Arripio omen ex illa Aquila; reliquam ſuperſtitionem penitus reſpuo, atque contemno. Quòd ſi illi heroës leuioribus prælijs alieno hoſte triumphato victores, ſuo inteſtino ſcelerum omnium agitatote victi, errore hominum, & commendatione fumoſarum imaginum euehi putabantur ad ſuperos: cur non omni etiam celebritate maximi honoris, efferentur Chriſtianæ illæ animæ Pancratiaſtæ, quæ vitijs fractis, mundo deuicto, carne proſtrata, Tyrannis conculcatis, Diabolo debellato, Tartaro ſpoliato, ſeipſis triumphatis, ſtadio exercitatiſſimæ vitæ decurſo, iam ſuis in cœlo triumphis elatæ æuo illo ſempiterno fruuntur? Atque ſi parua magnis rectiſſimè conferũtur, vt Tullius dixit in illo Oratore perfecto, faceſſat

quàm apta! quàm affabrefacta! quàm multiplex! nũquid non illa Canticorum ? *Sicut turris Dauid collum tuũ, quæ ædificata est cũ propugnaculis: mille clypei pendent ex ea omnis armatura fortium*: aut hęc Beata non sit illa formosa sponsa, quę se pulchram ait sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis; quæ tigna domorum suarum iactat Cedrina, laquearia Cypressina, cuius emissiones paradisus malorum punicorum, Cypri, cum Nardo, Nardus, & Crocus, fistula, & Cinnamomum, cum vniuersis lignis Libani: quæ quasi Cedrus exaltata in Libano, quæ Cypressus in monte Sion, quæ palma exaltata in Cades, quæ plantatio rosæ in Hierico, quæ oliua speciosa in campis, quæ Platanus exaltata iuxta aquas, quæ Cinnamomum, & Balsamum aromatizans, quæ Myrrha electa, quæ quasi Terebinthus extendit ramos suos, quæ quasi vitis fructificauit suauitatẽ odoris; qua diuina cõgerie deflragrante, illo ipso igne, quem Christus in terrã immisit, nostra Francisca cælestes spiritus obstupefactos elata syderibus coëgit in illam admirationem erumpere. *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij?* Verè Cypressus in montibus, vitis in collibus, oliua in campis, rosa in hortis, platanus in lubrico, Cinnamomum in sicco, Cedrus in nemore, palma in littore; hoc est opinor, erecta in morte, fructuosa in thoro, mansueta in choro, vegeta in labore, firma in periculis, depressa in prosperis, inuicta in aduersis, incorrupta in corpore, intacta in mente. Ex

Cant 3.

Cant 4.

Eccles. 24

Cant. 3.

ijs lignis tergemina aſſurgit non temerè exaggerata, ſed exquiſito artificio elaborata ſubſtructio, Hexagona vndique ſtrue, ſtriatis opere Ionico, Corinthio, & Dorico per ſenos angulos diſtincta columnis, quarum quaternæ ſingula latera ad proſpectum adornant, paulo alio trium ordinum ſitu, quàm alioqui in humanis ædificijs conſueuit. Primã partem faſcia pedalis multifaria diuerſitate lignorum teſſellata circumcingens ſtereobatæ locum obtinet: ſurgunt inde ſtylobatæ coronati, qui interjecta ſpatia aptè diſtinguãt: nec ſpatijs, ſtylobatíſue non ſuus ornatus adjectus: ibi ſingularũ virtutũ Hieroglyphica argumẽta celata viſuntur ſigillis qua pedalibus, qua cubitalibus venuſtiſſimè circumſcripta, ſupra ſtylobatas columnæ ad angulos binæ diſpoſitæ: in ipſis verò intercolumnijs bini ſignorum loculamentis incluſorum ordines interjecti, vnus ad baſes infernè profanarum imaginum, alter ſupernè ad epiſtylia veterum exemplorum ſacræ hiſtoriæ: in maioribus interuallis inter columnarum ſcapos tabulæ ingentes vbi illuſtrium Beatæ Franciſcæ factorum argumenta picturis inſignibus, vel ſpeculis, ſi lubet, pulcherrimè repræſentata miraculo ſunt. Epiſtylia denique columnarum variato ordine egregiè facta multiplicia veſtiunt coronamenta, quibus iniecta interſtitia fabrefacta corona cinguntur ad ſummum, vbi vel columbæ, vel Aquilæ, vel Dragones vigiles mordicus tenentes Eucarpos, reſtéſque pomorum, & fructuum floribus, frondibúſque multifariam intertextis belliſſimè lemniſcatos roſtris obni-

tentibus cohoneſtant. In ſummo denique ſpectatiſſimus columellarum ordo coronatus compoſiti ordinis, ſed item lateribus cryſtallinis loco tabularum ad funeris miracula excipienda iniectis concinnè diſtinctus lecto excipiendo deſtinatus veluti tholum, & coronidem operi exibet; quæ generoſo volatu prætertuecta Aquila aurea ſupremo faſtigio, alis expanſis, obuerſo ad ſolem obtutu diuinioris cuiuſdam poteſtatis, & Pontificiæ amplitudinis maieſtatem oſtentat. STATVS VIRGINALIS *Sex Specula.*

Prima compages tota ex cedris, oliuíſque compacta ſtatum virginalem B. Franciſcæ deſignat: quòd cedri, quas alij ligna ſetim, incorruptæ, æternæque, oliuæ autem pudoris amantes antiquis, nec niſi à virginibus ſatæ fertiles crederentur. Eucarpos floſculi generum omnium, frondéſque ex lauro intertextæ, quam fulmini imperuiam ferunt grata varietate, columbarum è roſtris pendentes componunt: intercolumnia ſenis loculamentis ſuperioribus filiam Iephte virginem complectũtur, qua pro patre cum hoſtibus congrediente ſuperis ſupplicantem, qua patri cum canticis occurentem, qua vouenti aſſentientem, qua aliarum virginum chorum conſcribentem, agróſque cum illo cœlibe comitatu percurſantem, qua ſeſe procul à ſocietate hominum in ſeparato tugurio concludentem, vt Hebræi Rabbini plerique ſentiunt; qua paterno gladio denique libera, atque innoxia colla tendentem: quibus quæ Franciſcæ virgini ante nuptias accidêre belliſſimè deſcribuntur. In inferioribus ornatus cauſa vetera illa antiqui pudoris exempla cer-

nuntur duodenę Sibyllę virgines binæ singulis spatijs collocatæ. Basibus affatim lilia sculpta tum spinis obuoluta, tum collibus adnata, tum aurea specie Gallica, alibi Syriæ Myrrhæ flores odoratissimi, qua corpora incorrupta vti & virginitate seruantur; alibi depressæ violæ, alibi maturiores Myrrhæ collectæ fasciculis, sacculisue, quibus inter vbera virginis sororiantis adpositis, incentiua libidinis mitigantur. Columnarum ordo Corinthiacus floridus totus, atque herbescens cum reliquo ornatu tendit eòdem. Coronæ ad extremum maiusculis literis aureis inscriptū inuenio. SICVT
Cant. 2. LILIVM INTER SPINAS SIC AMICA MEA INTER FILIAS. Iam verò sex speculorum tabulæ totis affixæ lateribus, sex veluti tenerioris ætatis flexiones vsque ad initum matrimonium repræsentant.

1. ORTVS BEATAE FRANCISCAE, opportunus. Prima ortum exprimit. Aspicis genialem thalamū purpura vndique opere Phrygio auro intertexta nitētem, Aquilis Romanis arte plumaria bellè elaboratis, geminis Aquilis cedrinis anteriores natalis thori spōdas aptè sustinentibus? nam Romæ prognata Francisca anno Christi pro salute hominum corporati M. CCC. LXXXIV. Paulum Buxensem patrem habuit, Iacobellam Broffedeschiam matrem, vtrumque ex pręcipua Romana nobilitate, pietate pari, & religione clarissimum, dignum vtique truncum, vnde hic eximius surculus, flósque pudoris illibatus efflorescere: nam Roma sancta tot myriadum sanctorum nouata, atque iterata successibus nequit non esse Sancto-

rum ferax, quæ ipsam sanctimoniam hospitalem, & diuturna hæreditate propriam est adepta. Ac si se Roma vetus heroicis illis temporibus formidabilem toti penè orbi habitabili exhibebat, quòd paucorum fortium virorum virtute bellica hocce perexiguum mundi sublunaris punctulum, in quo vno, Plinius inquit, humana digladiatur, & triumphat ambitio, subiugaret; quanto Roma Christiana potentior, quæ puellis infantibus aduersus effrenatissimum principem Tartarorum turmatim facto agmine conscriptis, Tartarum populatur, astra conscendit, ipsam fælicitatem, & nunquam interituram immortalitatis gloriam pro lauris, palmisuè flaccescentibus fæneratur? Quid verò aptius ad exemplum, ac speculum orbi Christiano proponendum, quàm Romana puella, cùm nulla fuerit vnquam, nec sit hodie toto orbe terrarum sapiēter instituta, aut bene morata Respublica, quę Romana sibi ad imitandum non proponat exempla, seu morte pro fide catholica oppetenda Martyres, seu illibata castitate seruanda virgines, ac mulieres sexu fragiles, seu Religione propaganda Doctores, atque Apostolos, seu re ciuili stabilienda, sapiētes Legislatores æmulentur? quæ ego omnia vno verbo dico, cùm Romam nomino. Iam igitur nihil Sibyllas Italicas rara exempla Romanæ virginitatis moror, qui B. Franciscam Romæ inuenio.

Altera tabella sacros latices, & lymphas expiatrices facilè expingit ad sanctæ Agnetis, sub forum Agonis (qua paræcia paterni lares censebantur) vbi auspicatò II. BAPTISMVS appositè collatus.

primigenia labe expurgatam, vbi Christianæ Confirmationis Agonali sacramento munitã, atque armatã ferunt: vtrumque adpositè, nec sine singulari numinis prouidentia: quando, & B. Agnetis spiritus vna cum sacrato latice indidem hausisse videtur (quæ admiranda virgo vix duodecennis & Romana, & nobilis de sanguinarijs hostibus, ac tyrannis robore inuicto animi triumphauit) & eodem loco ad Christianum agonem perunctæ sacratiore Ceromate, in Agone Romano, per Christum Aliptam, atque Agonothetam quo hæc inuictissima, Amason pancratiasta, decurso laboriosissimo stadio, cùm nusquam vel leuiter ad metas adhæsisset, supernæ vocationis brauium est consequuta. Nemo siquidem Imperator vel plura certamina cum hoste gessit, quàm illa cum Dæmone; vel grauiora prælia cum varijs gentibus, quàm illa cum carnis illecebris commisit; vel maiora spectacula ex collectis spolijs, quàm illa ex toto illo mundano fastu conculcato edidit, vel plures palmas ex stadio retulit, quàm illa corollas ex quotidianis sui victorijs obtinuit: quæ vna plures Cacodęmones vicit, quã omnes illi Heroes in acie milites viderunt, plures triumphos fœmina reportauit, quàm vel legimus ipsi, vel fastuosa Romanorum veterum insolentia iactitauit.

III. INCVNABVLA. *Ecclesiæ Catholicæ laboranti auspicata.*

Tertia pictura, Virginis Cunas circumuolitantibus quaquauersum Alcedinibus ex ligno oliuarum confectas effingit: ea siquidem maximè tempestate diuino beneficio fuit B. Francisca in hanc lucem edita,

qua Principis Apostolorum nauicula turbulentissimi schismatis horrenda quassatione penè collabefacta, eam cladem sensit, qua clade vix maiorem vllam inde vsque à fundata Ecclesia orbis vnquam senserat Christianus. Atenim cum Gregorio XI. Gallo Lemouicensi Pont. Max. qui sedem Apost. Auenione Romam quasi postliminio restitutam exportauerat, vita functo, Sacri Collegij pileati patres Vrbanũ VI. Comitijs ad Vaticanum habitis, iisque satis turbulentis ad ann. M. CCC. LXXVIII. mense Aprili sublegissent, quarto post mense factiosi quidam, & disciplinæ impatientes ex sacro numero Robertum Geneuensem (nomē fatale Christiano Imperio) nomine Clementis VII. Fundis in Romana Campania, subsortitione inauspicatissima subintulerunt. Quare cùm eò res adducta esset, vt fœdissima defectione Roma cum verò Pontifice desereretur, iterum ambitioso schismatico vexillifero peteretur Auenion; supremum illud numen, cuius nutu sola terrarum gubernantur, ita maximo malo medendum censuit, vt ex suo edito cœlo sese pro Romano Pontifice stare præsentem maximis indicijs demonstraret. Quod enim ferunt turbato, atque fluctuanti pelago iniectum oleum fluctus sedare, volucrésque Alcedines cum mari nidificaturæ insederint, quantumuis iratum, commotúmque salum tantisper conquiescere, dum pullos excluserint; idem mihi prouidentissimus Deus voluisse videtur, vt cũ latè omnia sacrilegis armis horrescerent, animas sanctimonia excellentes, fulgentésque miraculis mundo inferret,

quarum merito, oppositúque turbæ illæ immanissimæ placarentur. Miratur B. Antoninus in illa generali coniuratione vtrámque partem sanctos miraculis claros, vtrámque viros, sine exceptione, doctissimos, vtrámque successus subinde prosperos habuisse: longè mihi alia mens est Beat. Pater, & quanquam schismatici perduelles sanctos penes se allicere, & iactare voluerunt, vt ea sanctitatis specie mastrucati vniuerso orbi terrarum imponerent, eos tamen proprios, & veluti hæreditario iure redonatos germano Pontifici is maxime videbit, qui rerum gestarum momenta non vulgari decempeda, sed illa sinceri iudicij exacta statera pensabit. Non sum nescius tempore Clementis illius subreptitij, Auenione Beatum Petrum Luxemburgensem diuinum adolescentem, quem ipse Cardinalem fecerat, tantis, tam certis, testatísque, tam inauditis hactenus prodigijs floruisse, vt de paucis ex Sanctorum numero, neque plura, neque magis testata legantur: vidi ego Auenione non numerata solùm, verum etiam ritè testata, digesta, & obsignata mille nongenta sexaginta quatuor, inter quæ duos, & quadraginta mortuos proximè ab illius interitu biennij spatio, à mortuis suscitatos. Veruntamen iisdem in actis autenticè compilatis, ego item perlegi sæpiùs illum tentasse sese à schismatici consortione seiungere, ídque ita clam aliquando adornasse, vt coëmpta ex crassissima canabina tela veste vsuaria, purpura abiecta, solo rituali breuiario armatus per pseudotyrum, elabi, remotis arbitris, & in vastam solitudinem secedere

dere

dere tentarit, cùm in ipſo veſtigio, ab Ægydio, qui illi erat à confeſſionibus per vim retentus, atque ex itinere abreptus, deinceps illa tyrannide adoleſcens oppreſſus ibi conſiſtere, in illo candore inculpatæ, iniuratæque conſcientiæ cogeretur. Atque vt diuina quoque demonſtratione, cæleſtíque indicio eius impietatis nihil præter domicilium habuiſſe oſtenderetur, quæ miracula tot, tantáque patrauit, eo iam, anno ętatis duodevigeſimo, vita defuncto, potiſſimum acciderunt, ne eius vita ſchiſmaticus gloriaretur, cuius glorioſus interitus Catholicę Eccleſiæ deſeruiret. De magno illo Vincentio Ordinis Prædicatorum, quem iure quis optimo occidentis Eccleſiæ Taumaturgum, atque Apoſtolicæ mentis veluti exſuſcitatorem appellauerit, certè à Verſipelle illo Lunatico archipirata Petro de Luna Pſeudoclementis in ſchiſmate ſucceſſore, ex Hiſpania ſubdolè, & veteratoriè accitum eum fuiſſe conſtat, illi vt eſſet tum à confeſſionibus, tum à concionibus: nam ea vna arte ingenium illud per omnia verſatile, & captioſum ſuam factionem poſſe conualeſcere neque inſcitè ſubaugurabatur: at ille Sanctus poſtquam Cardinalatum ab illa vulpecula vltrò oblatum recuſauerat, poſteà eius ſcelere magis deprehenſo, cùm ſæpe hominem admonuiſſet, ſæpe increpuiſſet, ſæpe per fugam deſerere fruſtra tentaſſet, tandem ſeriò diuino viſo ſeſe inde proripere coactus fuit. At B. Catharinam Senenſem maximum Religionis Chriſtianæ miraculum, clementiſſimus Deus primùm Vrbano ſexto anxiè admodum laboráti proui-

Pſeudocl. Perpetuã manu. ſcriptam vita B. Vincẽtij.

derat (qua authore Apostolica sedes ex diururno septuaginta annorum diuerticulo, iam Auenione Romam paulò ante reuerterat) quę & crebris illi litteris animos adderet, consilia veluti Sibylla altera daret, remedia suggereret; quæ Principes Christianos in officio contineret, ac de eius germana electione securos, tutósque redderet; quæ transfugas Cardinales non muliebri fortitudine, vt resipiscerent, commonefaceret; quæ ad extremum penè sola orbis Christiani propemodum fatiscentis Atlantæum, vt ita dicam, pondus suis humeris, ac multò magis suis consilijs, imò verò suis precibus sustentaret. Verùm moritur intempestiuo tempore, illa perturbatione maximè ardente, Catharina Senensis. Quid agat Ecclesia? quò se vertat? quam anchoram capiat? quod oraculum adeat? quam Pharon adspiciat? tam præsenti, tam certo, tam potenti præsidio destituta? ô vim prouidentiæ singularem! Beata Catharina consenescente, Romæ ipsius loco B. Francisca ad eam curæ orbis terrarum partem puella nascitur, anno post schisma inchoatum sexto vix ineunte. Quo mihi verè videar esse dicturus ipsam bono Ecclesiæ datam, ipsam propriè Sedis Apostolicæ dulcem filiam, ipsam teterrimi monstri domitricem, ipsam superbi Amanis victricem, ipsam teterrimi Holophernis expugnatricem, quippe crudelissimæ post hominum memoriam seditionis conciliatricem fuisse, quo miraculo maius miraculum aut dici, aut scribi, aut cogitari nullum potest. Quo illi se & Romana ciuitas obligatissimam, & sancta Apostolica

ſedes deuinctiſſimam, & Chriſtiana Reſpublica obſtrictiſſimam in perpetuum, hac verò noua conſecratione vel procurata, vel decreta, vel celebrata, ſeſe exhibuiſſe illi gratam fateatur. Quam ego cum in cunis, hinc inde turbulentiſſimo ſchiſmate obſtrepente, attentius intueor, videor mihi alterum Moſem infantem videre fiſcella ſcirpea vorticoſô flumini commiſſum, quo poſteà adulto, manúſque ad cœlum ſuſtollente, commiſſo prælio, acies Hebræa vincebat. In quo ne aliquid credar ex meo ſenſu vaticinari, tria ex illius vita iam Italicè abalijs deſcripta, tametſi id acta non memorant, explorata habemus, quibus ad illam partem diuini conſilij recognoſcendam, ac redamandam adduci poſſimus. Primùm ſe illi aliquando in ſomnis obtulit matrona honeſta, admodum, & liberali ſpecie nobilis, quam immanes gigantes inſectati miſerè obſeſſam ad internecionem petebant: donec B. Franciſca ſpectaculo attonita in preces ardentiùs prouoluta matronam eam formidoloſa vexatione liberatam, víxque dum ex metu ſatis reſpirantem aſpexit: & erat ea vox, is vultus, ea tota maieſtas corporis, vt Catholicam Eccleſiam eſſe conſtaret; Gigantes verò illa generis humani potenta rebellantium transfugarum, qui cæca cupiditate in trãſuerſum acti ſacra, profanáque omnia promiſcuè habent, ſuperóſque more Titanum manu conſertum vocant: genus hominum inſolẽtiſſimum, & ludibriũ naturæ deerrãtis inſigne, res inanis tamẽ, ſed quæ Coloſſos Rhodienſes flatibus ſuis poſſit euertere: ac de

Ecclesia obtinuissent illi quidem, si Principes, & lectissimi quique rei Christianæ moderatores eorum laceris, distractísque velis velificari, aut eorum furiales Aquilones, & turbulentos turbines sequi voluissent. Præter hæc aliò viso Sanctos tutelares suos Paulum Apostolum, Benedictum Archimandritam, & Mariam Magdalenam, veluti præsentes aliquando habuit, quorum verbis exactè moneretur, vt diuinæ iræ auerruncandæ causa sese solito pressius in precationes daret, ne offensum numen iam amentatas illas suas hastas, illáque vltionis horrifica tela vrbi Romanæ intentata vibraret: quare cùm dicto audiens numini exorando acriùs instaret, intellexit aliò crispantia iam, iámque spicula fuisse à capitibus vrbis, orbísque deflexa. Denique inclinante tantum non, & præcipitante schismate, porrò illi Deus per B. Apostolum Thomam sub ann. M. CCCC. XXXII. imperauit in somnijs, vt magistrum, quo ad confessiones de peccatis vtebatur ad Eugenium IV. Pont. Max mitteret; eum moneret sese Basiliensi Concilio, quoad eius fieri posset, attẽperaret, ne nouis incendijs materies ministraretur; eam in rem in consultationem certos Doctores, Deíque famulos cum Cardinalibus adhiberet, quibus ad id omne negotium ventilandum vteretur: ita si quidem Deus humanitus agi imperat inter homines. Quòd Eugenius vti consultum à Beata fuerat abundè præstitit, plurimáque decreta turbulentę eius Synodi peculiari diplomate sancta esse, & rata voluit. Pertinet eòdem illi oblata altera Beati Benedicti

mirifica visio, quo Franciscam admonuit ipsam potissimum ad salutem animarum natam, ipsam datam, cōcessámque, illo funestissimo tempore, humano generi fuisse, in eámque idcirco præcipuè curam incumbere oportere. Ex quibus omnibus, ne fidei Catholicæ momi hîc nobis obganniant, certam coniecturam accipimus, densissimis illius calamitosissimi seculi tenebris, ac procellis, clarissimum illud sidus obortum fuisse, ne suæ Iudithæ, suæ Hester, suæúe Debboræ Christianis seculis desiderarentur. Ille enim sapientissimus omniū moderator, qui infirma solet eligere, vt fortissima quæque confundat, se magis pręsentem, ac si fas dicere, magis Deū exhibet, paruis auxilijs, plerunque, quā magnis: neque se magis, opinor, formidabilem prębuit cùm exercitu, quàm cùm arca Philistæos fudit; cùm Abimelec armata manu, quàm cùm immanem Goliath limpidis lapidibus infantili Dauidis funda vibratis prostrauit; neque opinor cùm Elephantorum, equorúque superbo apparatu varios populi Hebraici hostes, quàm cùm muscarum, & locustarum, & sciniphum plaga Pharaonem obstinatissimum obstupefecit. Planè in omnem partem ibi magis viget, vbi magis sola Diuinitas, quàm vbi magis hominum ope sociata grassatur. Sed quarta illa tabella quarto illo speculo reuerberata animum pridem ad se rapit, vbi inter flosculos variè, veluti in quodam elysio, inter nutriculæ brachia volutata, lac ex vbere interim virginitatis insigne pressulis labiolis exsugit, itáque præcocis cuiusdam pudicitiæ, noua, atque in pau- *IV. VIRGINITAS prodigiosa.*

cis hactenus visa argumenta suppeditat. Quid enim mirabilius, quid magis apud homines inauditum, quã B. Franciscam, vt ita dicam, lallaturientem, cùm infans nutricis gremio primulum gestaretur, nusquam, vti alij ante me scripserunt, se passam ab alio quoquam, nisi à parentibus vel leuiter contingi, aut attrectari; imò verò ne à parentibus quidem ipsis prius, quàm puerilibus fascijs tecta, & decenter operta fuisset? ac si secus facerent, tum se puerili eiulatu, infantilibus digitulis, formicantibus, lachrymulis, & suspiriolis tueri in contrarium solitam, à quibus nulla sibi arte temperaret, donec consuetis pannulis tegeretur? quod illi ipsi contestati sunt, qui ex longa obseruatione eius ætatulæ lactœlum pudorem fuerant toties in lactente puella mirati? Quod si sanctissimi Myrensis Episcopi Nicolai, quanta futura esset olim illius sanctimonia, ipsis incunabilis ostento fuit, quòd statis diebus hebdomadæ ab exugendis nutricis vberibus abstineret; quãtam puellæ Franciscæ futuram imposterum castimoniam auguremur, quàm illi adeo cordi fuisse, antequam nosset, obstupescimus? Proxima ab quarta capedine sese summa venustate visenda figura obijcit, domestica à parentibus hausta cum lacte institutio, sic vt eius æqualibus ad varia ludorum, vt in illa ætate, studiola lasciuientibus, illa manibus preculas horarias deuoluat. Videres infantem vt in autenticis illius actis legimus, ab Ephebis iam principio infantioris ætatulæ, ea iam factitare, quæ maturioris sanctitatis indicia redolerent: hinc indepias orationes congerere,

V. INDOLES PVERILIS & educaõ admirabilis.

quas ſtatis horis Deo, ſuperiſque perſolueret; litteris eis maximè capi, quæ diuina tractarent, alias leuiter quaſi ex Nilo attingere; cum matre, cum ancillis, cum alijs domeſticis ſeruitijs per quàm libenter diù, noctúque de rebus pijs verba conferre; furtim eleemoſinas egenis adſpergere, non familiæ ſplendore, non claritate generis, non affinium conſuetudine, non alijs ſtudijs, quæ illam ætatem tenere ſolent, oblectari, ſed Deo, ſed ſolitudine, quam etiam in tumultu domeſtico reperiebat; ſed frequentatione ſacrorum, ſed precibus, inedijs, aſperitatibus vitæ ſtrictioris, quibus ſine exemplo tenerum, delicatúmque corpuſculum obterebat. Nō iam infantem Herculem neſcio quem in ſolitudine apud Xenophontem in Pædia Cyri virtutis edentulæ, vetúlæque monita amplexantem, aut Dauidulum in agreſtibus ſyluis, vrſis, ac leonibus colla frangentem, ſed Baptiſtam in Heremo veluti vagientem videre te diceres, *Xenoph. Cyriped.*

Nunquid immunis fuit
Infantis ætas? monſtra ſuperauit prius *Senec. Herc Oet.*
Quàm noſſe poſſet, illa quæ contrà obuia
Reptauit infans: igneos ſerpentium
Oculos remiſſo pectore, ac placido intuens
Arctos ſerenis vultibus nodos tulit,
Et tumida tenera guttura elidens manu
Præcluſit Hydræ.

Vix vndecennium ætatis attigerat, quando velut in ludo puerili conſtituerat ſecedere à turbis, & ſolitudinem quærere, ſaltē ſe, vbi vbi in promptu eſſet, Deo; *Acta publica.*

arctiùs seorsim à strepitu hominum voto perpetuæ castitatis obstringere, nisi & parentibus aliud visum, & numini aliud occultiore quadam mente prouisum fuisset, vt nouum exemplar eo clariùs, quo rarius in nuptarum genere ederetur. Porrò hoc robore animi iam tum, atque hac indole virtutis, & continentiæ fuit, vt respueret omnes voluptates corporis; quam non quies, non remissio, non æqualium studia, non ludi, non conuiuia delectarent; quæ nihil in vita expetẽdum putaret, nisi quod esset cum grauitate, cum pietate, cum modestia, cum seueritate coniunctum: deliciæ autem illæ pueriles, quæ maturè cum tempore deflorescunt, nunquam occupatam eam, impeditáque tenuerunt: nulla luxuries in moribus, nulla immoderatio in vita, nulla cupiditas in studijs, nulla libido in consuetudine, nulla mollities in habitu, nulla leuitas in incessu, nulla corruptio in disciplina, nulla varietas, aut inconstantia in illa ætatula apparebat. Angelus potiùs in corpore humano, quàm puella inter homines videbatur. Audacter dicam, sed verè tamen, Angelos ex suis supremis orbibus reuellebat, vt ex similitude ingenij iam cuperent cum illa inter mortales assiduè, & familiariter diuersari. Sexta exinde figura existit conuictum cum purissimis illis cælorum accolis ea ratione complexa, vt adiunctus ad latus vbique Franciscam stipator, & assecla Angelus prosequatur. Semel eius generis dicemus omnia, ne subcisiuis frustulis res magnas frequenter abrumpere cogamur. Ioannem Baptistam hîc operis parergo adpictum

VI. ANGELI TVTELARIS conuictus, & familiaritas.

adpictũ Nicephorus tradit in horrifera Heremo iam inde propemodum à cunis Elizabetha parente demortua, ab Angelis in maternæ curæ partem succedentibus nutritum, educatum, eductum fuisse. Beata Francisca hoc amplius, perpetuum veluti honorariũ asseclam humana figura spectabilem semper habuit, vsque ad extremum vitæ spiritum, cuius monitis, nutibus, & tota plusquam familiari solicitudine regebatur. Tametsi enim autẽtica acta potissimum dicunt de prouectiori ætate, primùm inito matrimonio, deinde marito vita perfuncto, custodem illi Angelum spectabili forma fuisse concessum: tamen huc de eo argumento omnia congeremus, cùm vitam Angelorum æmulam ageret: ita siquidem Christus ne de paruulis hæreremus effecit, cùm ore sacrosancto discipulos monuit, ne cõtemnerent quemquã ex paruulis, *quòd Angeli eorum in cœlis semper viderent faciem Patris eius, qui in cœlis est.* Math. 18. Ioannes Matthiottus (nam acta publica nec tam multa, nec tam singularia complectuntur) ciuis Romanus, cui B. Francisca annos circà vndecim, confessiones audienti operam dederat, testis oculatus, & grauis scriptum posteris commendauit Archangelum illi non propugnatorem solum, atque custodem, aduersus quotidianas tenebricosorum spirituum incursiones arcendas; verùm ad totius ætatis singulas moderandas, dirigendásque rationes concessum fuisse, à quo ne perleui quidem momento desereretur. In quo mihi videtur diuina benignitas ad amorem nostrum magis tanto benefi-

cio inflammandum, voluiſſe hominum ſenſibus ſemel obijcere, quæ cæteri ductores ſpiritus in ſingulorum tutela mortalium, quibus præſunt, quotidie occultis obſequijs exequuntur. Qui non minus idcirco beati ſunt, aut magis negotioſi, & occupati, quàm ſi ſoli Deo fruendo ſe ſiſterent. nam ſi cæleſtes intelligentiæ rotandis continuò immenſis illis cæleſtium globorum orbibus affixæ non minus, vel ipſius Ariſtotelis ſententia beatæ cenſendæ ſunt: ſi, vt certiora conſectemur, & quæ nihil dubitationis afferunt, nihilominus Beata extitit Chriſti patientis anima vel rebus humanis intenta, vel ligno ſuffixa, vel ad ſubterraneos Limborum ſpecus profecta, quam hodie eſt ad Patris æterni dexteram collocata; ſi Raphaël Angelus haud quaquam à fœlicitate decidit, quam ſemel adeptus amittere non potuit, ex cura illa tam ſingulari, támque diuturna Tobiæ ſuſcepta; ſi reliqui ſpiritus ad Moſem, ad Abramum, ad Prophetas cæteros paſſim miſſi nullã firmatæ beatitudinis deceſſionẽ patiebantur (nam ne ſic quidem, ex Philoſophi ſententia, eſſent beati) ſi ad hæc Deus vbique præſens, vbique beatitudinem oſtentare, vbique ſeſe offerre, etiam Latroni in cruce pendenti poteſt; ſi ad extremum ipſe Stephanus protomartyr etiam iſtius grauiſſimi corporis vinculis, & carcere occluſus, Chriſtum tamen in cælis à dextris virtutis Dei, inter ſaxorum grandines, horrendáque lapidationis ſanguinariæ crepitacula ex corpore adſpexit, quid oblatrabunt iſti ex luto, atque argilla ficti homines, qui diuina omnia ſui circularis in-

Ariſt. de cælo.

genij plebeia regula metiuntur? qui audiant vnum ex Archangelorum numero numquam à Beatæ latere diſceſſiſſe, cuius ſtudia omnia dirigeret, vota, voluntatéſque componeret, dicta, facta, cogitatá omnia moderaretur? Ingrati! ſacrilegi! qui qua ſe cauſa benefico numini gratos præbere deberent, ea inſoleſcere, ac ſeſe impudenter efferre non reformidant? Ergo illi aderat perpetuus comes Archangelus ſummè venuſtus, & tota ſpecie pulcherrimus, candore, qui niuem excederet, oculis ad cælum ſemper obuerſis. brachijs circa pect⁹, crucis figura, decuſſatis, cincinnis veluti auro criſpantibus, tunica ad talos à ceruice protenſa collum tegebat, candida vulgò, quandoque cærulea, rubra nonnunquam illi inerat. Tantus è vultu ſplendor emicabat, vt ægrè Franciſca fulgorem oculis ferre poſſet: quin eo ſcintillabat interdum, vt nocte intempeſta, haud alia face vel diuinas preces ex libro decurreret, vel cubiculi omnes angulos rimaretur, vel alia id genus domeſtica munia exerceret. Iuſſa aliquãdo à ſuo præpoſito edicere qua ſtatura, aut qua forma eſſet, illa in Archangelum directo obtutu defixa, eiúſque brachiolum circumplexa, manu ad verticem inſtar blandientis allata, adeo commodè deſignabat, vt pater figuram aptè diſcerneret, quæ puerilem non excederet. Iam quando Beato Thoma Theologiæ Principe, & noſtro Dionyſio Areopagita, aliíſque ſcribentibus, Angeli hominibus diuino munere donati ſunt, vel ad propugnandum contra cacodæmones, vel ad colluſtrandum in dubijs, vel ad expurgan-

dum à vetitis, vel ad recreandum in aduersis: si Tartarei illi lemures illam, quod sæpe, multúmque faciebât, aut impunè pulsarent, aut inani horrore terrerent, aut captiosè in meliorem spiritũ transformati in fraudem adducerent, momentò Archangelus, aurea coma leuiter ventilata, concussáque, gratam quandam lucem euibrabat qua Franciscæ animus mirè firmatus recreabatur. Sin frequenti consanguineorum, aut amicorum concursu, qui tum officij, tum spiritualis quęstus causa ad illam confluebant, aliquid illi, vt in ista præfragili contagione, aut facto, aut dicto, aut cogitato minus compositè excidisset, vel se illa in curas domesticas superuacaneo studio profudisset, sese ille admonitor spiritus tutelaris ab illius oculis summouebat, ex quo illa in se reflexa, interioris conscientiæ latebris exactè discussis, in cuiuscúnque leuissimi lapsus cognitionem veniebat, tum solertior facta, errorísque pœnitens futuræ cautionis emendatione proposita dulcissimi monitoris aspectum recuperabat, quo cum interim dum se illi redderet, gemens opinor, doléns que ita ex animo sermocinabatur. Cant. 2. *Similis est dilectus meus capreæ, hinnulóque ceruorum, en ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, respiciens per cancellos. Reuertere: similis esto dilecte mi, capreæ, hinnulóque ceruorum super montes Bether.* Quamobrẽ abstractissimus ille Dorotheus monebat magnã custodi cuiúsque nostrum Angelo exhiberi reuerentiam oportere, ne extemplo fugatus aufugeret: quare cùm quieti nos damus, modestè, sobriè, & consideratè ágendum, ne indecenti

aliqua turpitudine, Angelus qui nobis inuigilat, indignatus è noſtro ſeſe comitatu proripere cogeretur. Ex eodem manabat, quòd ſi quiſquam grauius, præſente ſpiritu, laberetur, ille ſibi manibus oculos obnubebat, quo admiſſæ culpæ conceptũ horrorem teſtaretur. Beatæ Franciſcæ pro pædagogo datum putares, qui labentem erigeret, perplexam inſtrueret, errantem moneret: nam & ſanctos Patres video paſſim ita ſenſiſſe, cuique noſtrum in hòc lubrico, & ancipiti deuiæ mortalitatis exilio, inſtar ductoris, atque magiſtri datum monitorem Angelum; hominem námque habere inſtar infantis, quamdiu hîc moretur, qui eo diuino magiſterio maximoperè indigeret. Quid illos carnifices implicatioris conſcientiæ ſtimulos, quos ſcrupulos vocamus, quàm ille ſcitè admonitor ſpiritus retundebat? quàm reuellebat, extirpabátque radicitus? quibus cùm illa aliquando orationi ardentiùs intenta fodicaretur, illam exporrecta, & ſerena fronte intuitus ita placauit, vt deinceps in perpetuum, inaniſſimam illam mentis vlceratæ ſcabiem perſanaret; poſtquam perdocuiſſet iſta friuola eſſe obſtrepentium Cacodæmonum terricula, & machinamenta minimi ponderis, quæ eludendo potius diſpuluerata, quàm contrà nitendo depulſa frangantur. Ac iucunditatem conuictus familiaris, ſocialíſque conſuetudinis, quantam, quàm ſolidam, quàm ſinceram, ac puram Deus immortalis! afferebat: ſeu cum Beata familiariter colloqueretur, tanta cæleſtis illam alloquij, támque ſincera dulcedine perfundebat, vt harmonicos concen-

tus humanos omnes, præ illo suaui susurro inconcinnos, ingratósque duceret: seu in cælestium rerum meditationem se traderet, tum verò ea tum scienter, tum accommodatè, tum efficaciter de singulis virtutibus, de pudicitia, ac de innocentia speciatim, aliísque, quas magis in Angelica natura regnare prospiceret, disserebat, vt suum illum Doctorem dictantem prosequi, atque ex eius ore concepta proferre liquidò appareret. Magna sunt quæ dixi, & quæ captum humanum superent; maiora, quæ dicam imposterum si non illo rebellantium censorum supercilio, sed sanctioris ingenij Christiano candore ponderentur. Nam quamdiu nupta thoro deseruijt, hunc, quem modo dicebam, comitem Angelum semper obtinuit; postquàm verò marito orbata se arctioris vitæ religione colligauit, alter illi ex quarto Hierarchico ordine, haud paulò sublimioris gradus, illo priore permutato, fuit concessus. Quemadmodum enim apud Aristotelem illæ cælorum agitatrices intelligentiæ eo nobiliores existant necesse est, quo propius ad supremam illam sphæram, vbi Deorũ domicilium superstitiosus Philosophus collocatum putabat, accederent, quòd nobiliora, & maiora corpora circunferrent, haud secus planè philosophandum est de hominibus, vt qui Pontificalis, qui Imperialis, qui Regiæ, qui Principalis, qui alterius excellentiæ dignitatę, vel vitæ perfectioris, sanctiorísque præstantia cæteris antecellant, è superiori quadam cælesti centuria, tutelares Archangelos nanciscãtur. Quos idcircò diuinus Apostolus quosdam thro-

Arist. de cælo.

nos pro pontificibus, alios principatus pro principibus, alios poteſtates pro magiſtratibus, nonnullos virtutes pro virtute præſtantibus, tum alijs ex cauſis, tum ex tutelæ peculiaris officio, vti ego quidem exiſtimo, nuncupauit. Iſte alter nobilior Angelus veluti ſuperior, extrema, ac viſibili ſpecie, ſed multo elegantiori forma præditus, non capillorum vibratione illa ſenſili, aut ſcintillantium oculorum indicio, verùm arcana vi quadam, ac propria, quam innatam, atque in ſeſe penitus inſitam circumferebat, Tenebricolas Genios auertebat, arcebátque: cultu etiam, ornatúque haud paulò aliò viſebatur. Dextera triplicem palmæ ramum aureum gerebat, quibus terni glomi appenſi non illis abſimiles, quos bombyces conglobato ſerico obuoluunt, vnde ducta ſtamina Angelus, & collo implexa velut in globum adglomerabat, id quod continuò faciebat, ad annum vſque M. CCCC. XXXIX. ad XVIII. Kal. Sep. quando ſe dixit triplicem Franciſcæ telam contexere imposterum penſi habere; vnam centeno, alteram quinquageno, tertiam triceno ſub tegmine textilem, quo Euangelici ſeminis tergeminam fœcunditatem, triplici perfectioris vitæ prouentu, in Beata Franciſca, virgine, nupta, vidua, exprimebat. Quod enim de paucis vſquam legimus, omnia triplicis eius ſtatus ad ſummum apicem prouecta exempla in vna Beata Franciſca tenemus: ſic vt in thoro pudico tricenus, in viduitate quinquagenus, in virginitate præſertim Religioſo cumulo abſoluta centenus fructus, culmis velut herbeſcens geniculatis, pullularit.

Verùm dum cælestis genius istis ordiendis multiplicium telarum staminibus occupabatur, feles circum obgannire, canes allatrare, monstra negotium filorum abrumpere, turbare, sæuire, miscere omnia; ne nesciremus quæ, quantæve subeundæ sint Angelo, cum teterrimis Tartarorum indigenis manibus, contentiones. Quin etiam sicubi correptioni sociali, vt inter Religiosos vsu receptum est, Francisca magistra operam daret, quod incredibili caritate, & mansuetudine, faciebat, vel priuatim cui vsus esset, remotis arbitris, vel vniuersè omnibus simul adstantibus, vel propriè sibi, quando vesperi quotidiè, de more, ipsa defectus proclamabat suos, tunc ab ordiendi opere custos feriatus summè ad ea, quæ fiebant attentus tenebatur, nec vulgarem se ex ea specie voluptatẽ haurire, tota compositione, & hilaritate vultus testabatur. Aliàs stato officio recitando distenta ad verticem Angeli velut excelsam columnam nouo quodam fulgore splẽdentem videbat, quę cęlum ipsum altera extremitate contingeret, quo visu, vltra quàm credi potest, exhilarata tota ad diuinæ bonitatis encomia, oculis iucundissimo adspectu in cælum iniectis, rapiebatur. Denique illi officiosissimus spiritus pro nitidissimo speculo aderat, in quo haud paulò perfectius, sinceriúsque, quàm in illo altero, tũ præsentia, quæ latebant, tum futura longinqua cernebat, quæ benignissimus illi Deus indicabat, tam suo proprio commodo, quàm aliorum spectato compendio, quorum sæpenumero reconditissima sensa, in illo inexplicabili

lumine

lumine intuebatur. Vnum perfectæ voluptati officiebat, quòd tanto lumine veluti fulgurabat, vt nec diu, nec satis, prout cupido erat, in eo occupatum obtutum tenere posset: vnde nocte nescio qua, imbecillis voluptate sensus præfulgido sideri obluctante, cùm illum obniteretur attentiùs, acriúsque solito speculari, tantum ex eo est repente, cum grauissimo cruciatu, in oculis cō citatum incendium, vt nullo artificio pupillam refrigerare, nec quietis vllam partem capere potuerit, perinde atque obuersa palpebra, obstinato contuitu claram, ac plenam meridiani Solis incensam facem sustinuisset. Ecce vnde factum putetur, vt quamprimum illa excessit è viuis, illius imagines, cuiusmodi passim Romæ reperiuntur antiquæ, recentésque, cum Angelo assecla deinceps depingi cœptæ fuerint, libello ad manum Sanctæ adposito cum illa diuini Psaltæ modulatione, *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me.* Angeli quippe custodia se sustentatam intelligit. Et ecce, inquam, Angelicæ, virginalísque verecundiæ quasi centeno filo telam obtextam, centuplici fœnore remunerandam puritatem: ecce solennis pyræ priorem ex tribus congeriem primore Franciscæ ætate extructam. Ecce ad extremum vnde puellæ virgines, quot illis necessaria esse possunt, in virginitate seruanda documenta colligant. Primum vt honestati maturè, à primoribus annis, quàm seuerissimè assuescant, vt quæ vel leuiter licentiam immoderatam sapiunt magis penitus ignorare, natali *Psalm. 72.*

indole quadam, quàm expugnare cum tanto periculo cogantur. Alterum vt licita etiam fugiant, constantérque exhorreant, ne paulatim natiuo pondere ad illa prohibita prolabantur; familiaritates, quantum honestè potest, omnes euitent; illa verò clara incentiua libidinũ, ex familiaritate colloquia, ex colloquijs officia, ex officijs tentamenta paulò magis, quàm grassantem pestem auersentur, primóque in aditu hosti resistant. Deinde non modo pudorem in pectore infixum, sed testatum, & clarum in specie circunferant; nemo siquidem castam putet, quã plerique appetunt, perindéque in virgine, amari, atque amare putandum est. Super hæc, vt non nisi necessitate cum hominibus, ita familiaritate domestica cum Angelis conuersentur; æmulatio sit vt vitæ suæ formam ad rationem Angelicam conformẽt, nihil, nisi Angelorum vel instinctu, vel comparatione aggrediantur: habet virginitas quo sese illi purissimæ naturæ conferat, fortasse etiam quod anteponat. Ad extremum quo ad pudicitiam cõseruandã nihil excogitari potest præsentius, si insectator Dęmon infestis titillationibus, si ancipiti perturbatione fluctuantis conscientiæ, si molesta vlla vexatione mentem, aut corpus obsederit, tum tutelarem spiritum veluti præsentem, & propugnantem, & Dæmonibus obluctantem, & generosæ mentis conatibus gestientem, & rebus ex aduerso indecoris se obuelantem, velutique fœdis factis erubescentem intueantur; ad illud se speculum attendant, in eo se lumine adspectent, ea vna regula totius vitæ rationes

exactè, & examussim metiantur: non cibum, non somnum, non forum, non torum, non templum, nisi illo ductore, & comite petant, illius à magno Bernardo Clareuallensi preclarè dicti semper memores, quouis loco, quouis angulo, quouis opere, quouis tempore honorem familiari Angelo esse maximum deferendum, quem non ideo non presentem haberemus, quòd se hisce oculis spectandum non præberet: experta loquor, norunt, qui ista curant, sentiunt ad pudorem illibatum custodiendum, operæ, atque artis pretium esse, se vbique comitanti, prospectantíque Angelo præsentem, & spectabilem, certa, perpetuáque æstimatione sentire.

D. Bern. In psalm Qui habitat.

Altera contignatio coniugatis exurget mulieribus, senis ad latera figuris miraculo quodam artis opticæ per totidem specula prominentibus. Lignum ex malis omnium generum Sydonijs, aureis, Punicis, cæterísque fructiferis dedolatum, tornatúmque, nisi quod columnæ opere Ionico molliori, sed tamen solido, & erecto plenis vuarum pendentium pampinis adrepentibus veluti implexæ, conuolutæque, quod vitium ingenium est, maritantur. Ægyptia symbola stylobatis ornamento addita; canistri delicatioribus fructibus, Baccis, Amygdalis, Fragis, vuis præsertim, variato colore regbātibus, grata ad intuendum varietate onerati: alijs Cinnamomum, nuces Indicæ, thuris, piperísque arbusculæ depinguntur: eucarpi mira iucunditate visendi, mala Punica, granorum arcta societate sese rimulis ostentante, mala aurea primum

STATVS CONIVGALIS. *Sex alia Specula.*

odorem extrà ſpirantia; citrea odore ſimul, & colore, & ſapore felicià; poma caſtis amoribus non aliena, illa
Cant. 7. inſcriptione, SVB ARBORE MALO SVSCITAVI TE. Ficus rugoſo habitu, trunco vim dulcedinis præcipuam cælantes complectantur pampinis frondentibus lemniſcati, ad Draconum roſtra nodati ex Burgheſiorum ni fallor illuſtribus inſignibus accerſita; nam etiam Draconem vigilem hortis Heſperidum, vbi mala aurea ſeruabantur, datum cuſtodem accepimus. Intercolumniorum bini ſimulacrorum loculamentis iniecti ordines, ſuperiores quidem ſex illa ſacrarum coniugum exempla proponunt, quę in B. Franciſca connexa videmus, Abigail viro opportuniſſimam, Rachel ſanctiſſima prole fœcundam, Ruth familiaris rei prouidentiſſimam, Heſter populi ſui vnicè ſtudioſam, Suſannam coniugalis præſertim pudoris cultricem egregiam; Annam Samuelis matrem rebus diuinis aſſiduè occupatam. Inferioribus conceptaculis ad ruborem noſtris mulieribus inijciēdum, ſex item matronæ ex media profana hiſtoria celeberrimæ continentur. Lucretia Collatini vxor fidei Genialis ſpecimen præclarum, Iulia Scipionis coniugis amantiſſima, Cornelia Gracchorum & genitrix, & laudatiſſima educatrix, Penelope ſapientis Vlyſſis ipſa ſapientior æmulatrix, Alceſte ſui Admeti aduerſorum caſuum ſocia vſque ad mortem oppetendam inſeparabilis, & illa imprimis alia Pythij Regis Celænarum vxor cordatiſſima viri vaniſſimorum ſpirituum emēdatrix. Sex lateribus, operæ pretio, ſex nuptialis ſtatus

veluti Christianæ leges, B. Franciscæ mirandis facinoribus sanciuntur: tot enim, mea quidem sententia, Christianis mulieribus esse documenta debebunt, quæ fœminam illam fortem nobis procul, atque ex vltimis finibus adducere videndam, admirandámque statuerint, quam nos ex maximi Apostoli sententia, quasi coloribus depictam suis exprimere possumus. 1. *Mulieres viris suis subditæ sint, sicut domino, quoniam vir caput est mulieris.* 2. *saluabitur autem per filiorum generationem.* 3. *si quis autem suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior.* 4. *mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus.* 5. *similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia, & sobrietate ornantes se, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa.* 6. *sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona.* Quæ enim matrona exactè nouerit, mordicúsque tenuerit, quid marito, quid liberis, quid familiæ vniuersæ, quid exteris, atque viciniæ, quid sibi ipsi, quid superis debeatur, ea perfectæ, sanctęque matris familias, numeros ex sapientũ omnium, sanctorúmque sententia expleuerit. Hęc illa sunt ipsa, quæ totidẽ tabellis hoc loco graphicè colorantur. Atque Corona inscriptionẽ rei præfert illam, nisi me amo consentaneam, STIPATE ME MALIS QVIA AMORE LANGVEO. LÆVA EIVS SVB CAPITE MEO, ET DEXTERA ILLIVS AMPLEXABITVR ME. Primum vxoris officium, seu τὸ καθῆκον, quod maritum attingit, primo illo, quod primum occurrit, agalmate figuratur. Nam

Ephes. 5. *1. Tim. 2.* *1. Tim. 5.* *1. Tim. 3.* *1. Tim. 2.* *Ibid.*

I. VXORIS ERGA MARITUM *obseruantia.*

postquàm puella nostra mirabilis frustra solitudinem, vitámque cælibem aggredi conata, non vlla sua voluntate, multò minus voluptate adducta, sed mera, eáque satis violenta parentum iussione, & importunitate coacta Pontiano Laurentio nobili Romano, atque opulento nupsisset, seséque in eius manum, ac familiam ad regionem Transtyberinam dedisset, nihil antiquius habuit, quàm vt excellentes illas animi generosi virtutes marito præstaret, quæ primæ in vxore laudantur: obedientiam summa obseruantia copulatam, amorem, & fidem inaccessæ, & impenetrabilis castitatis: ex quibus pax illa nascitur, sine qua nuptiæ non tam imbecillitatis humanæ solatia, quàm diuturnæ carnificinæ cruciamenta videantur. Constat totis quadraginta annis, quibus vna vixerunt, ne minima quidem dissentiuncula, aut leuissimo iurgio sacrum connubij fœdus aut violatum, aut vnquam interruptum fuisse. mirum, & in hac calamitosa vita pertarum, vbi cum imperfectis viuere cogimur, vbi tanta offensionum senticeta non aliunde, quàm ex istius mortalitatis misera conditione pullulant: atque id illa etiam ijs artibus, quæ solæ id possunt, consequebatur. Primùm, minimum quémque discordię fomitem principio præfocabat: dein ita cupiditates suas cum mariti studijs, rationem cum eius sensu, desideria cum illius voluntate coniunxerat, vt inde nec transuersum quidem pilum, quod aiunt, vllo prætextu, vllaúe occasione discederet; ex quo assequebatur vt omnia vicissim maritus vellet, quæ ipsam cupere intelligeret: rur-

ſúmque, certamine quodam mutuæ obſeruantiæ ſuſcepto, ipſa ſeu orationi, ſeu alijs pietatis obſequijs ſtuderet, accita à viro, neque à viro ſolùm, ſed à quocunque domeſtico pro familia accuranda, re inchoata, infectáque, confeſtim ſurgeret, obſequutura. In quo quantum Diuinæ maieſtati placuerit, nouo prodigio tum demonſtratum eſt, cùm inter exoluendum quotidianum magnæ matris officium, calidiſſimè interpellata aliquando, quatérque eundem verſiculum coacta abrúpere, poſtea obſequio illo ritè perfuncta, aureis characteribus deſcriptũ inuenit; quod cognata vannotia prudétiſſima, & ſanctiſſima fœmina, cùm vulgares antè characteres legiſſet, ſe deprehendiſſe iurata poſtea, Apoſtolus verò Paulus id opera Angeli familiaris fuiſſe factum B. Franciſcæ per viſum affirmauit. Ita Deus opt. max. Matronalem obedientiam ſuo cultui prætuliſſe, & diuino teſtimonio cõſecraſſe videtur, vt ſciolorum quorũdam inconſiderata ingenia caſtigaret, qui falſa ſanctimoniæ gloriola aucupanda, ita vanis vxores ſolent religionibus circũuenire, vt ſpreta mariti, & familiæ cura, dies, noctéſque ſuis voluntatibus explendis abſumant, vnde adeo obduratæ, exſiccátęque ſuo ſenſu euadant, nihil vt rectum, niſi ſuo iudicio æſtiment, viris ſe refractarias, atque infrœnatas præbeant; familias miſceant; rem perdant; nuptias profanent; pacem perturbent; pietatem, quod caput eſt, apud maritos in odium, & contemptum trahant. Quid dicam de caſtitate ad eam perfectionem, thalami inter naturales illecebras, ob-

ſeruata, vt nihil illi aliud thorum genialem fuiſſe, quá perpetuam adumbrati martyrij, & miraculorum officinam verè videar eſſe dicturus? Nam liberis operam datura præterquàm aſſiduè auulſa à ſenſibus, & toto ſtupore corporis, ac mentis abſtracta, ad illas interiores animi delicias efferebatur: id etiam artis, & inauditi hactenus ingenij conferebat, vt præter continuú dolorẽ, eúmque intolerabilem, quem ex ſanctæ mentis inſtituto, & aliunde patiebatur, interim, quo penitus naturale membrorum incentiuum opprimeret, alijs corporis partibus varios cruciatus, vel nouitate inuſitatos, vel grauitate impatibiles, teſte Volaterrano ſcriptore ſatis claro admoueret; quouſque Laurentius facti, conſilíjque conſcius acerbam vxoris lanienam miſeratus, tandem aliquot ante obitum annis, cum illa pactus eſt cælibem vitam vti ambo traducerent. En quàm arguta, quàm ingenioſa, & ſagax religio ad caſtitatẽ, etiam in matrimonij ſacra licentia retinendam. Beata Delphina ſancti Alziarij Comitis Sabranenſis Principis celeberrimi è Prouincia Narbonenſi vxor, cùm ſe præter voluntatẽ, iuſſu Roberti Siciliæ, ac Neapolis Regis, Prouinciæ comitis, cui vtérque erat conſanguinitate coniunctus, viro tametſi ſanctiſſimo addictam ægerrimè ferret, eáque de cauſa Curiæ Regis pȏpas inuita ſubire cogeretur, ad Choreas vt fit, inuitata delicatiſſimum corpuſculum, aſpero cilicio ſub pretioſa veſte celato, inter ſaltandum in tripudio cruciabat; lapillos aculeatos clam calceolis nudæ plantæ ſubſtratis ingerebat, vt illis veluti ſtimulis

Volaterr. li. 22. fruſtum carnis porcinæ ardens ſub pectore adhibebat, aut ſe toto corpore pice oblinebat.

mulis choreę vanitatem pręsenti supplicio castigaret: atque quod omnem admirabilitatem superat, cũ marito ita viuebat, vt eo prima, nuptiarum nocte, sese virginitatis in perpetuum voto concepto, consecrante, quod illa multò iam ante præstiterat, ambo deinceps nemine mortalium conscio, cælibes eodem in thoro, plusquam duodeviginti annos vsque ad vitæ extremum diem perdurarint: quæ omnia in B. Alziarij cõsecrati diplomate Pontificio autenticè perscripta reperiuntur. Quis verò Principem puellam Delphinam omni magnifico vestium apparatu nitentem exteriùs, ita se vlcisci interiùs iudicaret? quis pietatem in nugis, modestiam in luxu, frugalitem in delicijs, paupertatem in auro, vexationem in purpura, asperitatem in serico, abiectionem in gloria, religionem in chorea, virginitatem in thalamo, constantiam in puella, heremum in curia, adeo cum diuina ope nòn defuturam suspicaretur? non sunt facta Sanctorum humano iudicio, sed diuino calculo ponderanda. Equidem in matrimonio, audeo dicere, B. Franciscam cælibem animum penitus habuisse, quod ego maximum prodigium duco, solo corpore, ad præmium perfectissimæ obedientiæ, coniugij legibus, atque obsequijs derelicto. Virorũ adspectu, perinde, ac puella virgo non turbabatur solùm, verùm etiam incredibiliter afflictabatur: eos imprimis vt piacula auersabatur, quos inhonestæ Veneris labe fœdatos præsentisceret, quorum intuitu magis, quàm aliorum offendebatur: quoties id sceleris vel nominari verbo tenus

audiret, toties illi pectus, atque viscera horrore nescio quo cõuulsa subuertebãtur. Idẽ sentiebat, sufferebãtque quoties per inominatas, & mulierculis prostituti pudoris vulgares vias necessarium illi iter esset, ad quas tamẽ cum illo cruciatu, omni ope, atque remedio, ex eo cœno eripiendas, ingenti caritatis studio, se deprimebat. Aliquando trans Tyberim proximè ad Hebrrorum aream, cùm iter necessariò ageret, quodam in tugurio, aliquot cacodæmones tripudiantes, bacchantésque aspexit, ex quo viciniam sciscitata, num sceleris quippiam eo loci proximè patratum fuisset, par ibi nobilium scortorum, magna lenonum, atque perditorum, hominum frequentia, venale, & clarum degere accepit: nec cunctata amplius ædiũ conductitiarum dominum ipsa conuenit; monuit non ferendum esse execratum emporium, turpémque eum quæstum in eius domo, cum tanta numinis iniuria, exerceri. facile persuasit. ille, expulso scelere, simul suas ædes meretricia, tartareáque frequentia expiauit. Hinc maiori rabie in illam succensus Diabolus, indignissimè passus se subinde eiusmodi ereptis ex faucibus prædis, à Beata Francisca fatigari; crepare, fremere, furere ardentiùs; illi vt tædium, vel desperationem afferret, sese passim cum furiali comitatu offerre, iam mascula, iam muliebri specie, lasciua, atque Sotadica gesticulationum infamium repræsentatione detestabilem; quæ illa constanti, ac virili animo, minimo momento disiecta omnia ludificabatur. Inde non multo interuallo, Beatæ mulieri, ad D. Ioannis Lateranensis

cum vannotia proficiſcenti nequiſſimus ille, ac ſpurciſſimus omnium libidinum, ac ſcelerum prægustator ſe obuium ad ſacram SS. Petri, & Marcellini ædem dederat, dum illa tantiſper an ex grauiditate (nam vterum ferebat) an ex laſſitudine ſubſidere Paulum coacta infandum inſidiatorem honorati, & elegantis ſenis figura laruatum conſpicata, atque ab eo ad ſcelus nefariè prouocata è veſtigio ſceleſtum lenonem orationis præſenti, vulgaríque ſubſidio, ad fugam impulit. Quo ille dedecore miſerè eluſus, & fractus, nocte proximè conſequenti, cadauer hominis intolerabili fœtore peſtilentiſſimum in eius cubiculum intulit, in quo diù, multúmque volutatam vſque adeo purulenta ea mephiti infecit, vt deinceps lethalis ille odor per omnes corporis partes latè diffuſus, maximè in interiore phantaſia ſemper inhæſerit, ſic vt contracta perpetua ſtomachi infirmitate, ferè perpetuò nauſeabunda cibos omnis generis faſtidiret, egereretque: eóque ex tempore omnium virorum, adeóque mariti appropinquatione ſpurcam illam graueolentiam perſentiret, imò illi omnia corporis membra, quoties facti illius in mentem veniret, horreſcerent. Dicat aliquis, hæc ſi ita ſunt, vbi illa vxoria erga maritum ex documento Apoſtoli amicitia, maximè in tanta nuptialis obſequij auerſione? Dixi equidem modò, illam nihil in eo genere præter obedientiam, niſi cum ingenti cruciatu attuliſſe, in quo quantum viro tribueret, quãtum voluntati diuinæ afferret oſtendebat, quæ tanto incommodo obſequeretur. De cætero illi nec poſſi-

bilem ſanctis, nec neceſſariam inanis vanitatis imponunt neceſſitatem, qui illos humanorum affectuum expertes, atque ἀπαθεῖς, vt Stoicè dicam, eſſe volunt, à quibus ne Chriſtum quidem penitus abhorruiſſe, fide tenemus, cùm vel amicum Lazarum comploraret, vel Ioannem, præ cæteris carum, ac tenerum haberet. Inueniemus in B. Franciſca quod omnibus fœminis imitandum amoris vxorij exemplum proponamus. Nam ſi penè ſacrilegum, ſaltem Deo valdè inuiſum, & matrimonij ſacramento iniurioſum cenſendum eſt, non inter ſe coniuges ea quàm arctiſſima, quæ inter homines poteſt, neceſſitudine eſſe coniunctos, cùm ea ſacrorum Chriſtianorum parte, illa infinita charitas, qua *Epheſ. 5.* Chriſtus dilexit Eccleſiam, repræſentetur; haud quaquam dubium eſſe, vel obſcurum cuipiam oportebit, Sanctam, quæ cæteras omnes virtutes ad ſummum excoluit, hanc etiam excelſiſſimo faſtigio erexiſſe. De quo vt nullam aliam coniecturam haberemus, quantum faciendum putamus, in illa flagrantiſſima vitæ expeditioris cupiditate, marito Laurentio hac calamitoſiſſima vita expedito, ipſam eius obitu tam acerbas, támque vberes lacrymas, eius deſiderio, profudiſſe, nihil vt præter ipſum amarè, nullum vnquam tantum hauſiſſe dolorem in vita, nullam niſi diuini conſilij, de mariti interitu, conſolationem accipere poſſe crederetur? Quo eodem ex genere, non faciam vt B. Delphinæ, eius, qua de proximè dicebamus, factũ ſilentio iacere conſepultum feram. Miſſus à Roberto Rege conſanguineo B. Alziarius maritus Pariſios, pro

Caroli Calabri matrimonio, diem ibi concluſit extremum B. Delphina, quæ Aucnione cum Rege remã-ſerat, per idem tempus, quo Alziarius coniunx Pariſijs decedebat in cælum, viſa eſt Regi, Regínæque ſolito mœſtior è menſa ſurgere, vultu admodum immutato, vbertim lacrymas ex oculis fundere, eiulare, plãgere, & extraordinario quodam ſeſe mœrore conficere. Qua repentina mutatione offenſi Principes, cùm eius luctus ex ordine cauſam ſciſcitarentur, ſuauiſſimũ Alziarium reſpondit Pariſijs diem obijſſe ſupremum, réque per veredarios curſores ſedulò explorata, compertum eſt eadem illa hora, qua funebrem queſtum inchoauerat, contigiſſe. Geminum mulieribus Chriſtianis propoſitum exẽplar, vt maritos, Dei ipſius loco diligãt, colant, foueant, obſeruent; non faſtidioſæ, non moroſæ, non inſolentes, quarum plerũque id vitium eſt, vt minus id amẽt, quod magis habent; id magis appetant, quod magis iuſtæ amicitiæ leges vetant. Quod porro virum caput eſſe mulieris, illíque mulierem ſubiectam eſſe oportere, tanquam domino, imò veluti Chriſto diuinus Apoſtolus definiuit, quid voluit aliud, quàm mulierem, ſi dici fas eſt, nihil audire, nihil videre, nihil eloqui, nihil guſtare, probarèque, nihil ſentire, nihil ſuſpicari, nihil cogitare, nihil velle, nihil ſapere, quæ omnia capite continentur, inconſulto marito debere? non pedem, non manum, non corpus, niſi illius ſui capitis ductu, atque abitrio, commouere? Quantum ad liberorum educationem altero ſpeculo repræſentatã, mirabile eſt, quàm ſe ex-

Ex Actis Canonizationis S. Alziarij.

II. Liberorum educatio.

cellentem omni ex parte matremfamilias exhibuerit. Prolem ex Laurentio præclaram, & numerosam cle-
Psal. 127. mentissimus illi Deus prosperauit: *Ecce enim sic benedicetur homo, qui timet dominum. Uxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ.* Quam illi felicitatem fœcundi vteri, credo, Deus indulsit potius, vt orbi Christiano prolis instituendæ exactam in B. Francisca ideam delinearet, quàm quod ipsa id admodum aut curaret, aut quæreret. Nam optimè conscia quàm caro stetisset Heli sacerdoti prauam liberis disciplinam dedisse, quàm gloriosum contrà fuisset Annæ Deo magis, quã suo genio partùrijsse, & nobilissimæ Machabæorum parenti adeo generosam cælo sobolem immisisse, quod ea filijs fortiter ad mortem oppetandam impellendis aliquando dixisset, fecissetve, ipsa, tota vita suorum mentibus, moribúsque expressum esse voluit.
2. Mac. 7. *Nescio qualiter in vtero meo apparuistis: neque enim ego spiritum, & animam donaui vobis, & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi, sed mundi creator, qui formauit hominis natiuitatem, quique omnium inuenit originem.* Tum vltimo decertanti ad vltimam Luctam exstimulando, *Fili mi, miserere mei,* inquit, *quæ te in vtero nouem mensibus portaui, & lac triennio dedi, & alui; & in ætatem istam perduxi. Peto nate, vt aspicias cælum, & terram, & ad omnia quę in eis sunt, & intelligas quia ex nihilo fecit illa Deus.* Hanc illa mercedem vnam exposcit fastidiorum, & laborum suorum, quam vnam matrimonio propositam in Christiana schola didicerat, vt liberi cælo, non solo procreentur. Ergo eos, ante omnia

prohibebat quidquam audire, aut spectare, quod non esset cum honestate, & cum pietate coniunctum : ab illis societatibus maximè arcebat, vbi suspicio esset aut friuola, aut vitiosa, aut non ita decora tractari : Dauidicos concentus, & sacros hymnos, non sputatilicas, & pruritu nefando aurium infames cantilenas edocebat: ijs magistris potissimum committebat, qui non magis literarum scientia, quàm probitatis cultu excellerent, qualésque Philosophus Seneca dicebat, *Quos magis mirere cum videris, quàm cùm audieris*: vti vnà cum liberali doctrina, excolendæ pariter conscientiæ Disciplinam haurirent : diebus festis secum ad rem diuinam, atque ad sacras conciones gregatim ductabat, quos illa dies totos religioso cultui deuouebat. Denique in hoc omnium maximo, & imprimis arduo, & supremo negotio prolis optimè imbuendæ, vt quo semel imbuta recens fuisset, odorem deinde seruaret, quantum B. Francisca profecerit, ad vltimum apparuit, cũ filios sui persimiles, sancta sanctos, quod ego in summis illius miraculis certè censeo, procreauit, vti Carolus Caluus Imperator, atque Rex Galliarum non magis Regium esse, aut gloriosum dicere solebat, Regnare, quàm Reges facere, aut factis à se Regibus Imperare. In cæteris vnum nostra Beata insignem extulit, Euangelistam appellauerat, qui inde à tenera ætate, senili maturitate quadam, & Prophetiæ quoque miraculo claruit. At enim semel educto è vagina gladio, qui ex Patris ense pendebat, eo in Patris sui renes leuiter obuerso, haud multo ab hinc tẽpore,

inquit, mi Pater, hoc ipso in loco, & grauem, & periculosum ictum accipies: nec vana fuit, vel puerilis denunciatio. Anno M.CCCC.VI. Ladislao Rege Neapolitano ab Romanis per tumultum, & seditionem, ad vrbis custodiam aduocato, populari, vt sæpe assolet, contentione, inter ciues, & Ladislai milites concitata, Laurentius Parens, quod illi ante fuerat ab suo Euangelista prænunciatum, in illo ciuili tumultu, fuit grauissimo sub renes vulnere transuerberatus. Nec semel Euangelista adolescentulus, ac penè puer euentura prædixit. Virum alias religiosum, eorum mendicantium ex numero, qui sublata pera ostiatim stipem colligunt, certo prognostico admonuit fore, vt breui illum mendicantis habitum, cum honoratiori, vestitu commutaret; vt dixit, vt accidit. Ille paulo post fuit inauguratus Episcopus. Præcipuo cultu Sanctissimus puer SS. Abbates Onufrium, atque Antonium prosequebatur; porrò horribili inguinaria lue Romaná vrbem, fœdum in morem, depopulante, ipse in pestilentem quoque morbum prolapsus se moriturum breui præsensit: calidè Confessionis peccatorum ministrum Sacerdotem expetijt, matrem premonuit par illud Sanctorum tutelarium aduentare magna Angelorum turba stipatum, vt illum extempore in cœlum, æternum Beatorum domicilium prosequantur. Quã opportunè profectò, illo ipso die, ineffabili quadam voluptate, Beatus nouem modo annorum puer ad cęlestem patriam ex funesto ergastulo euolauit, víxque egressus ex carceribus, decursione mirabili, metam

attigit.

attigit. De quo ne vlla causa dubij hæreremus, eadem hora, qua ille decesserat, puella quædam in illa vicinia, lue quoque populari correpta, etsi iam linguæ vsum ex morbo perdiderat, resolutis momento faucibus, Euangelistam conclamat Pontianum numerosa Angelorum multitudine circumuallatum se conspicere gloriosum ad sydera gradientem. Vaticinium fuit. Familiares attoniti, re peruestigata, comperiũt eadem hora Euangelistam è viuis ad superos emigrasse. Si id parum est, ecce iterum Agnetem puellam quinquennem fraternæ sanctimoniæ consociatam. Vix anno transacto, Francisca domi in cubiculo orationi, primulùm pungente aurora, vacabat. Euangelistam suum clarè redeuntẽ adspicit, eadem ætate, ea statura corpusculi, ea specie, qua obierat, nisi quòd multo pulchrior lucidissimi syderis instar emicãs apparebat, altero veluti coæuo puero paris pulchritudinis comitante. Mater ijs spectaculis haud insueta, dulcissima sobole consalutata, simul perdiu de cælesti gloria, qua fruebatur colloquuta, insuper ab eo certior facta secundo illum Angelorum conscriptum choro, demũ extremũ id audijt, quod maximè auebat, se potissimũ è cęlo delapsum reuenisse, vt Agnetẽ sororẽ iucundissimã sibi inter Angelos adnumerandam adiungeret: quibus genitricem affatus, solatúsque diuinæ significatione voluntatis, repentè ex oculis sese in auras mira celeritate proripuit; ac post Paulum Agnes corpore expedita cælum petijt, postquàm decumbentis ad lectulum mater Columbam pręcipuo candore albican-

tem circumuolitantem antè prospexisset, quæ succenso cereo ad rostrum appēso, iacentis puellę membra singula pedetentim veluti obsignabat. Iam satis de liberis, quæ Philosophus Aristoteles tanti momenti esse censuit, vt maximam parentum felicitatis partem in ea cura constitutam putarit, illa enim eius sunt

Oecon. l. 2. c. 2. in œconomicis. *Cùm ergo tanta adhibeatur cura pro corporis esca, quid pro liberis, & matre educatrice? nonne protinus omne studium fuerit adhibendum? hoc enim solo hominum conditio mortalis existens per successionem immortalitatem consequitur, omniáque parentum vota huc tendunt. Quamobrem qui ista negligit & Deos ipsos videtur negligere.* Maximè verò id exemplo faciendum existimat. *Nisi enim parentes exemplum vitæ filijs præstent, euidentem excusationis causam erga se illis relinquunt.. Ac timendum est, ne contempti à filijs quasi non benè vixerint, in senectute deserantur.* Id nos quotidie lamentabili experientia accidere non tam videmus, quàm meritò ingemiscimus, vt sibi flagella fecisse non liberos parentes vt plurimum sentire cogantur.

III. FAMILIAE CVRA. De reliqua familia ad tertiam figuram expressa non ero prolixior, de quibus Apostolus imperat, *Domini quod iustum est, & æquum seruis præstate,*

Colloss. 4. *scientes quod & vos Dominum habetis in cælo.* Atque ite-

Ephes. 6. rum, *Et vos Domini eadem facite illis remittētes minas scientes quia & illorum, & vester dominus est in cælis, & personarum acceptio non est apud Deum.* Pudet referre quàm turpiter in ea Christiani officij parte peccetur. Corpore, atque animo constamus omnes, serui, liberíque: vtrique eundem seruatorem, ac dominum, eandem pro-

positam gloriam habemus: quo fit vt matresfamilias quia ſpiritum eodem ex fonte hauſerunt, ſeruorum etiam curam gerere teneantur, neque eos ita, vt muta quædam, languidáque pecora contemnant, quos aliquando in cælo æquales, forte etiam ſuperiores habituræ ſunt; corpora verò ne vel immoderatè ſana opprimant, vel ægra indigniſſimè, Barbarorum more, proijciant. Ariſtoteles optimus magiſter haud multo ſecus, quanquam minimè Chriſtianus præcipit; *Cum ſeruis autem*, inquit, *ita verſetur, vt neque ſuperbos eſſe ſinat, neque abiectos. Quapropter oportet conſiderationem habere, ac indulgere illis, & permittere ſingula ſecundum merita, & cibum, & veſtem, & quietem, & caſtigationem; verbo, & opere Medicorum artem imitãdo.* Ego autenticè ſcriptum in B. Franciſcæ actis inuenio, tanta affabilitate tractabilem ſe, atque amabilem omnibus præſtitiſſe, vt ſeruos præut germanos fratres, ancillas velut ſorores, æqualéſque coleret; imò gauderet ex æquo per omnia cum domeſticis mãcipijs tractari, haberíque: eos ſi aliqua leuicula culpa læſiſſet, demiſsè ab illis errati veniam poſtulare, errorémque, quantuluſcunque eſſet, extemplo corrigere conſueuiſſe. Qui ſi è contrariò diuinum numen aliquo piaculo prouocaſſent, demum ex aduerſo illam leænæ graſſantis ad inſtar inflammatam, ardentémque id cuicuimodi foret, conſtantiſſimè caſtigatum vindicaſſe, non tam authoritate, quàm exemplo præfuiſſe, iuſſis herilibus religioſa paſſim monita ad Chriſtianè viuendum addidiſſe: quantum ad ſeruorum corpora, nec torpere inertia,

O Econ. 1. ca. 5.

nec languere otio, nec succumbere immoderato labore sinebat: si ægri decumberent, tantum abest, vt quod feri homines faciũt, in impluuium abjiceret, vt eos in lectulo domi ipsa sua manu aleret, illis omnia abundè quouis pretio venalia, quæ necessaria erant subministraret. Specimen ex cognata vannotia capere possumus, quæ eodem tecto vtebatur. Illa ex graui morbo ita gustus sensum obstipatum habebat, vt vel ad ciborum intuitum nausearet; quare auiditate quadam an muliebri, an ex ægritudine contracta, eam aliquando cupido canceri terrestris incessit, qui curiosissimè conquisitus cùm nec prece, nec pretio reperiretur, B. Francisca misericors, iacentis commiseratione permota Deo fidenter supplicauit, vt infinita sua sapientia, præsenti leuatione, ægræ vannotiæ subueniret. Neque irritæ, vel inauditæ preces. Dum domestici simul omnes in aula domi cũ matrefamilias versantur, è summo tabulato cancer eius generis necinopiniatò decidit inusitatæ magnitudinis. Gratiæ diuino obsonatori Deo ingentes habitæ; expetitum ægræ esculentum ipsa suo marte conditum apposuit, impensius etiam, quàm illa sperauerat, refocillauit; nam eo cibo non celerius auiditatem, quàm ipsam simul ægritudinem propulsauit. Erga exteros quomodo se gesserit mirari potiùs tacitè, quàm scribere tenuiter liberet, nisi speculum ea quoque parte tersissimum se mulierum generi proposuisset, quatuor illa, quę Diuinus Apostolus admonet, absolutè complexa. 1. *Super omnia autem charitatem habete, quod est vinculum perfe-*

IV. ERGA PROXIMOS QVOMODO SE gesserit.

Coloss. 2.

ctionis. 2. Et pax Christi exultet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in vno corpore. 3. Induite vos sicut electi Dei, sancti, & dilecti viscera misericordiæ. 4. Verbum Christi habitet in vobis abundanter in omni sapientia docentes, & commonentes vosmetipsos. Quæ ego conglobatim dum expedio, primùm illius erga corpora charitatem, deinde erga animos studium expono. Ardebat illa enim magis, quàm amabat, si quem aut rerum, quæ ad corpus sustentandum pertinent, indigentem, aut eorum, quę ad salutem animi necessaria sunt, penuria laborantem offenderet. Hinc erat quòd ædes illius Xenodochium potius pauperum, quàm vnius priuatæ personæ domicilium videbantur. Nemo mendicus ab eius vestibulo vnquam frustra sine stipe recessit; vulgo à miseris omnibus nullo discrimine eius atria, porticus, interiora domus frequentabantur: vnde solenne illi erat nihil domi proprium quamuis pretiosum, aut necessarium habere, omnia promiscuè solius necessitatis habita ratione vulgabat, familiaribus nonnũquam licet obstrepentibus, quòd se statim liberali cõgiario, quæ eleemosinæ causa effudisset, reposituram pro certo confideret. Vrbs aliquando summa annonæ caritate premebatur; omnia mendicis vndique, atque ægris latè compita obsessa laborabant: B. Franciscę Socer Andreottius commodùm eo anno generosioris vini selecto dolio sibi, familiæque prouiderat. Nostra misericors, ad quam miseri omnes tãquam ad commune diuerticulum conuolabant, largè omnibus pretiosum liquorem adspersum depromebat: itaque

1. *Corporum curã quàm solicitam haberet.*

breui quotidiana, nec interrupta benignitate, doliũ, ſocero inſcio, exinaniuit: non multo poſt, ſocer viſendi, explorandíque meri anxius cùm plenè, belléque vacuum, atque exhauſtum comperiſſet, ſuſpicatus id quod res erat; in piam nurum clamore, & non nulla exprobratione ſuccenſus cæpit de damno expoſtulare: at illa ſuauiuſculè factum excuſans, ſoluto primùm, ac tranquillo animo eſſe iubet; tum recipit ipſo veſtigio ſe illi de eodem dolio propinaturam; cum vannotia ad cellam aduolat, vas vinariũ, ſine dolo, prout antea bene plenum offendit; acclamatur. hauritur. in ſtuporem itur. numini quàm infimo ex pectore grates ingentes perſolutæ; ſocer obſtupefactus, edoctúſque: nurus in virtutis propoſito firmata magis; pauperes ſuſtentati; omnes ad vnum prouidæ propolæ ſapientiam admirati, ipſa ad inſtitutam pietatem incenſa ſemper ardentius mendicorum vſibus deſeruire inſtituit, vnde aucta in dies, atque congeſta miracula. Alio quodam die, parum admodum grani, quod ex domeſtici horrei emiſſitijs quiſquilijs recollegerat egenis elargita, eò poſtmodum regreſſa plus quadraginta modios germani, ac ſinceri frumenti reperit. Cruſta, mucidáque reciſamenta ex eleemoſinis hinc inde corrogata ſibi ipſa ſeruata ſumebat, eorúmque in locum clanculum panem recentem artolaganum in ſacculos pauperum ſubmittebat. Obfirmatè adeo, conſtantérque ægris egentibus ipſamet ſtudium, atque operam impendebat, vt illis curandis, totos quadraginta circiter annos, quibus vnà cum

Laurentio vixit, constet in eam curam incubuisse. Nosodochium S. Spiritus, & Campi sancti ante omnia, & S. Mariæ Trans-Tyberinæ præcipuo studio excolebat, vbi non solum ægrotis sua opera obsonabat, sed cibum domi suę exquisitè apparatum suis ipsa manibus porrigebat: nec esculenta modo, vel poculenta vulgaria accurabat, at simul etiam medicamenta, sportellas, bellaria, dulciaria, aliáque ad ægrorum gustum subleuandum, acuendúmque non maiori copia, quàm munditia, & vrbana quadam, gratáque elegantia subministrabat. Estnè quo progredi possit vlterius admirandæ matronæ erga miseros, ægrósque homines munificentia? Inueniemus. non profusè tantùm illa ad victum necessaria, quibus opuléta fœmina domi abundabat, largiebatur, verùm ad inauditæ cuiusdam, stupendæque profusionis cumulum, & magni Pauli Nolani instar se ipsam ipsam in pauperes effunderet. ô spectaculum, non modo speculum vix vsquã hominibus in tota antiquitate spectatum! ipsa sæpenumero sermenti, lignorúmque fasciculos, pedes, aut de suo, aut raptim aliunde ruri excerptos suis humeris, inde à vinea suburbana per vrbem baiulabat, aut si oneri ferendo non esset, asellum onustum in oculis omnium, nobilis, & clara, & diues fœmina circunducebat. Non rarò, comitante vannotia, certos vicos ab vrbe distractos adibat, vbi ipsæ remotis arbitris ignotæ mendicatim stipem postmodum egenis refundendam quæritarent, tam sinistro plerúmque successu, vt scommatis, salibus, & conuitijs, loco eleemosi-

natum, onustæ reuerterent. Id verò adeo ex professo faciebant, vt sub illud tempus, cùm solenniores ad S. Pauli ędem suburbanam stationes frequẽtabantur, affluente magna mortalium multitudine, ambæ ad sacræ ædis fores alijs se mendicantibus fœminis nonnunquam adiunxerint, paucísque nummulis hinc inde corrasis auditæ fuerint Deo laudes, gratésque iterare, quòd eo die ancillulis pecuniolæ tantum prouidisset, quantum illis ad tantillum lupinorum, & panis ad cibum satis esset. Vnde ad illam coniecturam ego adducor, non solum opis pauperibus afferendæ causa, solitam B. Franciscam mendicare, verùm vt domesticarum dapum delicatiore delectu fastidito, atque egenorum vsibus reseruato, pauperum epulas prægustatas sibi de industria retineret, vt nec marito rem domesticam dilapidare, nec tamen egenis lautè tractandis deesse videretur. Quæ si vel quia miracula, vel quia extraordinaria, vel religiosarum potius, quã nuptarum propria parum imitationis habitura iudicabuntur, meminisse tamen Christianas mulieres oportebit, etsi peculiarem quendam Dei inspirantis instinctum ad illa singularia sequebatur, tamen eo imitationis ansam præclaram præbuisse, tum quòd se diuinis instigationibus penitus conformabat, tum quòd nihil omnino marito inscio, aut inconsulto moliebatur, tum quòd in ea sexus infirmitate, fœmina, quantum fœminæ cum Dei ope audere, quantum facere, modo adsit animus, etiam queant, suis exemplis commonstrauit. Nunc quantoperè animorum salu-

tem

tem anhelaret, quanquam ex illa opera nauata corpo- ribus ſuſpicari poſſumus, tamen aliquando oſtendit, quando ſeu ægris opitularetur, ſeu victum inopibus procuraret, eadem opera eorum mentes ad Chriſtianarum virtutum obſeruantiã exacuebat, Chriſti ſeruatoris imitatione, qui corpora ſimul, atque animos eodem beneficio perſanabat. Fuit in D. Cæciliæ hoſpitali pauperum domo quædam fœmina, quam lecto periculoſus morbus afflixerat: hanc vaticinata B. Franciſca, ex barbara quadam deſperatione, filiũ obſtipata gula ſtrangulaſſe, deteſtandi parricidij commonefactam, conuictámque ad voluntarios pro ſcelere ſubeundos pœnitentis animi cruciatus, tum ad ſaniorem mentem facilè impulit. Qua ex cauſa, vt in promptu Noſodochij egenis decumbentibus Sacramentorum facultas adeſſet, ſacerdotem ſuis expenſis ad S. Mariæ trans Tyberim ſuſtentabat. Incredibili ardore dies, noctéſque flagrabat deuios ſceleratorum hominum ſenſus ad meliorem indolem reuocandi: continuas eam in rem preces ad ſuperos eiaculabatur. perennes ex oculis lachrymas profundebat; pectus pugno complicato pulſabat; corpus atterebat; inertia ingenia inſidiatoris Dæmonis conatibus obſiſtere neſcia præcipuo ſtudio commiſerabatur, ſe eorum cauſa ita vexabat, mulctabátque, vt cacodæmonũ nequitiam, & intentatas miſeris machinationes longè moleſtius, quàm eorum ictus, & crepitus ferret. Quãdam ſua inſtitutione diſcipulã, ſupremo agone, cum morte luctantem ſubodorata de animi quoque inte-

1. Animorum curã quantam haberet.

ritu periclitari, sanitati restituerat, quo vitæ emendatioris consilia imposterum iniret: id adeo indignè Cacodæmon accepit, vt, facta incursione, duo ferocissimi ex Tartaro lemures famulam Dei, obtorto, è neruis durissimis, flagello extremè cæsam miserandum in modum lacerauerint. Alteram eiusdem instituti Catarinam non tam morbo, quàm deuexa ætate decrepitam, desperata valetudine, loquendi facultate deperdita, à sensu etiam abalienatam, iam, iámque moribundam tandiù in extremo conflictu retinuit, dum Sacerdos, qui ab vrbe aberat, quinto, sextoúe pòst die reuerteretur, à quo supremum Sacramentorum solatium consequuta, mori à B. Francisca permissa exspirauit, quasi precibus pendulam eius vitam teneret: tum enim Litanijs à Beata conceptis, ab ea in hæc verba iussa decedere, *vade in pace, roga Deum pro me.* Dicto audiens obtemperauit. Ita hoc consequuta erat diuinitus, vt non ipsa modo Sancta esset, sed quoscunque alios sua familiaritate cõtingeret, sui similes breui redderet. Illius aspectu, alloquio, congressu illo toto sociali, ita singulorum ingenia obuertebat, vt siue dissensione aliqua, siue lasciua turpitudine, siue inueterato quopiam alio scelere, aut vlla alia immoderata perturbatione laborarent, eos momento componeret, & meliora concipere animo suaderet. friuola, scurrilia, inutilia, turpia, aut quę tantillum alienam famam attingerent, eorum à quibus frequentaretur, nullo pacto ferebat, frangebátque, ita vt vel ad diuiniora diuerteret, vel subito inchoatis alia

honeſtiora quodammodo adſuta, interruptione non ingrata, miſceret; vel ſi illud non poſſet, interiecta ſalutari reprehenſione prorſus abrumperet. Ita fiebat, vt quaſi Ætnęum quoddam diuini amoris incendium, circùm omnia vicina ſuccenderet, atque vndique in mortalium animos, ex ſui pectoris veluti flagrantiſſima Pyra, ardentes pietatis ſcintillas, necnon cæleſtes igniculos euibraret. Quibus demum artibus id aſſequebatur, quod princeps Apoſtolus exigebat, non ſolum vt cum omnibus pacem firmaret, ſed ipſa apud omnes beneuolétiam, reuerentiam, admirationem, præcipua matronalis dignitatis decora, ipſa pacis, & ſocialis amicitiæ perpetua conciliatricula nanciſceretur. Facilè ſiquidem tua cedendo, alia nihil attingendo, cum omnibus pacem inuenias; maximè ſi te ſubijcias ipſe omnibus, nemini anteponas, omnibus proſis, nemini officias, ijs artibus doceas tygres etiam, nedum efferatos homines manſueſcere. NAM quatenus modo ad perſonam vxoris attinet, ea ad quintum illud aliud ſpeculum referuntur, quæ Paulus Apoſtolus de moderato præſertim cultu corporis præcipiebat, quæq́ue Ariſtoteles naturę veſtigijs ſolertiſſimè indagata, ad ſempiternam earum mulierum ignominiam, quæ Chriſtiano nomine profanam laſciuiam obtegunt, in proba matrefamilias deſiderauit, videlicet frugalem in habitu, totáque vitæ conformatione temperantiam, & inuictam in rebus aduerſis, maximè quæ maritum obſident, tolerantiam; nos, qui cum Chriſtianis agimus, tertiam quan-

V. ERGA SE IPSAM, QVALEM DISCIPLINAM *obſeruauerit.*

dam omnium Reginam adiungimus, lasciuientis corporis castigationem, cum moderata seueritate temperatam. *Sumptu autem, & vestitu, & apparatu* (inquit de matrefamilias Aristoteles) *minori etiam vtatur, quàm leges permiserint ciuitatis; considerans nec vestimentorum nitorem, nec excellentiam formæ, nec auri copiam tantum ad mulieris laudem, quantum modestiam in rebus, ac studium honestè, decoréque viuendi valere: etenim omnis huiusmodi ornatus animi optabilis est, multóque firmior ad senectutem vsque ad veras laudes sibi, atque liberis comparandas.* Quoad illam in aduersa fortuna constantiam, incredibile est quàm Christianè non Christianus homo philosophetur. *Quapropter decet non solùm in prosperis rebus, secundáque fortuna vnanimem sese viro præstare, & inseruire velle, verùm etiam in aduersis. Si sit in rebus defectus, vel corporis ægrotatio, vel alienatio mentis, æquo ferat animo, & obsequatur.* Tum post paululum magnum, negotium exẽplis assequitur. *Putare debet mulier hinc optimam sibi laudem si rectè se gesserit peruenturam: si cum ipsa repetens, quia nec Alceste tantam sibi gloriam parasset, nec Penelope tot, tantásque meruisset laudes, si cum fortunatis viris vixissent, verum Admeti, & Vlyssis aduersitates parauerunt illis memoriam sempiternam: nam prosperitatis quidem facilè est reperire participes, aduersitatis verò, ni optimę sint mulieres, participes esse renuunt.* Nec mihi ille aliquid scripsisse verius vnquam videtur, quàm cùm asseruit *forma, & pulchritudine fœminas beatitudinem metiri, nihilque magis cupere in vita, quàm esse, aut videri formosas.* Quid illa insana? *speciosa quęro pascere Tygres?* pudendum, ac deflendum

Oecon. li. 2. cap. 1.

1. Cultus & fastus muliebris contemptio.

Horat. 3. [illegible] 7.

ſatis, in Chriſtiano cœlo, nihil illas refugere, vt vaniſſimæ pulchritudini obſequantur, qui Spurinam neſcio quem nouimus, apud Valerium, in media infidelitate, adoleſcentem elegantiſſimum, cùm ſeſe appetitum à fœminis cerneret, vt libidinis illis materiam tolleret, ſibi vultum dedita opera dedecoraſſe, oríſque decorem vulneribus confudiſſe. *Fœdera ſeruaſſet ſi non formoſa fuiſſet.* Arripio de iſtis omnibus, quod ille de vna argutè cecinit; ſyluam certè iſtæ adulteriorum, & maleficiorum accendunt, quibus Poetarum theatra omnia, Oratorumque ſuggeſtus perſonare videmus. Cæterū hac parte mulieres, vt in omnibus, ſemper extremæ vel nimia, vel pauca quanquam ratò pauca, appetendo peccant. Neque enim ego ille ſum Stoicus, aut ferreus, qui omnem à fœmina ornatum auellam: Philoſophis ſua materia prima informis, & omni elegantia carens, quam ſubtiliſſimus Auguſtinus idcircò, aut nihil, aut propè nihil appellauit, ex natiua deformitate, appetitu inexplebili omnes formas, ſpeciéſque deſiderat, neque in vlla poteſt quantumuis perfecta quieſcere: quam enim anima rationali perfectiorem appetere poterat? Certè Ariſtoteles materiam alia ex parte veluti matrem nominauit; accipio omẽ, atque ex ingenita deformitate deſperatam illam formæ cupiditatem ſatis ignoſco. Verùm animi illa eſt, prout proximè aiebat ille Philoſophus, quæ verè formoſas efficere ſola, & perfectas poteſt. illa alia corporis fluxa eſt, floríſque ſimillima, quæ momento tẽporis defloreſcit. Quanquam haud inficiandum etiam

Lib 4.

Ouid. u. faſt.

Ariſt. 1. phyſ.

Cic. Orat. Perf. eas suum quendam cultum decere, ita vt inornatæ cùm sint, ornatæ videri queant; idque eas maximè deceat non esse ornatas: quædam enim sunt socialis cuiusdam decori, quod Græci τὸ πρέπον nominant, ornamenta, quæ maritorum quoque oculos domi contineant, ac honesto quodam veluti incantamento deliniant: sed ita, vt illud Iuliæ Imperatoris Augusti filiæ mordicus teneant, quam frugalissimus Imperator cū ægreferret comptiorem solere esse, quàm necesse esset probæ, vidisset verò illam aliquando modestius Macrob. 2. Satur. compositam, *Quanto hic in filia*, inquit, *Augusti probabilior est cultus.* Cui illa, *hodie me*, inquit, *patris oculis ornaui, heri viri.* Vsque eo sanè non improbetur illa luxuria, vt obsequentes maritorum oculis, non adspectuum alienorum aucupandis illecebris sese comparent. Diuini ingenij vir Augustinus Christianam matronam seriò admonet, castigátque, quòd pannosa nimis inuiti mariti oculis obsolesceret, in quo muliebrem etiam refractariolam arrogantiam argutè per-Ep. ad Ediciam. stringit. *Quid absurdius*, inquit, *est, quàm mulierem de humili veste viro superbire, cui potius expedit obtemperare, quàm in nigellis vestibus repugnare?* Alias, quæ non se virorum, sed alienis oculis ornant, videre est familias euertere, maritos ad versuras adigere, liberis ex faucibus pulpamenta, quæ ipsæ vestitu deuorent, Struthionibus crudeliores auellere: alienis viris veluti retia, venereásque tendiculas explicare: atque vt cum magno Philo-Senec. l. 7. Benefic. sopho dicam, *Non satis muliebris insania viros subiecerat, nisi bina, ac terna patrimonia auribus singulis pependissent.*

Vt parum Comicus dixisse iudicio illius censeatur, cũ illa diceret, *Videas mulieres totis fundis exornatas.* Ad quid? si illis sumptibus mariti sudant? si ingemiscunt? si ferre non possunt? nisi vt contentionum, & malefica zelotypiæ semina iaciantur, si aureo illi flumini eloquentiæ Christianæ credimus? *Ille ornatus & zelotypiæ suspicionem inijcere sæpè solet, & inimicitias, & cõtentiones, & pugnas concitare.* Ita enim accidit vt castæ mẽtes lasciuo habitu in suspiciones incurrant, cõtrà verò lasciuæ simplici ornatu obtegantur, prout castissima illa vestalis Clodia, cui luxus vestium pudicitiæ laudem adulterauerat. *Casta quidem sed non est credita: rumor iniquus læserat. Cultus, & ornatos variè fudisse capillos, læserat.* Quo in genere noster Ausonius subtilius etiã muliebrem illam insaniam castigauit.

Plaut. in Epid.

S. Chrys. hom. 21. ad pop. An.

Ouid. 3. fast.

Dissimules estis túque, sorórque tua
Hæc habitu casto, cùm non sit, casta videtur,
Tu, præter cultum, nil meretricis habes.

Quid quòd aliquæ nec viris, nec alijs, sed sibi cultũ perditè amant, & aucupantur? *Studiosum, amánsque ornatus genus fœmineũ est, multásque insignis pudicitiæ quamuis nulli virorum, tamẽ sibi scimus libenter ornari*: id S. Hieronymo, non mihi credatur; diù ille frustra hocce domesticum an maleficium, an latrocinium insectatus exprobrauerat. Hoc monstrum horrendum, immane, ingens, triplici extremitate formidabile Christiana Heroina nostra genus sanctiorum quarundam Amazonum, detruncauit: quæ nobili loco nata, nuptáque muliebres ineptias calcauit, quod de Platonis fastu

D. Hieronym. Ad Gaudent.

quidam Philoſophus iocularitur aiebat, vt ſimplici, & mero veſtitu pullo, non gemmis, non fuco, non multicoloribus mercibus, veluti cęterę tegeretur, quę omnia diuendebat, vnde pauperibus nummos, victúmque faceret. Oportuit deſpicatiſſimo habitu fuiſſe, quæ ſæpe, vt dictum eſt, ſe alijs fœminis mendicantibus, ad templorum veſtibula, miſcebat, quæ ligneis faſcibus onuſta per vrbem aſellum agebat. Neque verò, illa egregia ſui cōtemptione, ſuæ mentis altitudini ſatisfactum putabat, niſi aliarum quoque mulierum luxū, abſque inducijs, inſectaretur, in quarum animis vel ſedula admonitionum cura, vel præclaro ſuo exemplo vel occultis ad ſuperos precibus, tantum profecerat, vt pleræque faſtum, & pompam, & gemmas, aurum, ſericúmque cum modeſto, atque Chriſtiano ornatu, grato vniuerſæ ciuitati, opportunóque ſpectaculo, permutarent. Fucati verò medicamenta candoris, & ruboris omnia non aliter, quàm prodigioſum piaculum exhorreſcebat, & ab alijs omni ſtudio remouebat, quæ inſitam Dei conditoris beneficio formam ementitę adulterina, laruatáque obductione corrumperent. Nam ad eum modum diſertiſſimus Cyprianus, in illas mulierum Citerias, cōceptis verbis, pridem ſtilo illo ſuo vltore, deſæuijt. *Manus Deo inferunt, quando illud quod ille formauit, reformare contendunt, neſcientes, quia opus eſt Dei omne quod naſcitur, Diaboli quod mutatur, &c. Nū metuis oro quę talis es, ne cū reſurrectionis dies venerit artifex tuus te non recognoſcat? vt increpans vigore cenſoris, & iudicis dicat; opus hoc meum non eſt,*

S.Cyprian. lib. de habitu virg.

nec

nec hęc imago noſtra eſt, cutem falſo medicamine polluiſti. Laruas ego cum admirando Chryſoſtomo nominaui, cuius illa ſunt dicta præclarè. *Inanem gloriam hanc maiores noſtri omnes merito dixerunt; inanis námque eſt ſicut laruę, quę pulchrę quidem viſu, & decoræ, intus verò inanes reperiuntur, quare cum aſpectu elegantiori appareant neminem vnquam ad ſe amandum allexerunt.* Pereleganter ſanè, vt noſtrarum mulierum faſtus ſemel ex Philoſophi Barbari ingenio retundatur, apud Xenophontem in Oeconomico iſtas excuſationes eludit Iſchomachus, cùm ſe id maritorum imperio, ſaltem genio, facere mentiuntur. *Age, inquam, coniunx,* inquit Iſchomachus, nonne ea pactione cõuenimus ambo, vt ſua alteruter alteri omnia conferret, nihil proprium reſeruaret, omnia in medium, & in commune haberentur? ita, inquit vxor. Iam quæ mihi probam, & germanam dotem numeraſti, ſi tibi, inquit, ego pro tua dote præſtigias, aut offucias darem, idnè tibi gratum duceres futurum? aut tu fictas armillas, fictos torques, fictum aurum, quàm quæ tu pura attuleras, malles? nequaquam, illa inquit. Atqui corpora, inquam, tu mihi, ego tibi connubiali lege tradidimus, nunquid? ita eſt, inquit. Age verò, annon ego tibi natiua mea forma gratior, quàm aliena fucatus, & coloratus? opinor, inquit, te alium ego haud vnquam feram. tum ille Socraticè irretitam vxorem frugalitatem, & natiuam ſpeciem edocturus, & mihi, inquit, puta mẽtem eandem eſſe. nec tam mentito tuo colore delectari, quàm tuo. Hîc mulier erubuit, & luxuriam, illa mariti ſapientia, emendauit.

S. Chryſ. hom. 2. in Ioan.

Xenophõ in œcon.

K

1. Quanta Beata Francisca sui despicientia.

Næ illi fatui satis, & ridiculi mihi oppido videntur, qui laruas, quàm mulieres malunt. Nihil B. Francisca tanto, támque implacabili odio est detestata: sui generosissimam despectionem, pro præcipuo ornamento semper habuit: ardentem charitatem pro purpurisso, aut minio excoluit: pudicitiæ candorem pro cerussa; morum incredibilem suauitatem pro serico; miraculorum, splendorem pro gemmis; Christianorum operum iuuicta patientia probatorum, pro auro, argentóque; lachrymarum vim perennem pro distillatis laticum pretiosorum ad leniendam cutem lotionibus; *& lachrymæ eius in maxillis eius;* pro Cyprio puluere naturalem pilorum ornatum decolorante, assiduum cum psalte Regio de peccatis admissis pœnitendi studium, cinerem tanquam panem manducans, potúmque fletu miscens; denique pro aureis, gemmatísque annulis, aut catenulis, egregiam viro, proximis, superísque præstitam, & seruatam fidem, constanti illo amore, connexam. Accidit aliquando vt lignis onusta de more, fortuitò in plebeium nescio quem suo item fasciculo oneratum incideret, proximè vno ex Beatæ Franciscæ consanguineis consequente; quo occursu cùm ille baiulus vtrique notus, veritus ne illa ingerato occursu erubesceret affinis adspectu, se vtrique intermedium, vt fasciculo vtrique officeret, inijcere voluit: at illa lignis suis illius oneri in aduersum oblisis, impulsu sibi viam aperuit, & suum illum agnatum ex professo, ac palam consalutauit, præclara de muliebri arrogantia reportata victoria. Atque obsecro quid

illa quo ſe deprimeret, abijceretque non tentauit, quę inauditarum inuentionum acumina non excogitauit? Viuo marito, ac ſoſpite, eius permiſſu, iam ſuarum monialium cœperat cœtum inſtituere, quæ paulatim eius imitandæ ſtudio quadam in domo ad Campitelli regionem coaluerant: eò illa ſemel profecta, vt quotidie, re familiari curata, ſolebat, priorem domus aditum ingreſſa, pro ſcalis, quibus in ædes aſcenſus erat, morata, anteriores ædium valuas occludi iuſſit: tum pulla eà extima veſte depoſita, capite velis abiectis penè nudato, comáque in collum, atque humeros temerè criſpante, ſoluto, brachijs, atque humeris expapillatis, cæterum ſine cinctu diſcalceata, ſordidata, lachrymis abundè manantibus, ſuſpirijs miſerabili eiulatu ſonantibus, manibus in crucis imaginem decuſſatis, oculis in terram depreſſis, facie inflammata, labantibus genibus, humi poſtrata, voce tremula, intermortuáque, vociferans obteſtabatur, earũ in numerum tanquam mendicam, miſeram, & vile peccati mancipium recenſeri; quæ ætatis florem vanitati caducæ, fluxæq́ue infeliciter decoxiſſet; fæcem creatori, ac Domino Deo ſeruaſſet. Haud enim ferè ſe alio nomine, aut appellabat ipſam, aut appellari ab alijs cupiebat, quàm peccatricem, vile ſcelerum ſterquiliniũ, omnis nequitiæ retrimentum, ſentinam ac cloacam ſpurciſſimæ turpitudinis; corruptionis, ac putoris horrendum piaculum, mendacis, vanitatíſque inſigne ludibrium, denique omnis funeſtæ miſeriæ ſolenne, ac celebre documentum. Hic tanta ſummiſſione il-

lius sociæ obstupefactæ vno ore pronunciant, nefas esse vt alia magistra, ac præses, ipsa superstite, legeretur, quæ suo iure omnium dulcissima parens, ac mater extitisset. Ergo illis vno consensu ita deinceps omnibus præfuit, vt omnibus subesset, vt se omnium famulam non colorata religiosæ demissionis ambitione, sed sincera voluntate diceret, quæ omnium sapientissima veluti procreatrix habebatur. Tantam animi depressi modestiam inueteratus ille superbiæ buccinator cacodæmon ferre non potuit: illi se ea forma, eóque habitu aliquando obiecit, qui spiritalem ipsius magistrum referret, charta, & sepia, & calamo instructus de industria, vt illas, quod ille nefarius suadebat, tot suas illustrationes, tantásque, ipsa dictante, conscriberet, eum ad finem, vt post ipsius obitum omnibus retro posteris, maximo fructu, glorioso sanctitatis præconio innotescerent: qua eadem de causa illam iuberet, pingendi artem perdiscere, vt spissa diuinarum rerum, atque visorum illustrium volumina, prout plerique Sanctorum veterum, recentiúque consueuerant, ad posteritatis admirationem, atque memoriam exararet. At illa scelestissimum quadruplatorem exsibillatum, & omni ignominia consputatum, insigni constantia propulsauit. Aliàs quaterni eodem ex baratro Tartarei satrapæ, specie humana, se illi humillimè cum infima quadam reuerentia submittebant; prædicabant, efferebant, exaggerabant summam illius pietatem, modestiam, seueritatem in domando corpore, perseuerantiam in religioso, accuratóque

proposito, contestati inter hæc, & professi se haudquaquam vltra posse illi obsistere, in irritum cadere sua consilia aduersus eam omnia, aliáque generis eiusdem, subinde capitibus in illius gremium inclinatis blandiebantur: quibus ex aduerso inuicta fœmina, per contemptum, ac ludibrium superbissima colla, & vesanum sinciput manibus quatiebat; superísque interea grates maximas profundissima quadam animi abiectione pro collatis beneficijs tam diù referebat, dum laruæ illæ stygiales procul summotæ facessent. At non aliàs magis ista modestissimi animi demissio sanè enituit, quam quando miracula illo artificio dissimulabat, vt cùm morborum omnia ferme genera solo contactu depelleret, redditam sanitatem vnguento nescio quo ex Amaraci, & Rutæ succo admoto celaret. Atque accidebat interdum, vt illa medicamenta vel morbis aduersa, vel ad rem penitus inutilia essent, tantũ vt oculis fucũ faceret ad gloriolæ fugam adhibebãtur. Ægros tamen, quidquid erat, sanatos, vi vt diuina id factum acciperent, Deíque vnius beneficio acceptum referrent, obnixissimè adhortabatur, quo fiebat vt nec Deo sua laus detraheretur, & ipsa vanitatis speciem auerteret. Sim infinitus, si omnia sui deprimendi studia dicere aggrediar, hæc sufficiant pauca de multis. Nunc immane est quantam rerum aduersarum animi, corporísque patientiam semper attulerit; quæ vna virtus, mea quidem sententia, sola societatem coniugalem securam, sola tranquillam, sola beatam vitam præstare potest. Ea si absit, om-

2. Quanta in rebus aduersis Patientia.

nia, demū sursum versus, sus dèque disiecta, dissipatáque pessum eant necesse est, Balsamum fruticem ferunt non nisi specillis fodicatum, laceratúmque suauem opobalsami liquorem exudare: nusquam animi robur inuictum tantum, quātum in ista grauioris fortunæ laceratione diffunditur. Per ipsum tempus, quo in humanis versabatur connubij nexibus alligata, Romanam vrbem turbulentissimi supra modum tumultus dissensionum ciuilium agitabant. Sic maritus, vt in communi procella, magna vnda iactatus peracerbos communis perturbationis turbines hausit. Ille raptatus, ille iactatus, ille in exilium actus, ille fortunis spoliatus, ille vxore, liberísque carissimis carere coactus. Frater mariti Germanus Paulucius in eandem calamitatum ratem iniectus, & ipse lamentabili exilio deportatus. Ioannes Baptista filius pro obside, vt magis dicam, postulatus; res domestica per illas iactationes penè in certum naufragium conquassata. In his omnibus imperterritæ matronæ inexpugnabilis animus, veluti cautes medio Oceano, vndique adlatrantibus vndis erectus, immotusque subsistit. Palmam dicrees, quæ tanto magis obnititur, quanto magis pondere prægrauatur. Illa sexu fragili cūcta domabat, spumas liquabat, vndas frangebat, ventos frænabat, re nulla illata humanitus vincebatur: semper eadem, atque sui similis, in prosperis iuxta, & in aduersis facies tum mētis, tum corporis apparebat. Omnia hinc inde humana reciprocis fluctibus immugiebant, flocci faciebat. liberos amittebat, ferebat. ægritudine vel sua preme-

batur, & æqui consulebat, vel mariti vexabatur, & tolerabat. fundatissimæ familiæ ruinas spectabat, nihil penitus se commouebat. obtrectatorum calumnijs, hostium rapinis, domesticorum insidijs impetebatur, pro illis egregia Christi discipula libenter orabat. benefactis malefacta pensabat prunas ardentes amoris, in viscera non modo in caput eiaculabatur. Immanibus cacodæmonum spectris, nec spectris modo, sed petulantissimis prouocationibus, neque ijs tantum, at varijs, inusitatísque supplicijs, atque verberibus incessebatur, ludebat, sorbebat, prouocabat, omnia victricis, erectæque mentis, immobilísque propositi magnitudine ludificabatur. Sæpe illi, multúmque illæ citeriæ, laruæque vmbratiles diù, noctu; opportunè, importunè, horrificis deformatæ imaginibus irrugiebant, quæ illa infanda spectra magis horrebat, sentiebátque, quàm si in mediam flāmis ardentem Ætnam præceps deuolueretur. Tum pro præsenti remedio, ad nocturna præsertim eiusmodi spectra auerruncancanda, candelis sacro ritu expiatis vtebatur, quas illi non semel violenter ereptas è manibus, humíque proiectas sceleratissim⁹ agitator, sibi haud leuiter infestas testabatur, multo procacius, si illis caruisset, aut alias profanas accendisset, oppidò grassabatur. Sub illa certamina sæpenumero iactata, raptata, pulsata, quassata, aliò deportata, interim à marito vel ægro, ex lectulo accita, vel sano, ad domesticum obsequium euocata, interdum obsequi non poterat, interdum de industria hiscere non audebat, ne moræ causa deprehêde-

retur: postea ad vocantis vocem profecta si de cunctatione à viro carperetur, suppresso eo quod erat, tantùm se modestè, ac leuiter à culpa purgabat. Nocte quadam pijs ex more exercitationibus dedita ab interpellatore importunissimo, facto impetu, ex capillis correpta, ac sursum in aëra vsque ad Podium foras violenter abrepta, mox in viam præcipitanda pendebat, nisi diuina ope repente in tutum reposita seruaretur. Alia vice, turpissimi veteratoris implacabili odio, in culina supra focum aliquamdiù suspensa, mox casu, & metu simul liberata, pedibus leuiter vstulatis, subiectum euasit incendium. Simulacris porrò infandis vicissim sæuiebat, ijs maximè, quæ fœminis vulgò terrorem afferunt: serpentem sæpè se præbebat, aut serpentum cadaueribus illam pulsabat: varia alia eius generis monstra flammis ex ore, ex naribus, ex oculis eiaculantia ostentabat: ita die quodam, cùm ad focum, marito ex morbo decumbenti, pannos calefaceret, anguis immanitate terribilis tetras ex faucibus flammas eructans occurrit, seseque B. Mulieri toto corpore obuolutum circumplicauit, donec à custode Genio vitis sermento cæsus in frusta discerptus arceretur: cui alter momento leonis forma furibundus suffectus, pari cum infamia eadem ope fusus, ac fugatus abscessit. Quid illo naturæ furiato portento inuerecundius? quid impudentius? quid importunius? nihilo propterea castigatior molestus interuenire non destitit, imo eò processit, vt B. Franciscæ dorso, atque humeris petulanter, in terrificum draconem efformatus

formatus insilierit. neque impunè. armata vi inuictæ constantię muliercula ignominiosissimè apprehẽsum vexatorem manibus tenere, premere, stringere, præfocare propemodum, donec victus, & domitus, & pudore æterno suffusus euanesceret. Hîc nos abiectissimi spiritus immortaliter insolescentem arrogantiam elanguisse aliquando credamus? quomodo vnquam posset? redintegrata vesania, in Hydram septeno gutture hiantem, septenáque horrentem iuba conuersus, præter vanissimum terrorem, celerrimè diuini assceclæ præsentia extenuatus, aliud nihil intulit. Nihil siquidem illo abiectius, si illi, pede collato, fronte obuersa, opposito animo restiteris. Ille, cui nomina mille, mille nocendi artes, satis sua deformitate iam retectus, atque prostratus, ad nequitiæ, & damnatæ temeritatis cumulum, sese, vt gliscerete impunius, Angeli luculenti ostentatione falsissima personatum obtexit, ab instituta vitæ ratione dimouere omni ope contendit; ne sibi mortem vltrò laboribus maturaret, admonuit. quid se enimuerò tantopere angeret? quam in spem se tot quotidianis malis excruciaret? quid vana superstitione tandem tam diù decertaret, quæ desperata, quæ deserta à Deo, quæ æterna definitione flammis damnata tartareis incassum ad omnia niteretur? ô admirabilem fœminæ fortitudinem! explosum, irrisum, conculcatum exterminauit. Anceps consilij præstigiator septem alios suos contenebriones ouicularum radioso quodam vellere micantes induxit; septem S. Spiritus dona esse ad eam edocendã submissa mentie-

batur. Abiecit, illusit. Hic illæ ouiculæ statim in lupos commutatæ minas intentare pro blanditijs cęperunt. contempsit illos in vestitu ouium reuera lupos rapaces recognouit. Spe illa deiectus syluestris hominis habitu, & colore pro S. Onufrio Abbate veterator irrepsit, heremum petere, quæ solitudine adeò delectaretur, accuratissimè persuasit. Spreuit, omni facetia per potatum fugauit. Simiam se, scelerum omnium laternarius, consentanea profecto figura, præbuit; omnia domi euertit; libros, præsertim pios, hinc inde disiecit. Illa irrisit, elusit, cruciauit. Inter has turbas, si à domesticis accerseretur, aut se Dæmon oppidò proripiebat, aut illa factum opportuna excusatione simulabat; si de fragore plagarum, ac verberum sono, aut alio motu interim exaudito rogaretur, negabat, tacebat, aliò obuertebat. solenne auertendis hostibus subsidium, preculę illę iaculabiles, ex B. Antonij, & D. Catarinę Senensis experiētia probatę, collectęque. Christe mi libera me. dulcissime Iesu serua me. Anima Christi corrobora me. magne Deus, attende ad me. Angele tuere me. Et quæ talia sunt valdè idonea semper in promptu. Itaque erraticos illos congerrones ita tandem spernere assueuerat, vt eluderet iam magis, quàm expugnaret; castigaret potiùs, quàm vinceret, imò passim virium infirmitatem illis, simulacrorum turpitudinem, ingenij nequitiam, conditionis vilitatem, audaciæ insolentiam exprobraret. Quæ maior obsecro vlla constantia in sancta muliere, quàm naturam vincere, contemnere fortunam, spernere aduersa,

ipſos ipſos truculentiſſimos humani generis æternos hoſtes non modò non pertimeſcere, verùm calcare, laſſeſſere, prouocare? breuiter, cum ſanctiſſimo martyre Ignatio Apoſtolorum diſcipulo, omnia tormenta, ipſiúſque diaboli cruciamenta contemnere? Ille enim ita extrema omnia, dum raperetur in vincula, prouocabat. *Ignis, crux, beſtiæ, confractio oſſium, membrorum diuiſio, & totius corporis contritio, & tota tormenta diaboli in me veniant, tantum Chriſto fruar.* Quid tertium illud matronalis pudicitiæ certiſſimum munimētum, quo laſciuientis carnis petulantia arcetur, & quatitur, vitæ nimirum aſperitas, quàm eminens in illa, quàm excelſum extitit? ſine Cerere, & Baccho languere Venerem quidam ſapienter Poëtarum cecinit, quæ fomenta libidinis ſi vti ligna foco, ita rebellanti corpori ſubtrahātur, in tuto pudicitiam eſſe vſu iampridem expertum eſt, & comprobatum. Iam B. Franciſca ſemper vnico paſtu diem trahebat, non neſcia quàm paruo natura contenta viueret: tum eius dicti memor B. Hieronymi, Chriſti ſponſæ haud ſecus à vino, quá à veneno abſtinendum eſſe: vinum, tota vita, guſtauit nullū; arte, & inſtituto magis abſtemia, quàm naturæ odio. Romanis olim mulieribus, florente Republica, ita illo inſidioſo liquore interdici ſolitum accepimus, vt quotidie mariti oſculum ab vxore caperent, vt ex vapore compotatio deprehenderetur, quam, in eo ſexu, idcirco capitalem eſſe voluerunt, quòd raram cum pudicitia affinitatem habere arbitrarentur. Non vino modo igitur non vtebatur, ſed piſcibus, aut ſalſa-

S. Hieron. De ſcript. Ecclef.

3. Quàm ſeuera corporis caſtigatio.

ſamentis etiam abſtinebat: carnes perrarò, eáſque pauciſſimas, nec niſi ſumma neceſſitate coacta adhibebat. In morbo numquam oua, pullos, aut volatilia eiuſmodi eſculenta, multo minùs apozemata, aut vlla medicamenta admittebat, quanquam illa omnia promiſcuè ægrotis alijs apparabat. Saccharum, mel, dulciaria, bellaria, ſportellas, aromata, & illa alia gulæ; ac ſenſuum irritamenta non refugiebat ſolùm, ſed vſque ad ſtomachum exhorrebat. vulgare ipſius obſonium, lupini, herbulæ, legumina, mero ſale, ſine oleo, condita, fructus parcè admodum, & frugaliter attingebat: ac nullo guſtu quidem, quem longua, & conſtanti inedia ſic hebetauerat, corruperátque, vt dulciſſima quæque amara, atque inſipida duceret: æſtate, præ nimia virium imbecillitate, aut caloris intemperantia, veſpere pomum accipere, aut lactucæ aliquantum adiungere à rerum diuinarum magiſtrò iubebatur. Mirum, atque inſolens. Ex tot, & tantis inedijs, nihil tamen in rebus agendis de alacritate, ac robore remittebat; quin ad omnia potiùs ſingularem quandam animi, corporíſque præſentiam vegeta ſemper, & infatigabilis afferebat. Lectulus ad hæc peranguſtus illi ad vſum erat, qui vix vnum commodè caperet, quamdiù à mariti ſocietate diuulſa ſeorſim viuebat; in quo ſedebat potiùs, aut leuiter corpore inflexo ſubnitebatur, quàm cubabat, & veſtita quidem ſemper ex lana, etiam interiùs, duas noctis circiter horas dormiebat: interdiù quieſcebat nunquam: atque in ſumma, corpuſculum veluti inteſtinum hoſtem, ſanè omnium vt

intimum, & nobis implicatiſſimum, ita & periculoſiſſimum ſuſpectè ſemper, atque hoſtiliter perdomabat. Luctam ſpiritalem putares, vbi duo pugiles preſsè pes pedi, vir virò adſtricti, vſque eo ſe pugnis, & calcibus, & tota volutatione membrorum ſurſum verſus agitant, dum dentes ſub pugno crepuerint, altérque ſupplantatus, aut aperto, & crudo Marte deturbatus, ſolum, toto corpore proſtrato, concuſſerit. Cæteram debellationem peruicacium membrorum difficile eſt ita me verbis exprimere, vti illa expreſſit exemplis. Laneam veſtem, atque Cilicium nuſquam ad mortem vſque depoſuit. Carbaſinis, lineiſue pannis, ne ægrota quidem aſſueuit. Sub cilicio perſæpè, cinctu equina iuba intexto ſtringebatur. Flagello ſenis funiculis intortis, ſenis ad funiculorum extrema calcariū inſtar, ſtellulis propendentibus ſeſe ſtrenuè ad ſanguinem diuerberabat. Horrebunt noſtri delicatuli, cincinnatuli, ex Gebennenſi Seplaſia Epicurei pulli, benè curata cute farciti, ventre propēſo ſeſquipede admodum venerandi; qui diſcum audire, aut patinarum ſonum, quàm ſacrorum flagellorum crepitum malunt; adipales, manuleati, macellarijque Theologi; magis ad caulas, quàm ad ſcholas; ad patinas, quàm ad paginas, ad haras, quàm ad aras; ad rura, quàm ad iura; ad macella, quàm ad ſacella; ad ſolum, quàm ad cælum nati, qui nunquam ſummum Apoſtolum ſentire potuerunt, non quaſi in incertum, aut quaſi aërem verberantem, ſed caſtigantem corpus ſuum, & in ſeruitutem animi redigentem, ne cùm prædicaret alijs,

ipse diuina seueritate reprobatus damnaretur. At B. Fráciſca quadragintadiali ieiunio, solenni exrecordatione Christi seruatoris pro expiando humano genere tanta passi, quotidie se ad numerum, vti sanctiori sabbato singulis horis, eo voluntarij, Christianíque supplicij genere excruciabat. Circulo pręterea ferreo, vt cum eodem Apostolo, adimpleret quæ desunt passionum Christi, carnem non raro ita premebat, vt longo liuore putresceret, desupérque ingeminatis flagrorum ictibus ingentem dolorem afferret. Iussit magister, cui se illa crediderat, circulum cum aculeato verbere abijcere, quòd illam durare, seséque seruare cuperet; quę dicto audiens, illa suo sanguine cruentata priùs probè lota, ne à cruoris maculis proderetur illi in manus dedit extempore. Etiamnon hodie ea exquisitæ religionis admiranda monilia, vnà cum veste cilicina, ad turrim speculorum, summa veneratione asseruata monstrantur. Atque ecce quò progressa erat solertissima rebellis corporis vlciscendi cupiditas. Vasculum sibi ex demortui hominis cranio coaptauerat, quo tantulum id frigidæ, quod solebat, hauriret, vt vel potus voluptatem, victoria ex omnibus quæsita, præsenti horrore corrumperet, vel mortis recordationem assiduam ob oculos semper haberet. Triste poculum illi vannotia postea furtim surripuit. Præter hæc, quot diebus, digitis in pugnum inuolutis, sibi pectus sexcéties ictu iterato pulsabat; vnde callosum, & liuidum diuturna pulsatione euaserat: tum si aliqua corporis alia parte peccauerat, pœnas quamprimum

repetebat, labémque præſenti ſupplicio expiabat. veluti ſi lingua, vt procliue eſt, labi ſibi videretur, aut eam morſiunculis, ad cruorem vſque, vellicabat, aut prona proiecta in terram, os humi volutatum, ſacræ vltionis ſtudio, conterebat. Quæ ego curioſiùs annotata non eo perſcripſi, vt matronis omnibus, præſertim nuptis, imitanda proponerem (duram enim prouinciam delicato, & molli, & inerti generi impoſuerim) ſatis fuerit ad id quod propoſitum habeo, ſi perdidicerint, illa ſecum animis pertractando, ſeriò ſaltem, & ex animo, de ſua mollitie, atque innata ignauia erubeſcere. Quæ enim, obſecro, B. Franciſca, à teneris diuino cultui penitus conſecrata minora peccata commiſerat, quàm iſtæ faciunt, vt carius cælum, tanta laceratione corporis mercaretur? In quibus valeat ſanè illud Apoſtoli, *Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir; ſimiliter autem, & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier.* Ne vxor inconſulto marito vlla nouitate adducta extraordinarias corporis caſtigationes vllas aggrediatur, quin ductum in eo, atque ingenium ſequatur viri, quæ pars viri eſt vna maxima, viro, & matrimonio deſeruire teneatur, per me licet. nemo repugnat. ratio iubet. diuina ſcriptura loquitur. ſapientiſſima mater Eccleſia ſtipulatur, quæ ad hos vſus etiam ſtatis ieiunijs, ſicubi opus eſt, facilè exoluit, vt fœtum ferant, vt nutriant, vt alia grauiſſima eius ſtatus onera perferant. At contrà luxu diffluere, omnia macella ad delicias impatienter excurrere, gulæ ſe mancipium facere, mariti labores, & ne-

gotiosa lucra decoquere, familiam suo abdomine fatigare, omnia allatranti stomacho indulgere, eum vnum curare, vngere, saginare, quis in muliere ferat, præsertim Christiana? ego verò sane id adulterio proximum duco. Aliæ, quibus fœmineo corpore virilis animus, & virtus inest, cuiusmodi plurimæ omnibus seculis, locis, gentibus, conditionibus reperiuntur, generosius quoddam vitæ institutum paruo negotio inire poterunt. Tu facile maritum inducas, vt mediocria, vt honesta, & visitata velit, colorem, inedia aliqua, absque cerussa, non incommodè emendabit. non te exiguæ corporis castigatiunculæ trucidabunt, saltando, tripudiando, vestiendo, excurrendo duriora interdum patieris. Te maritus, nisi insanit, macilentam malit, quàm petulantem: facilius extenuatam, quàm lasciuam, taciturnulam, quàm loquacem, abstemiam, quàm intemperantem, solitariā domi, quàm in triuijs, in circulis, in choreis adulteram, sacris assiduam, quàm sceleribus vagam, & lenonum susurris adhinnientem feret. Possem nominare Principem in Gallia fœminam viuam, & superstitem, egregia forma, magnis opibus, tenera ætate, primaria nobilitate florentem, quæ eo virum armis, & ferro, & exquisitæ nobilitati natum pellexit, vt nec eam hispido cilicio aculeatam horresceret, nec se flagellis verberātem auerteret, nec ad orādum plurimas horas diù, ac noctu, summa hyeme, adulta æstate, nuda humo orationi, flexis genibus, immorantem interpellaret, imo ipse tandem singulis hebdomadis sacram synaxim adeuntem, vxoriarum virtutum

virtutum iam æmulus ſequeretur. *Nihil difficile amanti puto*, Cicero inquit. Addo ego, ſi placet, neque etiam aſſueſcenti. Conſequens igitur eſt vt in ſextum nuptarum ſpeculum, ſedula cura, ad noſtram ſpeculorum turrim, ſecunda contignatione, ſexto intercolumnio additum inſpiciamus, qualem ſe videlicet erga ſupremum numen vxor omnium prædicatione laudanda geſſerit: quod ego negotium omne tribus officiorum generibus expediuero. Nam vel voluntate Deum colimus, cùm amamus, vel intelligentia, cùm aut veluti præſentem in omnibus intuemur, aut interno cultu adoramus, aut aſſidua meditatione recolimus, aut grata memoria recordamur; vel externis ſenſibus, cùm eius ſacra frequentamus, aut eum pia deprecatione laceſſimus, aut alia exteriùs, ad ipſius cultũ interiorem inter homines proteſtandum, factitamus. Membra flagellis coërcere, corpus inedijs extenuare, mulieres ne adducantur excuſationem habere poterunt, vel virium, quòd nequeant, vel virorum, quòd prohibeant; vel ſocordiæ, quòd non ſoleant, vel negotiorum familiarium, quòd impediant; vel ſodalium, quòd irrideant: Deum verò perfectè diligere, Deum colere, Deum cogitare, Deum interiùs adorare, nec vlla obſtare infirmitas, nec vir vllus, niſi amens, interdicere, nec vlla inertia refugere, nec vlla occupatio impedire, nec vlla veſania interturbare vnquam valent, ſi ipſæ volent. B. Franciſca, ſi de amore dicendum eſt, tanto diuini amoris flagrabat incendio, nihil vt vellet, nihil amaret, nihil reſpiraret præterea: cor illi

Cicer. in orat.

VI. ERGA DEVM QVALEM ſe præſtiterit.

1. Amor in Deum.

ſuum penetrale ſic addixerat, vt non illa viuere, ſed Chriſtus in ea vegetare, ſentire, intelligere, & velle videretur, atque iam cum Apoſtolo diceret, *viuo autem, iam non ego, viuit vero in me Chriſtus;* Iam cum alia ſponſa caneret. *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Quippe, ipſius ſēſibus ad res humanas omnino ſôpitis, mortuíſque, ſolus ille in illius pectore vigilabat, viuebátque, quem ex Salomonis Rabbini interpretatione corculum ſuum non immeritò appellabat; Iam illud ſuauiſſimè prægustabat, *Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter vbera mea commorabitur*: nempe Theodoretus inquit, *in præcipua animæ meæ parte, ſcilicet in corde, quod inter vbera collocatum eſt.* Iam ad extremum cum magno Cypriano in illud erumperet. *Dico igitur Domino meo, Deus meus es tu, & dicit mihi dominus meus, ego Dominus Deus tuus, homo cuius Deus eſt quid amplius quærit? ſi ſufficis tu Deo, ſufficiat tibi Deus.* Quadam viſione cælitus colluſtrata iuſſa eſt verſare ſemper animo ſupremum amorē, quo inde ab æternitate nos Deus benigniſſimꝰ, & liberaliſſimus dilexiſſet, eóque potiſſimum dilexiſſet, vt ignominioſiſſimæ patibulo crucis mortem non dedignaretur oppetere, quo poſſet mortalis homo vnà cum Deo æterna illa vita viuere: quo ex tempore, nunquam intermiſit quoties oraret, quoties de cælo, de Deo, de rebus diuinis alijs cogitaret, ſponſum cæleſtem ardēter orare, vt ne ſe vnquam à ſuo amore diuelli permitteret, ſine quo vita illi acerba, & intolerabilis, extremíque ſupplicij quàm ſimillima; cum illo delicioſiſſima, atque iucundiſſima viueretur. Hinc

Gal. 2. Cant 5. Cant. 1. Theodor. in Cant. B. Cypri. ſermon. de Aſſumpt.

erumpente foras incendio, sua conflagratione incendere mortales omnes cupiebat; indolescebátque medullitus illius animæ deplorandā sanguineis lacrimis infelicitatem, quæ Deum toto pectore minimè arderet, à quo ipsa, cæteríque homines sempiterno amore præuenti, ad eum redamandum, æterna obligatione anticipati beneficij, impellerentur. Nam quæ illud dicebat, sentiebátque. *Qui non amat Dominum nostrum Iesum Christum sit anathema, maranatha*, crebris quoque sermonibus vsurpare solebat, qui Deum tota animi contentione non diligerent, Cimmerijs plusquàm tenebris circumfusos, Andabatarum more, quadam magis insania, quàm ratione ferri, rotaríque; omni motu flexibiles, omni leuissima aura versatiles circumferri, sicut inanem glumam, aut puluerem, quē proijcit ventus à facie terræ; neque in re vlla magis consistere, quàm elementa, aut mixta videmus, dum suis quæque locis insederint; illud enim, vt alia omnia prçclarè a B. Augustino dictum esse inquietum cor nostrum esse oportere, donec in Deo, veluti centro suo conquiesceret. Cuius prætereaillla certè sunt scripta præclarè; *Da mihi te Deus meus, redde mihi te: en amo, & si parum est, amem validiùs, & currat vita mea in amplexus tuos. Hoc scio quia malè mihi est præter te, non solū extra me, sed & in meipso, & omnis copia, quę Deus meus non est, egestas.* Atque quādo diuini fornacē amoris Deus optim[9], ad sacrum diuini holocausti altare succendit, veluti in veteri illa holocausti Mosaicī ara cælestis ignis semper ardebat, cuius ardentes prunæ, ex quorundā doctorū

1. Cor. 16

Psalm. 1.

B. Aug. in Confess.

sententia, B. etiam Hieronymo id suspicante, in carbunculos conuerterentur (qualem eum fuisse oportet, quo Esaiæ Prophetæ Seraphinus, cùm eum ex eo altari forcipe abstulisset, labra expiauerat) ad illud sacramentum imprimis se inflammata Francisca torrebat. Ibi toto corpore, nedum animo, liquefacta penitus deflagrabat; ibi se dulcissimo sponso ineffabili cõnexione gloriosissimi corporis commiscebat: liceat nãque mihi limpidissimum illud, atque aureum Christianæ eloquentiæ flumen Chrysostomum, ita suo aureo ore fluentem huc deriuare, cuius illa mirè mihi animum sensu cujusdam incredibilis voluptatis afficiunt. *Ardenter amantium est, vt velint sua corpora castè copulari inuicem, & figere oscula; ita hoc sacramento oscula Christo figimus, & corpus corpori copulamus:* quod ne semel aliud cogitans magis effudisse, quàm inculcasse ex animo videretur, *vt itaque*, inquit, *non tantum per charitatem hoc fiamus, verùm & ipsa re, in illam misceamur carnem, hoc per escam efficitur, quam largitus est nobis, volens ostendere desiderium, quod erga nos habet, propterea semetipsum nobis immiscuit, & corpus suum in nos contemperauit, vt vnum quid efficiamur; ardenter enim amantium hoc est.* Quo eodem loco illa maximè ad rem eodem ipso ardore incensus exaggerat, *Tanquam leones igitur ignem spirantes ab illa mensa recedamus facti diabolo terribiles, & caput nostrum mente reuoluentes, & charitatem, quam nobis exhibuit.* Huc tota sese nostra Beata, veluti in altaris holocausti craticulam torrendam applicabat, vbi in pretiosum carbunculum diuini amoris continuo defla-

Esai. 6.
Hom. 24. in 1. Cor.
Hom. 61. ad popul.

grantis conuertebatur. Adibat, vt minimum, ſemel in hebdomade: quædam eius familiares fœminæ in actis tradiderunt bis etiam mercurij diebus, & ſabbati ſaltem confeſſione peccata expiare ſolitam. At quæ diuina eloquentia ſatis extollat, quanta, quàm inexplicabili, quàm infinita voluptate, puritateque hocce amoris infiniti ſacramentum, auguſtiſſimam, inquam, Euchariſtiam frequentaret? acciperet? exoſcularetur? equidem nunquam abſque lachrymis, veluti ex vaporario, flamma ſubiecta, diſtillantibus; imò ita in ſponſum abſorbebatur, ita illius præſentia diffluebat, vt communiſſimè auulſa à ſenſibus extra ſe ipſa aſportata raperetur, atque tam ſuauem inuſitati odoris fragrantiam, eo loco, vbi ſacramentum acceperat, exhalaret, vt qui præſentes aderant, tam hyberno, quàm verno, aut æſtiuo tempore, locum recentibus roſis, & lilijs, & omni florum varietate de induſtria ſtratum, ornatumque crederent, quaſi illa ſuis oculis tum, ex Cantico multo ante ſuauiſſimè decantata, in B. Franciſca experirentur. *Introduxit me Rex in Cellam vinariam, ordinauit in me charitatē* (aut vt doctiores malūt) *vexillum eius ſuper me amor; fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo.* Ex eo ſenſu, quem ex illo muſto diuinorum vberum ſcilicet humanitatis, diuinitatiſque, æterno communis hypoſtaſis in Euchariſtia vinculo, connexarum ſopita, & ſenſibus ebria capiebat, à ſacrarum ædium altaribus auelli vix poterat, quantum per viri obedientiam, aut domeſticarum rerum otium liceret, inter quæ illa templa maximè frequentabat, SS. Petri,

Paulique præcipuè; Aræ cæli, S. Mariæ Transtyberinæ, S. Cæciliæ, S. Mariæ nouæ. Tantùm porro, sapore quodam diuini sacramenti profecerat, vt inibi seruatoris Christi præsentiam sensibus hisce corporeis, paucis Sanctorum concessa sagacitate, sensili quadam, & longua experientia deprehenderet. Ad D. Cæciliæ cum sua vannotia ad rem diuinam profecta, in sacrilegum sacerdotem incidit aliquando, qui cùm haud satis probaret primarias, ex isto præsertim genere nuptarum, opulentásque mulieres tam frequenter augustam adire synaxim, statuit, impulsu tetri cuiuspiam cacodæmonis, vtrique, pro Eucharistia consecrata, profanum panem, infectúmque tradere: verùm Beatam nequaquam fefellit: illa, an quòd excellentem illũ animi saporem non perciperet, an quòd perspicacitate mentis collustratę, sponsum absentem agnosceret, scelestissimi hominis fraudem execrabilem deprehendit. Rem extemplo, ingenti doloris sensu, Antonio à Monte Sabellio, quo ad confessiones faciendas vtebatur, exposuit. Festinat Antonius rem à sacerdote perquirere; ille sudare, trepidare, pallere, fateri facinus admissum, veniam denique tentati flagitij, atque silentium efflagitare. Memoriam habeo, in re simili, B. Alziarium Comitem Sabranensem, cuius ante meminimus, cùm Parisijs in Regio comitatu sacerdotem diuino instinctu recognouisset cæleste viaticum, vt putabatur, ad moribundum argentea theca circumferentem, eadem infanda perfidia, pro confecta Eucharistia, vulgatem panem accepisse, Rege, & Prin-

In Bulla Canonizationis.

cipibus,ad exhibendam ſacroſancto geſtamini reuerentiam, ſeſe componentibus, ipſum ne caput quidem, vultu in contrarium verſo, retexiſſe, ac rei inſolentia commotum Regem cauſam cur minimè ſacramento venerabundus accideret, petijſſe; tum aperuiſſe quod ſuberat Alziarium; accitum præſbyterum falſum fuiſſe, qui ſacratam hoſtiam, ex quadam incuria, non haberet ad manum, aliam quæ prima ſe dediſſet, tumultuariè deportaſſe, ne ſi fateretur incuriam, moribundum vltimam viatici opem implorantem offenderet. B. Ludouicum Regum noſtrorum miraculum non raro templorum adyta, inſalutato, quod aliàs nũquam conſueuerat, ſanctiſſimo ſacramento, etiam accenſis ante, appenſiſque lampadibus, præterire ſolitũ legimus, quòd perſentiſceret ſacramentum tum eſſe nullum, ídque ita fuiſſe ſemper, quoties inſalutatum prætermiſerat, compertum fuiſſe. Enimuerò veluti Ionathæ, melle deguſtato, & diſcipulis ad Emauntem ſacramẽto refectis oculos adapertos antiqua recenſet hiſtoria, non aliter ſanctis mellitiſſima cæleſtium deliciarum menſa epulantibus internus adſpectus ad illa arcana ſpectanda reſeratur. Hæ itaque ſunt matronæ ſanctiſſimæ connubiales illecebræ, hæc æternæ veluti in ſponſum caritatis, Angelicíque conuiuij antecænia. Quid reliquum eſt niſi, vt quæ tam inflammato ardore ſponſum deperiret, tota cogitatione in illum continuo defixa langueſceret? alia, pręter eum, omnia faſtidiret? Darij vxorem integerrimam fœminam Reginam Perſarum veteres tradiderunt, poſtquàm ma-

2. Rerum Diuinarũ aſsidua meditatio.

ritus ad epulas clarissimos, ac pulcherrimos quosque è curia proceres inuitasset, cui illa quoque conuiuio intererat, sublatis mensis, dilapsísque conuiuis, à Rege interrogatam, quisnam ex lectissima nobilitate venustior, quis gratior, quis cultior, comptiórque fuisset visus, se nescire præcisè respondisse; causam iterum afferre iussam, addidisse denique, quòd in solum maritum intenta, quem solum amaret, solum cordi haberet, solum formosum esse duceret, se aliorum notasse, aut vidisse neminem. Dictum de Barbara fœmina, verum de B. Francisca, ac mirum, quàm vnicè Christum, cui se totam, penitúsque deuouerat, veneraretur, ac totum quodammodo mente, amore, ipsis propemodum oculis hauriret. In quo quam nos aliam familiaritatem, quam venerationem maiorem, quæ dulciora alloquia intelligamus, quàm assiduum studium orandi, meditandi, cōtēplandi, legendi, sacra omnia tum ore, tum mente tractandi? Hæc semotiori se gynæcęo, à reliqua negotiorum strepentium turba identidem secernebat: hæc nugarum obmurmurantium, vestémque carneam succutiētium cateruam, cum SS. Augustino, atque Bernardo, ad fores interea sistere imperabat: hæc se ipsa in sese (ne sese quæreret extra) quærebat, reperiebátque; hæc primi momenti negotium, quod salutem attingit, remotis arbitris, solo disceptatore, & cognitore, & arbitro numine, pertractabat. Quo segregato feriatæ animę diuerticulo non contenta, domi recessum oratorium sibi in hortulo arcanum, speluncæ instar, sub vmbrifera arbore Cydonia

pomo

pomo adornauerat, quò fubinde ad fecretiora captâda cum fponfo colloquia fecedebat, neque inconfideratè prætereundum profectò eft, quod illic eo loco aliquando accidit, commemorando recordari. Eò comite vannotia aliquando diuerterat, ne ad grauidam in vicinia parturientem, Romanarum mulierum more, accurrere familiari inuitamento cogeretur; optimum factu rata interim, cum dulciffima focia reco itare quàm arduum effet in tanta varietate, & perturbatione domefticarum, vrbanarúmque in communi vita occupationum Deo perfectè, & ex animo inferuire. Qua ex fermocinatione fenfim vtrique glifcere animo facra cupiditas nonnulla cæperat in remotam quampiam folitudinem conuolare, vbi expeditius illis, tutiúfque in meliorem eam partem, quæ porò vna neceffaria eft, liceret incumbere. Menfis tum Aprilis adolefcebat, atque ecce è cælo teftimonium, illam fecefſionem fuperis cordi fuiffe. Ex Cydonia arbore, pira, intempeftiuo & trunco, & tempore, benè bona, & matura, ac probata decidunt. Mirantur attonitæ, ne veteratoris hoftis aftutia nonnulla fubfit primò fubueritæ paulum hærefcunt; tum vnum explorant, nihil fraudis inueniunt; planè natiui effe, germaníque faporis agnofcunt; authori munerum Deo grates ex animo ambæ rependunt, qui nec ingratam fuæ Majeftati illam à rebus inutilibus digreffiunculam præfenti indicio teftaretur, illáfque magis in dies ad rerum humanarum, fuíque defpicientiam exftimularet. Reliqua pira maritis, ad eorum quoque

fiduciam exsuscitandam deferunt, vtrinque gratulationes, & supremæ bonitatis encomia decantantur. Verùm inter omnia incredibile dictu est, quàm quotidiana acerbissimorum Christi cruciatuum meditatione interiùs eius aleretur, & recrearetur animus, incenderetúrque quotidie, vt consimile aliquid ipsius amore experiretur; ex quo singulari quodam priuilegio consecuta erat, vt quoties de illa horribili membrorum Christi carnificina cogitaret, ipsa dolores iisdem in partibus sui corporis adeo vehementes, asperósque sentiret, vt tum è vestigio moritura facile existimaretur: quemadmodum B. Collettæ virgini S. Claræ concessum fuisse accepimus, vt hora sexta diei veneris Sanctioris hebdomadæ, qua hora Christus in cruce decesserat, mirabiles quasdam angustias persensisse, sic vt illius lateri plaga, Christi vulneri lancea transuerberati, quàm simillima obtigerit, vnde tanta aquæ copia, nouo quodam supplicij genere, cum dolore maximo distillabat, vt panniculis humorem sistere perpetuò manantem, passimque panniculos alijs alios sufficere necesse esset. Etiam B. Claram illam aliã Montisfalconis, mirabile dictu, auditúque! adeo intentam Christi cruciamenta patientis versare animo consueuisse memoriæ tradiderunt, vt in defunctę medio corde, exsectis visceribus, omnia illa salutaria asserta humanæ salutis insignia, crux, lancea, spongia, corona, claui, & reliqua, impressa, sculptaque inuenirentur, quæ ibidem etiamnon hodie religiosè culta, exhiberique populo solita conseruantur. Illa interna,

hæc magis externa, quæ ego dicam; quanquam ex ea *Alia in-*
veluti scaturigine, iisque scatebris interioribus, ista ex- *teriora pietatis in*
teriora emanabant. Piorum codicum lectione supra *Deum exer-citia.*
modum capiebatur, insitámque muliebri ingenio fructuosè, & iucundè, & nullo periculo pascebat curiositatem: Deum illic loquentem, atque intimè sua arcana insusurrantem audiebat: quo quia nihil infestius cacodæmoni, præsertim in molli, atque otiosa fœmina esse potest, quã desidia magis perdere, quàm aperto marte consueuit, quemadmodum Annibalem Romani, Capuanis magis delicijs, quàm instructis exercitibus debellarunt; ideò sæpe importunissimus interpellator solebat, exiguam illam libellorum supellectilem, simiæ forma spectatus, abripere, spargere, lacerare, donec secum maximè quos pluris faciebat gestare ipsa statuit, quo & insidiosi hostis inuidiam elusit, & illud opis semper ad manum, quocunque incederet, deinceps habuit. Quoad vocales, quas vocant precationes, constat totis quadraginta annis, rituale Deiparę matris officium, nunquam intermisso studio, recitasse, vnà cum quibusdam alijs statis, ac certis orationibus, quæ vno libello horario continẽtur, qui hodiè sedulo cultus, non sine admiratione, & singulari quodam sensu maximę pietatis, ostenditur ad Turrim speculorum. Id non in templo solùm, sed domi, sed foris, ruri, in vrbe, & loco quocunque, vbi sese opportunitas daret, vbique tamẽ genibus flexis, aptáque cõpositione mentis, & corporis, recitabat: argumento superstitiosis mulieribus, quæ nusquam se orasse con-

fidũt, nisi in templis pernoctauerint, vt si templorum commoditas, aut præ negotijs, aut alia causa defuerit, Deum vbique præsentem veneratæ, si quod quotidianum precarium pensum destinauerint, vbiuis locorum reuerenter exoluant. Mense Septembri, anno M. CCCC. XXXVIII. ad consuetam vineam, extra muros, versus ędem Apostoli Pauli, cum aliquot alijs instituti, exemplíque sui mulierculis, profecta, dum alijs aliò alia de causa dilapsis, ipsa iam inambulans oraret, iam quotidianum virginis parthenium diarium genuflexo redderet, ecce ex insperato, profuso nimbo, largissimo imbre præcipitante, omnes ex cælesti eluuione madefactæ comites stillare vndique, & perpluere cæperunt: solam Magistram ne gutta quidem pluuialis attingere ausa inoffensam præteriuit. Ita B. Antonio Patauino ad populum, sud dio, dum aquis pluuijs maderent omnia, verba faciente, nihil auditorium immaduisse; ita B. Bernardum ad Robertum, ex ordine Cluniacensi solutiore, quò trans-fugerat, ad Cistercien sem, literis libero campo, cæloque rescriptis, reuocantem, imbre illotum, atque intactum, pluuia circum vndique inundante, memoria tenemus. Voluit ea significatione Deus ostendere, quã charas, gratásque famulæ preces acciperet, quamuis in vinea profano loco persolutas: tamen vbi facultas esset, præcipuo quodam, & indefesso propósito, sacra loca obire non cessabat: qua parte pietatis, non habeo dicere, vtrum plus illi molestiæ Dæmon, an opis, atque solatij præsens vbique ipsius votis numen attulerit.

Ad SS. Petri Paulíque solenni festæ dedicationis die, vna cum indiuidua comite viam parabat: hîc ille sanguinarius insidiator comitem vannotiam per scalarum gradus deturbatam, corpore propemodum cōminuto, dis̄iecit; accurrit Frācisca, procūbit in genua, valetudinē, vitámque fidæ suæ comiti comprecatur. Fassus est scelestus carnifex, ictu eo capitali, vannotiā emori exanimatam debuisse, ni sua opportuna ope collapsam Franciscæ Archangelus subleuasset. Haud minore periculo ipsa exempta aliàs, ætate iam adulta, fuit, dum salubrium veniarum promerendarum studio, ad D. Petri, cum alia quadam socia contenderet. Ambę in itinere acerrimis æstibus ad molestam sitim adductæ, refrigerandi corporis causa, in Tiberim leui declinatione descenderant. Cæterùm dum incautè in lubrica ripa progrediuntur, cæcos delatæ in gurgites, iámque vorticibus præ rapidi amnis haustæ, obluctanti flumine, per vndas sese mutuò, consertis brachijs, complexæ magno interuallo raptantur, dum ad extremum, Sanctam Cicur, atque edomitus Tiberis veneratus, vtrámque tranquillo profluuio sanam, & incolumem in opportuna ripa restituit. Illæ hærentes periculi pariter, & miraculi stupore aliquantisper attonitæ, inde vt primum ex pauore animum receperunt, cæleste beneficium venerabundæ, procumbentes in genua, numinísque liberatricem clementiam impensè salutantes, grates laudibus miscent, sacram ædem adeunt, Principem Apostolum prædicant; miraculum recognoscunt; eidémque potestati acceptū

referunt, quæ olim Petrum tumidissimi pelagi vada calcantem, stantem in lubrico, hærentem in salo, tutum in procella, securum in fluctibus, tenuisset. Hæc summa huius narrationis. Nihil in mente, nihil in corpore Sãctę inerat, quod summã pietate vndique non redoleret: linguam diuinis affatibus, oculos lectione librorum, auditum sacris concionibus, manum religiosis operibus, gressum, omniúmque compagem, molémque membrorum quotidianis maximarum rerum exercitationibus, & peregrinatiunculis exercebat. Thomas, ex Augustissimo Prędicatorum fratrum ordine, vir clarissimus, cui, totis viginti annis, cũ Beata rerum spiritualium pertractandarum maxima fuerat necessitudo, sanctè, iuratéque testatus est, se neminem hominem in vita aut vidisse, aut audiuisse, aut adijsse aliquando, in quo tanta, tam assidua, tam constans, tam inuariabilis pietas appareret: quinetiam, ex illius diuturna consuetudine, se eam virtutum accessionem fecisse, eúmque gratissimum fructum magnæ vtilitatis percepisse, quem, ex persona quapiam Angelica, potuisset. vsque adeò illa tria cumprimis, charitas, sui despicientia, pietas, quidquid aggrederetur, quidquid ageret, quocunque se verteret, elucebant. Verum mulierum religiones, vt plurimum, quia curiosæ, in superstitionem degenerant, quia verò sui sensus retinentes sunt, infirmæ tamen, atque indociles, in scrupulorum, quos vocant inanem inquietamq́ue, molestiam facile prolabuntur. *Simul autem & otiosæ*, inquit
1. Tim. 5 Apostolus, *discunt circuire domos, non solùm otiosæ, sed &*

verbosæ, & curiosæ, loquentes quæ non oportet. Hinc enim, opinor, est, quòd in maleficorum genere, ferè solas mulierculas comprehendi videmus. Hos Beata fœmina scopulos, totius declinatione corporis, non secus ac quasdam pietatis Christianæ Symplegadas, euitauit. Hanc mordacissimam animæ lanienam sic refugiebat, sic ab alijs depellebat, vt diceret haud secus, quàm pestem ab ijs auersandam, qui sanctiorem vitæ rationem aggrederentur; siquidem eos nullam quietis partem habituros, nihil boni vnquam, eo statu perturbatæ mentis, suscepturos gustum ex bonis operibus percepturos nullum: nosse enim Dæmonē, haud alia arte magis, omnem quamlibet piam viuendi institutionem vel adulterari, vel penitus tandem abrumpi; subdolum hostem omnis pietatis hoc vnicè attendere, vt huiusmodi scrupulosis aculeis lancinet, ac fodicet pectus, quòd expedito eo compendio consequatur, si stimulatam mentem aut suscepti religiosi negotij pœniteat, aut sperato sapore destitutam nausea fatiget, aut inutili contentione lassatam opprimat, aut denique hærentem ad singula, nec tutò vestigium figere audentem, ipsa perplexa sollicitudine veluti labyrintho conclusam in deuia quæque circumagat, vnde se expedire non possit. hoc fallaces nutriculæ faciunt, quæ absyntho, vel synapi papillas illinunt, vt à puro lacte pueros lactentes auertant; hoc qui iniquo loco decertant, qui armorum, solísue fulgorem in pupillam hostilis exercitus obuertunt, aut tormentorum, & scloporum iniecto fumo, opportuna captione

ventorum, ea veluti glaucoma ob oculos obiecta, hostē infuscant: hoc denique qui præstigijs & maleficio mentem infatuant, ne sibi videre quod videt homo videatur, sæpiúsque incerta, & fucata, quàm vera, & certa assequatur, dum anceps, ac dubius, inter vtrumque, hærendo vacillat. Curiosa autem ad vltimum nemo vnquam, tam deliberato proposito quàm B. Francisca damnauit. documēto est quòd damnatæ lectionis, & artis veneficorum, maleficorum, ac sagarum libellos, tum ipsos libellorum authores, non aliter, quā inquinatissimum ipsum nefandarum artium nundinatorem, tenebrarum Principem perhorrescebat. Quotcūque eius farinæ volumina eo inexpiabili scelere deprauata vel fortuito reperire, vel arte alijs, clam, aut precariò, ioculari, aut seria, occulta, an aperta vi, extorquere poterat, omnia protinus inflammabat: quod, ex primæuæ Catholicę Ecclesię Christianis, multos fecisse legimus. *Ex eis, qui fuerant curiosa sectati:* hoc est, ex doctiorum interpretum explicatione, sceleratę Astrologię monimenta. Neque sanè silentio pretereundum est illud quoddam in B. Francisca memorabile. Vixdum inito matrimonio, in mariti Laurentij manum, familiámque conuenerat, quando in periculosum satis morbū incidit, qui illi supremus, ac lethalis à Medicis iudicaretur: iámque exigua in spe trahebat animam, cùm nihil cunctata strigosa quędā, atque edentula è sagarum numero, se vltrò ingerit anus, quę se depulsuram è vestigio ęgritudinem, (esset modo dictis fides) pollicetur: at pia, & sancta fœmina,

Actor. 19.

quę

quæ flocci corporis ſanitatem, præ animi valetudine, faciebat, execratam vetulam omni ſeueritate verborum, totiuſque vultus conformatione cenſoria, caſtigatam, dein ſeriò de diabolica nundinatione abiudicanda commonitam, properatò ſeſe ſuo tecto proripere, proculque faceſſere imperat. atque generoſæ matronæ conſtantiam extempore profuſè diuina benignitas remuneratrix præſenti cũ fœnore, compẽſauit. Saga ſummota, religionẽ illi animo Deus indidit B. Alexij ſui popularis, valetudini recuperãdæ, tot aliàs certis euentibus expertum auxilium implorare. Fecit quod monebatur interius, nec tam ore, quàm pectore. Neque in caſſum miſſæ preces. Conſequẽti nocte intempeſta, ſomnum inter, & vigiliam, B. Alexius repentè cælo delapſus ſe illi obtulit, cubiculum omne clariſſima luce compleuit; mox benigno vultu, bono animo eſſe iubet: macte virtute, inquit, filia, en vocatus adſum, præſentem tibi opem affero; ac ne vel dubia fides, vel veteratoris hoſtis inſidiæ ſubeſſe credantur, tua ex longinquo morbo ſubita valetudo miraculi fidem faciet. Hæc effatus ſuperiorem amictum, quem vulgò illa induebat, ægræ imponit, euigilare eam, & ſtare præcipit; mox ſublimis in cælum abit, vnde deſcenderat, cæleſti quodam odore relicto in cubiculo. Id verò non ludibrium ſopitæ, aut morbo implicatæ phantaſiæ, ſed veram ſpeciẽ fuiſſe rei demonſtrauit euentus. Illa repentè, pauori mixta lætitia, experrecta, tota ſudore fluere cæpit, depulſaque repentè febri, valens, & vegeta ſurgit è lectulo, non magis re-

cepto munere, quàm B. Alexio ſpectato, læta ſubmittit genua, & oculos pariter, manuſque ad ſydera ſuſtollens Deo opt. pro accepto beneficio, multiplices grates agere occupat: inde ſimul illuxit, ex more veſtita præ gaudio geſtiens cognatam vannotiam conuenit ſub eodem tecto dormientem, cui ex abrupto, euigila, ſurge, mea vannotia, inquit, túne me ex ſemimortua ſanam aſpicis? ad Beati Alexij reliquias piaculares nobis oppidò adeundum: tu expergiſcere, induere, nec ſit mora. eius ego mentis, precibúſque ſanata prodeo in publicum. Obſtupefacta repentino viſo vannotia vix vera eſſe credit, quæ oculis videt, ac dubia, ne pro cognata ſpectrum adſpiceret, túne es Franciſca, quam conſpicor, inquít, ô delicium meum? ego verò, Franciſca inquit, feſtina, Frãciſcam vides, ego vannotiam te appello. Impigræ dictum. exilit. accurrunt ex vicinia aliæ, vulgatur miraculum, itur ad B. Alexij ad montem Auentinum, vbi ædes illi ſacra eadem parte, qua ſub paternarum ſcalarum gradibus, quę ibi proſtant adhuc, tot annos ignotus, nouo miraculi genere, vitam exegerat. Actæ numini gratiæ immortales, tum ſoſpiti ſancto votum exolutum, vtráque de cætero diuino cultui in perpetuum, redintegrato voto, obſtricta, dedicatáque. Hactenus Chriſtiani cõnubij, vereor vt magis ad admirãdum, quàm ad imitãdum, expoſita documenta: quãquam etiam quod facilè æmulentur ſollicitæ, albęque illæ animæ habere poſſunt. Amabunt ſaltem, ſi aliud non poterunt. Volaticus eſt, & præpes amor: mo-

mento super astra transcendit: vinciri, includi, eneruari, lassari non potest. Hîc vigeat maximè, si nequit in cæteris; hîc regnet, hîc sese audacter efferat pietas matronalis. Deinde, si accuratæ contemplationi rerum maximarum aut mentis tarditas, aut solitudinis impatientia, aut negotiorum perturbatio officit, quid obstare poterit, quo minùs horulæ sextantē, quadrātemúe, sub vesperam, ad recogitandas diei exacti labeculas, suffurentur? an genu vbiuis muliebriter, ne viro quidem aduertente, submisso; an stando, an ambulando, an sedendo, an ad somnum itando, vt Vlyssææ Penelopes imitatione, serò retexant, quod diù vitiosè contexuerint, eoq́ue pacto ad repentinos obitus, qui non rarò noctu incidunt, sese comparent? si sacram Eucharistiam vsurpare, octonis diebus interiectis, vel per viri voluntatem non licet, vel per inertiam nimiū videtur; at semel, iterúmque, quot mensibus, quid impedire in Christiana fœmina tantum, tamq́ue humanum potest? Id modo cauendum, ne temerè, aut importunè maritis, solutioris exempli præsertim obstrepatur, neu domestica cura idcirco flaccescant, nam & B. Franciscam literis traditum est summa dexteritate, celeritatéque officio familiari, de industria, perfunctam, quod superesset reliquum temporis, pietati impendere consueuisse. Ingenij pretium erit ita se viro, itaq́ue virum sibi attemperare vt, nec illo admodum inuito, aliquid velis, nec ille tibi iusta petenti facilè obsit. quod facile factu est, si moderata, si opportuna, si consentanea, si omnibus prouisa circun-

ſtantijs poſtules. Porrò quotidie tremendæ liturgiæ intereſſe (quod ego Chriſtianę genus occupationis in maximis optimum, & fructuoſiſſimum, & facillimum duco) vocales vero deſtinatas aliquot precatiunculas exoluere, ſin minus in templo integrū, at domi, in viridario, in hortulo, in agro expeditum eſſe; pios demùm libellos, bene moratæ pabulum, ac dulce epulum animæ, frequenter terere, an deſignatis, ac ſubciſiuis, an fortuitis, & tumultuarijs horis, quæ vlla tanta mariti fanatici, tamque inſana moroſitas prohibere; quæ vllius mulieris tanta ſocordia refugere poteſt? Chriſtianas, & pudicas, & cordatas alloquor, quæ nō omnia in otio, non in thalamo, non in lucro, non in delicijs, non in languida illa belluarum, aut Epicuræorum Sybaritica vita omnia repoſita eſſe arbitrentur. Veruntamen hinc ſuperſtitionem, vti voracem, ac rapacem Scyllam, illinc ſcrupuloſæ conſciētię latratum, velut Charybdim effugiant. Pro ſcrupulis hoc primum, hoc vltimum, hoc ſummum, hoc vnum in pręceptis, ne ſui capitis, neu ſuæ frontis eſſe, ne nimis excelſa appetere, ne de ſe ſuperbè ſentire, vno verbo, expertæ ſcientiæ magiſtros ad vnguem audire, ac ſequi velint. Superſtitiones porrò nullo negotio amputabunt, ſi ſe verè pias, ſi Chriſtianas, ſi piorum libellorum auidas, ſi nouitatum, & ingenitæ curioſitatis inimicas, ſi ſimplicitate Catholica quadam ingenuas, candidaſque, ſi Dei, ſi ſuperûm, ſi germanæ religionis perfectè amantes exhibuerint. Iam quando è ſcopuloſis cotibus enauigaſſe videtur oratio mea, nobiſ-

quę tādem gemina virginitatis, atque coniugij erecta, ad solarium vsque, substructio est, iam expeditus ad cętera cursus ostenditur.

ERGO Tertiam Contabulationem cōsequitur, vt ad fastigiū perfectę viduitatis, extrema operis manu, sustollamus. Materiā Platanus, & Terebinthus, & Palma structurę subministrabunt. Nam Platanus viriditate potius, & latitudine frondium, vnde & Gręcum nomen hausisse videtur, ad opacandum patulis diffusa ramis, quàm pomifero prouentu laudatur: humidioribus gaudet adnasci locis, eo frōdescit magis, quo amputatur magis, quo ingenio, viduarum statum lacrymabilem, & prole infœcundum, &, humani amputatione solatij, magis virētem Platanus iuxta aquas repręsentat. Tum Terebynthus, quę fruticosa, quę amarę prouentu resinę acerba, quę nigra baccis, lignoque; depressione, & colore, & sapore, vidualem obscuritatem commodè exhibet: melius Palma, ea parte, qua terram attingit nodosa, deformis, aspera, angusta, qua cęlum prospectat, venusta, virescens, & iucundè frondosa, expansaque; quam in certaminibus item signum esse placuit victorię, quòd vrgentibus, Plutarchus inquit, opprimentibusque non cedat, ipsáque adeo foliorum specie gladium referat. Iam Eucarpi multiplici earum arborum fronde contexti, baccis plurium generum pendulis, immixtisque, aptissimè rostris Turturum subnectuntur. Intercolumniorum intercapedinibus viduarum veterum illustriora specimina duobus ordinibus collocantur. Superiori-

VIDVITATIS SEX ALIA SPECVLA

Iudith. li. bus, sanctiores ex sacra historia supernè locatæ. Iudith
Ruth. lib. mariti orbitate, domestica solitudine, Holofernis vi-
3 Reg. 17. ctoria, solenni triumpho clarissima. Pulchra Noëmi
4. Reg. 4. lachrymabunda, egregia familiæ moderatrix. Sarepta-
2. Reg. 14 na, filio ab Elia vitæ reddito, memorabilis, Altera Eli-
Luc. 2. zęi, multiplicato oleo, celebrata. Sapiēs Tecuitis soler-
tissima odiorum, & dissensionum ciuilium concilia-
trix. Anna Euangelica, quæ non recedebat è templo, inedijs, orationibusque continuis commendata, quarum singularum illustria facta, in vna B. Francisca conglobata, dmirabimur. Infernè, sex quoque profanæ antiquis celebratæ matronæ viduæ coaptantur. Aretaphile libertatis publicæ studiosissima vindex; pulchra

Plutarch. De gestis illustribus fœminarũ Eryxo optima prolis educatrix; Camma religiosissima fœmina; Xenocrite assidua sacri cultus sacerdos; Pythis quondam vxor omnium sui seculi tum coniunx, tum vidua prudentissima. Timoclia pudicitię matronalis, vsque ad miraculum, renacissima, exempla Christianis mulieribus posita, quibus vel virtute proficiāt, vel salutari verecundia interim erubescant. Stylobatis rosæ ex spinis adnascentes, tum nigræ, quales in Palæstina fuisse aiunt, omnium, quæ vsquam reperiantur, odoratissimas; tum quas vulgò Hiericuntinas vocant, in speciē emortuæ, intus, vi quadam viuifica, reuocabiles, quæ viduis illud tacitè loqui videantur, *mortuæ enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo*; tum vulgares variorum colorum amænitate pulcherrimæ, quibus genus hoc vitæ spinosum, & laboriosum satis, verùm odoriferum, iucundumque su-

peris, obsignatur. Ordo columnarum Doricûs, solidus, & virilis, & Martius perbellè dentatus, austerusque. Generalis inscriptio Platano valdè idonea. TEMPVS PVTATIONIS ADVENIT, VOX TVRTVRIS AVDITA EST IN TERRA NOSTRA. *Cant. 2.* Senis laterum figuris ad singula specula sex absolutæ viduitatis imagines ex Doctoris Apostoli Theologia reflectuntur 1. *Si qua vidua filios, aut nepotes habet, discat primum domum suam regere.* 2. *Quæ autem verè vidua est, & desolata, speret in Deum.* 3. *Instet obsecrationibus, & orationibus nocte, & die.* 4. *Nam quæ in delicijs est viuens mortua est.* 5. *Et hoc præcipe, vt irreprehensibiles sint.* 6. *Vidua eligatur in operibus bonis testimonium habens, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus subministrauit, si omne opus bonum subsecuta est.* *1. Ad. Ti. 4.* Quantum ad primum, familiam in matrimonio quàm scitè, perfecteque instituerit, satis opinor proximè intellectum est, at nos hoc loco non illa vulgaria, sed summa quædam ad excelsum expletissimæ perfectionis cumulum consectamur. *1. FAMILIAE RELIGIOSAE Religiosa, & diuina institutio.* Haud in ea prolis gubernatione stetit B. Francisca, maiorem quandam, & nobiliorem familiam duxit, qua erudienda, regendaque diuinior quædam illius sese efferret industria. Anno salutis humanæ instauratæ circiter M. CCCC. XXV. Martini V. Pont. Max. Octauo, Laurentio viro suo superstite, cùm iam annos ageret ætatis admodum quadraginta, an ex fama, an ex æmulatione illius sanctitatis sese ad illam adiunxerant nobiles aliquot, piæque matronæ, quæ paulatim ipsa veluti magistra, velut in vnam quandam re-

ligiosæ sodalitatis speciem, simul itando, ventitando, victitandoque coaluerunt, quarum incenso studio fouendo, alendoque, cùm magis in dies rem prospiceret operæ maturam esse, obnixè iam tum cogitare cæpit de coeunda seriò cum eo exiguo numero, atque æterno quodam Religionis nexu, sancienda Societate, quam in rem ad diuinam primum voluntatem, & gloriam vndequaque rimandam, multum lachrymis, multum precibus, multum voluntarijs inedijs laborauit: statuit denique oppoitunissimũ factu fore, si omnes, solenni ritu, S. Benedicti gloriosissimi Archimandritæ regulam complecterentur, arbitrio, ductúque Patrum montis Oliueti, ad S. Mariæ nouæ, in foro Romano, proximè antiqua rudera templi pacis, qui ipsi quoque ex eodem Benedictino instituto vitę suæ momenta omnia moderantur. Incredibile quàm citò, quàm prosperè negotium conualuerit: id tum ne ad summum adduceretur, sola obstabat vita Laurentij, quæ tum adeo sanctissimæ vxoris vel cõsuetudine profecerat, vel quotidianis adhortationib⁹ permotus fuerat, vel omnibus voluntatibus assueuerat, vt & simul iam castè separatis thoris viuerent; & vxori pro arbitrio agere, conuenire, lectiorem vitam cum alijs instituere liceret. Interea ad rem in perpetuum diuinis pręsidijs stabiliendam, sanciendámque, Deus ipse hunc in modum manum admouere operi ipse constituit, claro sanctorum B. Franciscę tutelarium patrocinio cęlitus demonstrato. Ad peruigilium eius diei, qui dies Christo genitalis, latè toto Christiano

orb

orbe celebratur, ſuum ex more cubiculum ramuſculos arborum inumbrauerat, quo formam quandam ſolitudinis, qua mirè afficiebatur, effingeret. Hîc profundiſſimè in Chriſti naſcentis contemplationem effuſa, abſtracta per ecſtaſim, derelictis ſenſibus, cum infinita quadã feriati animi voluptate, diutiſſimè Chriſtum infantis imagine, præ manibus, & in gremio tenuit: deinde viſa ſibi in puriſſimo quodam, & Cryſtallino leniſſimè ſubmurmurante diuinæ miſericordiæ fonte, à Principe Apoſtolorum Petro dulciter immergi, lauaríque, ab ipſo tremendum Synaxim accepit, cùm incruentum diuini libaminis ſacrificium ad altare feciſſet, cui ſui tutelares Apoſtolus Paulus, B. Benedictus, & Magdalena Chriſti amantiſſima interfuerunt. Actum inter hæc in conſeſſu Sanctorum de legibus, quas teneri deinceps ab religioſo illo matronarum cœtu oporteret: Sacro confecto, B. Franciſca, ſolenni ritu, à Principe Apoſtolo conſecratur, Deiparæ parenti, cuius ſub tutela impoſterum eſſet, præſentatur: poſtmodum redditur ſenſibus, quibus illa mirificis, vltra quàm cogitando aſſequi poſſumus, exhilarata ſpectaculis, Beata, ac florens Bartolomęum in diuinis magiſtrum ex Franciſcanorum ordine extemplo conuenit: leges ei ſacræ ſodalitatis à Beato Apoſtolo Paulo dictatas, præſcriptaſque, eo, quo conceperat tenore, commemorat. Eæ ſe habent ad hunc modum.

LEGES SODALITATIS TVRRIS SPECVLORVM.

1. Ad eum ordinem promiscuè virgines, viduæque ritè admittuntor, legitimæ tamen ætatis omnes, quæ de suscipiunda vitæ ratione iudicare queant, capiuntor; tum de recta intentione super omnia, & de obedientia per omnia præstanda, interrogantor, casteque ipsæ concipiunto.

2. Ductu, instinctuque monachorum montis oliueti S. Mariæ nouæ vitam ducunto.

3. Ne vllius coactu, neu prauo inductu, neu pretio, neu dolo malo, conscribuntor.

4. Hoc certo, & concepto habitu vestiuntor. Primum vestem candidam, extimam verò pullam crasso panno, filoque; velum porrò è carbasina tela purum, ac sincerum esse oporteto. Candida fidem, castitatem, puram intentionem, pulla voluntariam paupertatem, & oculatam definiti lethi recordationem, velum toties ad quæsitum candorem lotum, versatum, pulsatumque, quidlibet sufferendi, obtemperandique constans studium repræsentanto.

5. Præter quadragintadiale ieiunium solenne omnibus Christianis, tria alia sobriè, ac legitimè obseruanto. Vnum S. Spiritus à Christo ascendente, vsque ad Pentecostem esto. alterum Deiparæ parentis assumptæ, à Kalendis Augusti, ad magnam Reginam cęlo receptam, ac triumphantem protenditor. Tertium diuini Amoris, totius Aduentus Dominici, menstrua fere intercapedine continetor.

6 Tribus hebdomadę diebus carnes edunto, ijs tamẽ vesperi parcè cęnanto. Diebus Lunę, atque Mercurij, lactarijs duntaxat esculentis, aut piscibus vescuntor. Veneris, Sabbatíque, quando commodum erit, abstinẽto. generosiora vina funditus omnia explosa sunto.
7. Septem horas, ad refocillandas vires corporis, ad maius Dei obsequium dormiunto.
8. Septem preces horarias exprofesso dicunto: per singula quę dixerint, meditantor. legere autem nescię eorum loco, ad matutinum quinquagies Dominicam precationẽ, septem postulationibus attentè conceptis, quinquagies item salutationem Angelicã percurrunto. Ad primam, ter atque trigesies iteranto. Ad Tertiam, Sextam, Nonam, sedecies singulis Christi cruciatibus ad singulos diligenter expensis, euoluunto. Ad vespertinas preces, quinquies, ac vigesies, ad Completorium, quindecies recitanto.
9. Manè expergiscentibus Deo immortales grates exoluendi, pro nocturna custodia, conscientiæ latebras explorandi, excutiendíque, emendationem verò de cætero proponendi prima, & pręcipua cura esto.
10. Hę leges, hęc pręcepta estunto, de quibus apud superiores, pręut res exegerit, aliter, sanciendi, eximendi, detrahendiue potestas esto. Paulus Apostolus tulit, fixítque. SS. Petrus Ap. Maria Magdalena, & Benedictus scribundis adfuerunt.

Quod instituti genus Deo, ac Deiparę cordi, fundatricem verò curę fuisse, gemina, pręter ea, quæ iam memorata sunt, prodigiosa significatione demonstra-

tum est. Primum per quietem B. Franciscam seuerè S. Benedictus idcircò accusauit, quia puellam immatura ætate, suscipiẽdi Religiosi ordinis insolentem ad reliquum numerũ admittere statuisset. sedulò sub hęc cõmonefecit, ne se pecunia, vllo colore, vllóue pętextu circumueniri pateretur, neu amplæ dotis auiditate, tanto oneri sustinendo impares caperet. Aliàs supra sensus euecta visa est sibi ad gloriosissimæ Virginis latus adsistere, dein in genua aduolutam, suauissimè in ipsius gremium caput reposuisse: tum clemẽtissimam matrem, peplũ textili aureo visendum, quo vestiebatur, Franciscæ obuoluendæ, protegendęque expandisse; aliud interius aureo subiectum amiculum candidissimum, & pulcherrimum reliquo sodaliũ cœtui inumbrãdo, futuræ tutelæ magnifico argumẽto, porrexisse, & explicuisse. Ex quo non longo pòst tempore consequutum est, vt Eugenius IV. Pont Max. certior factus de optimo genere vitæ, rara integritate, spectabili exemplo, quæ in ea sodalitate elucescere in dies ac sese efferre magnificè palam, ac latè ab omnibus ferebantur, põtificia sanctione, authoritatéque suprema, omnes illas leges sanctas, ac ratas in perpetuum ex S. Benedicti instituto esse voluit; exquisitis priuilegijs cohonestauit, eo denique ritu stabiliuit, quem illæ hodie longinqua obseruantia propagatum, vitæ inculpatæ fama, & gloria, & morum incorrupta constãtia, ingenti ornamento ciuitatis, obseruant. Et moritur tandem fidus sanctæ coniugis hac in calamitosa vita comes, sociúsque Laurentius Pontianus. Ergo oc-

casione diutissimè expetitam nacta totam se ei religiosę coniunctioni dedendi, addicendique, sub annum M. CCCC. XXXVI, deniquè se, relicto mariti hospitio, ad communia piarum sororum tecta secedere, eóque miserabili gestu, quem supra descripsimus, in earum numerum adscribi deliberauit; quam in rem domum cõmodiori loco, situq; coëmptã, ad radices capitolij, versus forum olitorium, pararunt, quæ ex turri ea parte cũ speculis certis sita, Turris speculorum appellationem inde vsque seruatam accepit. exinde communibus omnium votis, & calculis, tametsi vna de numero viuere cupiebat, magistra omnium, & mater electa nihil antiquus habuit, quam vt suæ familiæ ex pręcepto Apostoli, gubernationem quam optimam iniret, & quæ matrimonij vinculis impedita, vulgaribus viduis, matronísque regendæ familiæ perfectum exemplar extiterat, iam soluta marito diuinioris cuiusdam, excelsiorísque regiminis speciem exhiberet. Illa enim sunt aurea pręcepta, quæ inculcare passim solitam fuisse à certis eius præclarè gestorum, atque dictorum authoribus hunc ad locum inserta descripsimus. 1. Nonnullos conscientiæ consiliarios aspernandos, ac minimè audiendos monebat, qui noua semper, nec alijs vsitata ingererent, suísque sensibus magis, imò plerúmque sceleribus, proh facinus! quàm vsitatis veterũ sanctorum, ac patrum institutis niterentur, nouitatis magis cuiusdam, & vanitatis, quàm simplicis veritatis amatores. 2. Propriæ voluntatis, ac sensus penitus abiudicandũ, explodẽdúmque instinctum esse dicebat,

neque ex parte, verùm omnino voluntati, rationíque diuinæ permittendum: duo enim illa, volo, nolo, quæ sapientes duo humani generis incendia esse dixerunt, ableganda penitus esse, & à religioso genere arcenda. 3. In omnibus, quæ diuinam seruitutem attingunt, animam christianam cæcam, ac surdam potius, quàm aliud quidlibet volebat esse. 4. Sceleratè factorũ pœnitentibus ita documenta attemperari suadebat, vt iam quadam lenitate faciles, iam fructuosa seueritate formidabiles, qui illa tractant, pro captu cuiúsque videri velint. 5. Ducta ab sagittarijs similitudine, superiores imperandi, subditos obsequendi rationem optimã edocebat: hos si quidem sagittæ instar esse oportere, quæ dirigentis impetu, ictúque contorta, rectà sine deflexione dissiliens, fracto, atque dissipato aëre, ad scopum aduolat: illos sagittarij ingenium referre debere, qui nisi consultò sagittam arcui accommodent, nisi ad eundem ipsi scopum collimẽt, nisi arcum manu teneant, nisi pedem commodè, & brachium, & oculos figant, ipsi operam perdant, & telum frustra per inane vagum, & erraticum emittant. Videas enim passim istos Icaros, sui opinione, & inani ambitione, sanctitatis imagine personata, inflatos, séque, currũque, equósque præcipites dare, dum alijs fastuosè imperare, quàm ipsi quæ imperant facere malunt. Cæterum, si secus faciant, séque sagittarios esse sentiant, tum illud Prophetæ principis vsu futurum, *Sicut sagittæ in* Psal. 126. *manu potentis, ita filij excussorum*: sin minus aut de illo ge- Psalm. 63 nere sunt, *Intenderunt arcum rem amaram, vt sagittent in*

occultis immaculatum. Quippe superbè, & asperè in claustris imperant,& cæci ipsi, & exoculati miserè oppressos subditos,velut Andabatę,in tenebris,licet immaculatos,& se multo meliores in incertum,ad exitiũ immittunt;aut de illo alio numero viuunt,*Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum;* qui pueri ipsi, & rationis, & virilis animi,& consilij expertes,suo puerili brachio, procul suos ad perfectionis religiosæ scopum iacere non possunt, nec vim illam potentem ad iactum imprimere, qua ipsi, proh pudor! destituti sunt. 6. Sępe non tam ipsa monitis vsurpabat, quàm facto suadebat, homini cum capitali hoste cacodæmone decertaturo nequaquam agẽdum instar ignaui,ac timidi militis, qui simulac viderit hostem, abiecto scuto , fugit,verum gnaui,atque industrij Athletæ diuina armato confidentia, vsque ad metam intrepidè decurrendum:futurum enim vt palmam consequatur dummodo generosè . fortitérque certauerit. Quare in eiusmodi certaminibus numquam ipsa cedebat , numquam fugiendi laboris remedia exquirebat, lætabatur potius luctæ patientia, ac de cætero . pugilum certantium more, in eodem vestigio fixa perstabat,quousque fractus, & victus hostis , abiectus , & tristis aufugeret : si enim hostem fu eret potiùs, & declinaret, quàm obstinato marte peruinceret, verendum sibi esse aiebat, ne ex metu ita flaccesceret, vti è mentis statu tandem deiecta prorsus caderet: sin contra audentior iret, eiúsque conatus vi pręstantis animi retardaret, tum sperandum esse,vt breui illius laudatissimę,

ex toto genere virtutum, fortitudinis singulare præsidium compararet. Cuius consij causam aliam magnus Antonius apud S. Athanasium afferebat, quòd fuga si cesseris, teterrimus hostis insolescere, sin ei fortiter obstiteris, frangi, remittíque animo, prorsúsque sibi ipsi vilescere consueuerit. 7. Ad extremum rectam religiosi status formam, ac veluti quam Plato dicebat, ideam, perquàm lepidè ex apum comparatione repetebat, quam à Gregorio Magno Pont. Max. per visum singulari quadam ostensione didicerat. Quod genus animalium sagacissimum vbi fructuosè laborare, & tutò viuere possint, locum eligunt; inter se mutuò, sancta quadã colligatione magnæ necessitudinis viuunt: regem cęteris, vt corpore multo maiorem, ita forma elegantiorem eligunt, & incredibili reuerẽtia illi omnes obtemperant. Rex aculeum habet ille quidem, aculeo tamen numquam vtitur: otiosæ in eo Regno penitus nullæ: omnes suo operi sedulò incumbunt: alia alij in tam populosa plebe minimè officit; locum, quem semel occupauerint, difficilè, & rarò permutant, secus enim breui, nullo negotio, dissiparentur: si iuniores honoratioribus loco cedere necesse sit, tum signo dato, & classico veluti insonãte, Regis nutu ante omnia expectato, sine quo numquam exire, nũquam se campo, cælóue committere audent, ornata, & composita acie progrediuntur: Principem quocunque inclinantem alacritate admirabili prosequuntur: lassatum, aut casu mortuum, humeris deferunt; tum si necesse sit, alium eius loco Hungaricum in morem, quasi

V

rem, quasi in casside, & clypeo sufficiunt. At examen emissum si aura sublatum, aut iracundiola agitatum, (nam sua illis etiam temeritas inest) aut ingenioli quodam ardore, quadamq; lasciuia correptum eruperit, tum crepitaculis æreis, vel testarum vulgo [illegible] sonitu obtruso, fugiens iuuentus terretur, eaque si pauida, ad alueum maternũ regressa, in ædiculę [illegible] glomerata pependerit, vel statim ad proximam [illegible] sese contulerit, nouum loculamentum in hoc adornatum illinitur herbis interius, deinde guttis noti mellis adspersum admouetur: tum facili manu congregatæ apiculę, extemporanea ferocitate deposita, reconduntur: ibi solito ingenio mira concordia deinceps viuunt. Certè quidem Tiberius Imperator, apud Nicephorum, Mauricio, cum eum Imperio inauguraret, apum Principem imitandum proposuit ea ex parte, vt quomodo ille, licet cæteris apibus specie pulchrior, & corpore excelsior, & dignitate præstantior, aut aculeum non habet a natura datum, aut si habet, nusquam vtitur, ita ille se in Imperio quanquam cæteris eminentem, imminentemque, tamen se clementem omnibus, atque tractabilem, ac velut [illegible] præbere disceret. Eodem ex capite, optima [illegible] magistra, suis pro speculo, exigua illa animalia proponebat, vt prodesse alijs potius, quàm præesse studerent: otium haud aliter quàm domesticam pestem effugerent, tempus [illegible] orationibus, & rebus [illegible] impenderent, perfectè in omnibus obtemperarent, assiduis operis lucrarentur, quæ socijs subleuandis

prodessent, omnia in commune conferrent; nihil suum aut proprium haberent, omnia familiaritates effugerent, domi se potius continerent: & quoniam ex eo instituto ad illam claustri arctioris solitudinem minime tenerentur (exeunt enim passim, atque cum hominibus familiariter conuersantur) at absque luce nunquam, certè religiosæ obedientiæ iniussu euolare auderent, sacris religiosarum horarum crepitaculis, accitæ vel non longè à materno alueo erumperet, vel vtiliter ex fructuosis interim operibus penderent, ac postmodum facili manu obedientiæ, & dulcitudine domestici mellis, piæque societatis fragrantia accersitæ ad dulcis oratorij, sacrique hospitij aluearia reuerterentur. At de instituenda sacra familia plura quam satis.

11 Secundo loco Apostolus diuinam fiduciam in vexata afflictáque vidua maximè commendabat: enimuerò præpotens ille artifex in derelictis, & destitutis humana ope rebus magis adesse, quam in aliis solet: quia nullis eo insignior virtus eius magis elucet, quo minus alieno subsidio releuatur accepta, cum apibus, atque formicis se præsentiorem, mirabilioremq́ue, quam cum elephantis ostendit, quæ perfectæ Reip. mirum ordinem, & solertissimi operis cęra, & melle elaborati magnificentia, summorum opificum manupretium vel exæquant, vel superant. Inde est, quod viduis a magnis auxiliis, opibusque vt plurimum destitutis, benigniorem Deus opem afferre solet, iubetque ab aliis derelictissimo illi generi afferri, peculiari illius patrocinio delectari solitus, *Pater orphanorum, & iudex vi-*

Spes constans, nec non maxime vera fiducia.

duarum. Viduam eius benedicens benedicam, pauperes eius saturabo panibus. Dominus custodit aduenas, pupillum, & viduam suscipiet. Restat igitur vt viduæ quæ se bonam partem diuinæ curæ intelligant esse, in Deo spes suas omnes collocent. *Beatus cuius Deus Iacob adiutor eius.* Ex quo consequitur; *Spes eius in Domino Deo ipsius.* Neque maiorem vllam iniuriam illi beneuolentissimæ prouidentiæ facere possunt, quam si de illa, cui se cordi esse sciant, immemoris animi ingrata deprauatione diffidant. Nostra vidua, quod sit faustum, libera, & soluta viro, hanc viduarum propriam, & familiarem virtutem ad culmen extulit. Argumēta de multis pauca sufficient. Fuit aliquando cùm in illius monasterio, vbi iam sodalitate firmata conuenerant, sub prandij horam panis ad sororum cœtum, quæ tum quindecim omnino numerabantur, alendum deesset. Francisca Verulla, quę triclinio præerat, Agneti tum loci prępositæ denunciat, vix domi crusta quædam ex superioris cœnæ reliquijs superesse, quibus è toto numero tres ali possint; qua re ad B. viduam denunciata, *Dominus prouidebit,* inquit. nec plura effata, frusta illa paucula coram omnibus in mensa reponi præcepit, deinde ad dulcissimi nutricij sui prouidentiam sese toto pectore conuertit, cui tenerrimè ex animo interim decantabat. *Oculi omnium in te sperant Domine, & tu das escam illorum in tempore opportuno, aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione,* deprecata suauissimè, vt qui creatis rebus omnibus prouideret, quique filijs fidentibus pręsto semper esset, ne famulis ea necessitate

laborantibus, suam paternam opem recusaret. Vix fusæ preces, cùm oblitas illas panis hesterni reliquias, nihil ipsa hæsitans, distribuit omnibus; quæ inaudito, post Christi, paruo pane tot millia mortalium pascentis, simile factum, redintegrato miraculo, ita in earum manibus auctæ, & multiplicatæ ex tempore intumuerunt, vt ad satietatem singulę sumerent, canistrumque de reliquo plenum reportarent. Huius non dissimile alterum ritè, ac legitimè actis probatum commemoratur. Ad porta Portuensem, eũ ad locũ quem *la Magina* Italicè appellant, ad ligna, vt solebat, pauperum vsibus colligenda, secum B. Francisca complures ex sororum numero duxerat: hîc laboribus parum assuetæ matronæ teneriori corpusculo, ex intensis insolentia, vt fit, & ex lassitudine, importuna sitis ardere cœperunt, copia restinguendi ardoris tum ad manum nulla aderat: decorum, & pudor iuxta, aliquam procul ad hauriendum ex fonte dimittere obstabat: quod proximũ fuit, tutela diuina iam ardentior, securiorque, primum spei plena in hæc ipsa [illegible] verba in actis expressa erupit; *Spem habete in Domino, Dominus siquidem prouidebit.* Tum oratione ad præpotentem rerum omnium conditorem conuersa, te ego Christe seruator, inquit, qui coruulis, [illegible] pullis non denegas [illegible], nec [illegible] præsenti [illegible] ope et solatio, oro, quæsoq;, vt quot iam incuria meæ [illegible] ad hunc laborem, nullo [illegible] subsidio, circumducere, sola tua benignitate, atque clementia, aliquo tuo supplemento, hunc

errorem meum corrigas, & penuriam expleas, tum fami [illegible] exoptato [illegible] nonnullo reficias. Quis [illegible]: quis non [illegible] admireturque iucundissimam supremi numinis ita cum homunculis, vt ita dicam, delicantem, ludentemq; in orbe terrarum prouidentiam? citius exaudita, quam prolata precantis oratio. Mensis tum Ianuarius agebatur, cæli, hyemisque fœda tempestate omnia horrebant: Sociæ ad vicinam arborem conuersæ, eam ad partem, vitem cōspiciunt frondentibus pampinis, veluti adulto Autumno, tot vuis onustam ad numerum, quot earum capita censebantur; quare summa quadam voluptate correpta B. Francisca, cum singulis vuas singulas colligere iussisset, Deo omnium bonorum authori quem propitium, atque præsentem experta esset, grates, ac laudes, vt [illegible] immortales habuit. Instare, præterea orationi, atque assiduis precibus Apostolus iubebat, de quo vt supra à nobis fuerint non pauca descripta in matrimonio, at perfectiora quædam hic sublimior segregatæ a turbis hominum religiosæ vitæ status desiderare videtur, quam si præcise, ex Apostoli præscripto, perpetuo, nec vnquam intermissæ orationi intentam fuisse dixero, non mentiar: sic enim statuo ita Deo, iunctam continuo quodam fixatum cogitationibus nexu vixisse deinceps, vt contemplationis excellentia [illegible] possit, quàm [illegible] præteruolauit. [illegible] perfectionis apic[illegible] esse, [illegible]

III Ratio siue perpetuæ orandi, & diuina meditandi studium.

[illegible]

cùm quis pati magis, quàm agere in diuinis videtur, quemadmodum de magiſtro ſuo Hierotheo D. Areopagita Dionyſius ſcribebat, *Erat*, inquit, *patiens diuina.* Ita enim, mea, quidem ſententia, ad illam abſolutioné, qua altius ferri humana capacitas nequeat, peruentum eſſe iudicandum eſt, cùm ad quandam ſimilitudiné ęternæ viſionis, qua in ſecura illa beatitudine, diuiná naturá ſpeculando, abſorpta mortalitas vel extra ſe in Deum tota rapitur, eoq; pacto non tam agit ipſa, quàm agitur, vel in Deo omnia, veluti terſiſſimo quodam ſpeculo, contemplatur, vbi beatificum lumé irradiat, vbi ſecuritas perennitatem creat. [illegible] doctiſſimi homines, *illud vnum porro neceſſarium* de continuata æterna viſione interpretantur, quod de meditatione diuinorum in B. Magdalena alias dictum eſſe contendunt. Nunc admiranda hæc vidua & ſupremum diuinæ ecſtaſis faſtigium conſcenderat & veluti iam illius clariſſimi ſpeculi præſentia frueretur, longè diſſita, & arcana paſſim prouidebat. In comperto eſt ita fuiſſe ſublimiſſimis meditandis rebus abſorptam, vt manuarijs attenta negotijs etiam familiariter à [illegible], per duas, treſue horas, in ecſtaſin raperetur. Quo tempore ſenſu adeo colligato, captoq; ſitu verò toto corpore immoto iacens [illegible], vel manibus ad pectus implexis, vel complicatis [illegible], perſtabat, vt [illegible], ſpecilliſue puncta, confixaque nihil penitus ſentiret: motum verò alium ederet nullum, præter ſuauem quendam ſuſurrum, perinde ac ſi cum diuis ſuis tutelaribus familiariter colloqueretur. Inter-

dum vero in subcisiua illa, intermortuasque voculas erumpebat. Domine mi, quo abis? Domine, tam cito? Domine quid me iis perditum? Domine quando? heu me quandonam? quousque dilecte mi? væ mihi quousque? quousque etiam? quousque me miseram? Domine quamdiu? quamdiu, dilecte votorum meorum? aut quædam eiusmodi animi amore languentis interna symptomata. Tum sibi restituta haud aliud indicium dabat, quàm si ex altiori somno excitata euigilaret. Quod si abiectionibus, & quotidianis familiæ exercitatiunculis implicata eas mirabiles auulsiones subleuati animi sentiebat, quid de profundioribus mentis in diuinis recessibus, admirabili præsertim Eucharistia existimandum, vbi tanquam immensa diuini amoris sorbebatur abysso. Quotidianæ mensæ expiationi, quæ per sacras preces fieri solet, cum daret operam aliquando, tota familiæ turba adstante, præsenteque, genu demisso, manibus iunctis, abstracta a corpore semel diu permansit; altera die, eodem loco, eadem ex prece, quotidianum cibum auspicata visa omnibus tãquam esset splendidissimi radiis inflammata splendescere, oculis in adiectam triclinii fenestram affixis; atque suspensis, quo spectaculo attonitis fuerunt, ab eaq; postmodum quid rei id fuisset sciscitantibus, fuisse respõdit Deiparam magnam matrem, & B. Baptistã Ioannem Christi seruatoris cælestem prodromum, qui ea parte triclinii se tum illi spectandos obtulissent. Eodẽ facit obiecta cuidam matronæ species, qua illius excellens diuinæ contemplationis vis singulariter com-

mendatur. Ea cùm esset Bartholomæa nescio quæ Aretia, quæ eius sanctitatis fama pellecta ad illam visendam, an officij gratia, an audita suis oculis experiundi, interuenerat, tantisper, dum in aula cum sororibus commoratur supra Beatæ cellam virgam auream è cælo protensam, lilijs item aureis miro splendore micantibus propendentem aspexit. Quæ si cui miranda videantur, illa quæ modo subijciam etiam admirationem omnem longe superarit. Principum Apostolorum [illegible] anniuersario peruigilio, anno Christiani Imperij M. CCCC. XXVIII. Ex sacra B. Pauli æde Francisca compluribus socijs comitata in vrbem reuertebatur itineris, vt assolet, leuandi causa, in vineam exiguo interuallo, circiter molam D. Pauli diuertit: vbi cæteris ad quietem, qua cui libitum, considentibus, ipsa ad riuuli ripam, qui locum illum iucunde præterfluit, meditationis causa acquiescens sese orationi componit, ex quo repentè correpta in profundissimam ecstasim illa tantummodo submurmurans audiebatur. *Ita diuina gratia vti riuulus leniter, & tranquillè fluit.* Exinde sensim suorum, sensuumque impotens, in subterlabente flumine, super aquam inflexis genibus, totoque collocato corpore, ibidem pluribus horis, non modo non depressa, sed ne leuiter quidem madefacta permansit, ibique aliquanto post redonata, sicca penitus veste, totoq; intacto corpore prodijt. Quid nos per- [?]quid exquisitam beatitudinis speciem desideremus, qui vidimus versantem in corpore supra elementa sublatam, supra sensus erectam, lumine illius cælesti

amulo

æmulo colluſtratam, Deo denique prorſus affixam, hærentemq́ue videmus? An fortaſſe præterea vt anticipatæ cuiuſdam felicitatis prerogatiua, in clariſſimo illo, ac præcelſo ſpeculo alia à communi captu longè ſemota contempletur? Nec illi ſanè ineffabile hocce cæleſtis beneficentiæ ornamentum defuit, adeò incomprehenſo illi, atque inacceſſo interminatæ diuinitatis ſpeculo iuncta viuebat. Omitto ſacrilegiū non conſecratæ Euchariſtiæ, ad D. Cæciliæ ſacerdotis ſcelere deprehenſo, retectum, & quæ alia ſuperius eius facti germana recenſuimus. Id autem, quod in ipſo illo D. Cæciliæ templo contigit, nec noſtro inſtituto alienum, nec commemoratu inutile, aut infructuoſum videtur. Alium ſacerdotem concubinatu domeſtico nocentiſſimum, ſacrum Miſſæ ſacrificium peragētem totum infami lepra coopertum videbat, donec ad ſolemnem conſecrationem peruentum eſſet: tunc enim abſterſa contagioſa ſcabie, in priſtinum ſtatum purus ad communionem vſque reſtituebatur, radijs præſentis Chriſti inuiſam turpitudinem, & luem infandam infuſcantibus; poſtea ſacra communione ritè peracta, rurſum execratæ contagionis dehoneſtamento infectus fœdabatur. Rem à ſe viſam, cùm primum opportunum fuit, illa magiſtro moderandæ conſcientiæ, ex ordine aperuit; rogauit vt nefarium ſacrificulum commonefaceret, vti ſe crimine tanto abſtineret: conſtitit commonitioni ſuus fructus. Ille ſe deprehenſum miraculo ratus, facti pœnitens, dignas a ſeipſo ſceleris pœnas vltrò repetijt; ac breui vita functus, meritis, preci-

busque mirabilis indicis, suisque factis, postliminio cęlum amissum recuperauit. Si hæc pauca sunt: Ioannes Mattiottus B. Franciscæ spiritalis magister, incertũ qua causa, ab vrbe abesse coactus aliquamdiu, peregrè exinde reuersus, à Sancta discipula de morbo, quē ruri pertulerat, deque rebus omnibus Bononiæ, nam eam vrbē petierat, gestis fuit minutatim admonitus. An ille idem Mattiottus, an quispiam alius, non satis mihi cõstat, certè B. Franciscæ magister quisquis is fuit, ira in quendam cõcitatus exarserat, quo die Beatam, vt mos erat, inuisit, quę eum secus, quàm solebat, insalutatum, & seueriusculè, nec genuflexo de more exceptum, ex abrupto deseruit, atque in cubiculum, illi propitiatura superos, se recepit. Post paulum reuersa, mutato vultu, patri reuerentiam, quam consueuerat detulit, tum ei facti insolentiam admiranti, addidit, primo eius aduentu se illi socium adiunctum cacodæmonem conspexisse, à quo ad iracundiam fuisset aduersus proximum inflammatus, atque idcirco se ad placandum illi numen secessisse, iamque, venia exorata, criminis, & discordiarum laternarium facessiuisse. Cui ille culpam ingenuè & rei gestæ seriem, mutationemque, quam senserat, animo eius precibus illa commotione liberato, confessus est. Certum, ac rarum, & actis publicis iuridicè exploratum. Cecca, seu Francisca illa fuit, Andreottij Clarelli coniunx puellam immaturo partu pepererat, valētem tamen, & vegetam, nihil vt baptismus vrgendus iudicaretur; at nostra vates, instinctu fatidico, dedita opera, eam præter morem adijt, nocte con-

cubia, preſsè preſsè monuit piaculares infanti properandos latices. Parochus moras nectere, adultæ noctis importunum tempus obijcere: partus proſperitatem apertè cauſari. Beata ex aduerſo inſtare, vrgere, iubere per omnem modum, vt periclitanti animæ, illa ipſa hora, ſalutaris expiatio maturaretur. Vaticinium certum, & clarum, & cõmodum fuit. mox tincta viuifico fonte puella, momento vis repentinæ febriculæ graſſantis extinguitur. Rurſus ad B. Cæciliæ ædem, fortè adoleſcentem dormiturientem aduerterat, interim in ſomnijs, laſciua nequiſſimi ſpiritus illuſione, ad ſceleris meditationem inſtigatũ, qui à ſacerdote, præſagæ vatis admonitu, ad loci reuerentiam, atque mundiciam expergefactus, ſe periculoſa tentatione ſpurciſſimi Dæmonis liberatum aſſeruit. Alter neſcio quis Laurentius cognomento Tuccius adoleſcens, qui Franciſco Sclauio educatori ſuo, effrænata quadam ingenij, ac linguę intemperantia ſtimulatus, grauẽ quandam calumniam inurere, nemine ſui deprauati conſilij conſcio, deſtinauerat; à B. Franciſca illius intima quæque ſenſa rimante, illumq́ue ſingillatim de omnibus admonente perterritus conſilium ipſe ſuum, & flagitium faſſus nemini niſi Deo, & Beatæ cognitum apertè damnauit, & de cætero abiecit, & reconciliata fide, mutato propoſito, veniam ab Sclauio facilè poſtulauit. Nec minus Ceccæ Clarelliæ de partu, quàm iſti de conuicio periclitanti, pei opportunam opem, attulit. Cecca in omnem euentum ſuſpenſa breui ſe deonerandam quidem faſtidioſo pondere vteri con-

fidebat, necdum tamen vllis pressa angustijs de partu adeo propinquo cogitabat. Anastasiam super hæc, vnam è religiosis sororibus suppetias B. Francisca præmittere tempore occupauit. Cecca securior, quàm grauidæ par esset, Anastasiam ingenti gratia consalutatam remittit bona cum venia, rata nihil tam citò sibi eo auxilio opus esse: reuersa domum Anastasia magistræ renunciat fideliter omnia, quę Cecca retulerat; iubetur tamen se in vicinam Ceccæ domum recipere, atque ibi in omnem exitum parata, postquàm vociferãtem in partu inaudierit, accurrere, breui námque absque dubio parituram esse. Et prædictioni respondit euentus: vix destinatos lares intrauerat, cùm grauida sola domi tum relicta, certissimo vitæ, partúsque discrimine, horrendum inclamare, opem frustra vndique, lamentabili eiulatu, implorare. at Anastasia momento ex vicinia aduolare, subuenire tempori. Commodum, & quasi ex condicto omnia visa concurrere; ac celerius fere, quàm à me narrata fuerũt an Anastasia opitulante, an potius, B. Frãciscæ sanctimonia obstetricante, felicem partũ enixa, conduplicato periculo Cecca perfungitur. Eodem argumento, Pernam Pauli Ioannis vxorem, ex partu ad extrema adductam desperatam iam, & conclamatam, parituram incolumem prænunciauit. Pallotiæ item marito suo Laurentio Alterio longua ægritudine iam ad summum cum morte luctanti, sanitatem corporis à B. Francisca postulanti voti compotem fore certò spopondit, modo ipsa vanitatis muliebris inutilia ornaméta deponeret:

ſic eadem opera vxori modeſtiam, & frugalitatem, marito valetudinem,vitamq́; reſtituit. Poſtremum erit in hac narratione, vt innumera eius generis alia taceamus, Pernę monialis cuiuſdam, è turri ſpeculorum, celebre, & maximum, tametſi in re perexigua, & pene nulla, documẽtum. Ea incauta, domeſticis munijs obeundis, aliud agens, ex incuria, vim olei non magnam remotis arbitris, nemine aduertente, effuderat; veſpere tamen, ex quadam occulta ſuperbia, mente concepta vt lege familiari tenebatur, publicè proclamare erubuerat: conuocatas ſub hæc in vnum omnes, Beata magiſtra moniales admonet, iubetque ſtrictiori quadam obedientiæ vi intentata, quæ facti ſe ream noſſet interius, culpam demiſsè, modeſtéque publicè ex inſtituto promulgaret. Hîc ad arrogantiam adiecta contumacia Pernæ fraudi, & exitio fuit. nam ſupra modum in ſua inficiatione obſtinata, Deo peruicaciam vindicante, mox à Dæmone obſeſſa occupatur, qui præfocatam ei gulam frangere, nitebatur, ni pia vindex permota periculo manu percuſſam, re iam comperta, ab crudeliſſimo obſeſſore protinus expedijſſet. Id quod nemini nouum videri debet: quanquam enim parua iactura, at arrogantiæ, & refractariolæ contumaciæ maxima inſolentia: maximè in re leui, cui nulla cauſa inficiationis iuſta, vt ſæpe aliàs ſolet, ſubeſſe poterat, præcepto præſertim vrgente præpoſitæ: ita non pomi pretium, quod penè nullum erat, ſed peruicacia Adamum, noſque peſſum dedit: ita Saülem nõ paucæ pecudes diuino ſacrificio reſeruatę, vel inimico

Regi humana exhibita indulgentia, verùm inobſe-
IV. quẽtis animi pertinacia exauthorauit. PLACET'NE mo-
LACHRYMARVM ASSIDVA PROFVSIO. dò noſtram Platanum iuxta aquas latos ſpargentem ramos, an Noëmi lacrymis irrigatã ſuis in ſua nuru proſperantem aduertere? Equidem velut, ex ore Apoſtoli, vidua, quę in delicijs viuit mortua eſt, ita quæ vicino lacrymarum humore frondeſcit, tanquam lignum, me authore, habeatur; *Quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo, & folium* Pſalm. 1. *eius non defluet, & omnia quæcunque faciet proſperabuntur.* Platanum quantumuis recidas, non excidas: tanto ſeſe altius obnitens efferat, quanto plus frondium cõmoda amputatione deperdat. Viduam omnibus pręſidijs deſtitutam omnia lancinant, detruncant, amputant. Seneca. *Superat, & creſcit malis. Tempus putationis aduenit, vox Turturis audita eſt in terra noſtra.* Putatur, ingemiſcit; ictibus non fatiſcit. id ego in quarto ſpeculo repreſentaui. Enimuerò, delicijs omnibus valere iuſſis, Sancta vidua inter aduerſa, & aſpera omnia fronduit magis, ſuaq́; viriditate non ſolùm ſeipſam, ſed latè vicina omnia opacauit: imò vero iam tandem, *Extendit palmites* Cant. 2. *ſuos vſque ad mare, & vſque ad flumen propagines ſuas.* Ac ne inculcata ſuperius, de ſeueriſſima vexatione, atque laceratione corporis, de hamatis, vncinatíſque flagellis; de circulis ferreis, de ſetoſis, aculeatiſque cilicijs, de extremis inedijs, de toto horrore vitę iteremus; hîc lacrymantem tantummodo referre pẽſi habemus, iamque cum vate ſanctiſſimo vociferantem, Thren. 3. *Inundauerunt aquæ ſuper caput meum: dixi, perij. Inuocaui nomen tuum*

Domine de lacu nouissimo Sponsi blandientis applausu illo sponsa altera glorietur. *Oculi tui sicut piscinæ in Hæsebon.* Hæc nostra geminas oculorum scaturigines suo quodam iure iactabit, sponsumque ex animo ad hunc modum affabitur; *Quis dabit capiti meo aquam; & oculis meis fontem lacrymarum & plorabo die, ac nocte interfectos filiæ populi mei?* Siue enim vexatissimæ Ecclesiæ, suique seculi ruinas circumspiceret, siue Romanæ vrbis tum exercitatissimæ calamitates aut præsentes videret, aut imminētes exhorresceret: seu in memoriam labeculas suas accerseret, seu sponsi in genus humanum infinitam Charitatem pensaret, tota lacrymoso liquore colliquefacta irremediabili geminorum fontiū alluuione diebus, ac noctibus inundabat, ita se, numquam intermisso fletu extenuabat, exhauriebat, exinaniebat, vt subinde lacrymarum à sponso fluenta repetere cogeretur. Ergo, qui illi in peccatorum confessionibus moderabatur, re explorata, veritus ne tanta, tamque perenni profusione lacrymarum, vel oculorum aciem perderet, vel vitæ vsuram effunderet, pro summo illo, quo pollebat imperio, illam iussit modum fletibus aliquem adhibere, & sibi à continuo mœrore, quæ se tātoperè cruciabat, temperaret, seuerè pollicitus, eius se culparum arbitria ipsum, suo capite, suoque periculo persoluturum: nullam enim vim tantam criminum vsquam esse posse, quam iam illa tot lachrymis non eluisset. Lacrymarum namque victoriam esse, atque triumphum, ex B. Hieronymi sententia, dudum accepimus. *ô lacrima,* inquit, *humilis! tua est potentia, tuum Re-*

Hierem. 9

gnum, tribunal Iudicis non vereris; non est qui te vetet accedere: si sola intraueris vacua non redibis. magis crucias diabolum, quàm pœna inferni quid plura? vincis inuincibilem, ligas omnipotentem, inclinas filium hominis. At ne in infinitũ eat oratio, prçter hçc omnia; INCVLPATAM vita, fidéq, viduã deposcebat Apostolus, necnon ab omni labe in omnibus immunem, atque innoxiam. Habemus vnam ex paucis, ab omnibus vitæ partibus irreprehensam, atque perfectam, si, quæ breuiter satis narrata sunt, hactenus recordamur, quæ illa omnia vel virgo, vel nupta, vel vidua vno tenore perfectæ, & incomparabilis sanctitatis exhibuit: qua inuariabili vitę institutæ constantia, inde ab ipsis incunabilis, vsque ad extremum spiritum adeo perdurauit, adeo per omniũ ora, mentesque, non modo tota ciuitate dum viueret, verùm per vniuersam Italiam omnium virtutum, quę in Christiana Sancta fœmina desiderari possunt, odorẽ sparsit, vt viua, ac superstes apud omnes vulgo Sancta haberetur, quod magis statim intelligemus, cùm de illius obitu communem omnium sensum cum maxima admiratione cõiunctum referemus. Quia tamen vna virtus obedientiæ cæterarum omnium vinculum est, & quasi parens, specimenque virtutum, illéque non immerito, & loqui victorias, & omnes perfectionis religiosæ numeros expleuisse censetur, qui se verè obedientem ad omnia, cum ratione, & virtute coniuncta præstiterit, hoc videamus sanè hoc loco, quàm se ea parte ad omnem exactam perfectè obedientis formam euexerit. Hoc primum, hoc perpetuum, hoc

V. INCVLPATA TOTIVS VITÆ RATIO.

antiquum

antiquum habuit, vt sapientem, & probum vitæ magistrum nancisceretur, cui in omnibus tanquam Christo pareret, quem suorum certaminum Agonothetã, quem suæ nauigationis quasi nauicularium, quem viæ suæ ducem, quem sacræ militiæ antesignanum in omnibus, per omnia, super omnia sequeretur. Nihil refugiebat, nihil excusabat; imperare, multo magis obedire nouerat; præerat, suberat æqua semper, & læta; nihil alijs præcipiebat, quod non priùs ipsa faceret: atq; ecce Abrahami fidem obtemperandi studio, filio immolando, lõgissimo interuallo temporum, reuocatã. Sub annum reparati orbis M. CCCC. VI. commota, incertum, indictúmque qua causa, aduersus Innocentium VII. Pont. Max. ciuitate, Ladislao Rege Neapolitano ad ciuile patrocinium, vt in populari rabie, accersito, Perinus quidã Troianus Comes, qui vrbi pro Ladislao tum cum summa potestate prẹerat, aut veriùs imminebat, Paulucium B. Franciscæ affinem carcere primum, tum nisi Ioannem Baptistam, Laurentij Põtiani prolem illi obsidem ad Capitoliũ sisteret, capite damnauerat. funesto nuncio mater accepto, puerum latebris cõtra iniuriam tegere, optimum id factu rata, deliberauerat. Domo iam vnà cum filio foras prodeuntem suus in diuinis Magister offendit, qui ad illius solatium, fama illa permotus, accurrerat; qui in summa imperat, re æstimata, librataque, vt gnatum intrepidè comiti ad Aræ cæli ædem, vbi tũc erat, adduceret; quid vereretur? quin suas in experto totiẽs numine spes omnes defigeret? quid cunctaretur innocentis affinis

certum exitium, obiecto filio, auertere? haud dubium quin fidei experiundæ causa, id iubere moderatorem Deus interiùs instigauerit. Atque illa nihil iussum morata, vocem tanquam à Deo emissam ex tempore hausit. calcata naturæ calcitrantis innata indole, ipsómet vestigio, læta, multis interea, qui rem humanitus æstimabant, ex aduerso dissuadentibus, ad Aræ cæli, ira, atque odio inflammatum Comitem conuenit; templũ ingressa ad maximum altare aduoluta Fräcisca, Deum auxiliatorem primum omnium, toto ex pectore, Virginemq́ue Deiparam venerata, liquidò suauissimam miserorum Patronam, etsi tunc, de more, suo tabernaculo inclusam aspexit. Inter quæ à Paulucio, qui præsens aderat commonefacta, vt se Perino ad pedes abijceret; hoc modò respondit, cupere se antè ei supplicem vota facere, qui vellet, possetque vexatæ opem afferre. Tum rabiem ex ore, atque oculis stillans Tyrannus Baptistam parenti è manibus miserè lacrymantem, eiulantemque, vt pueri solent, per vim auulsum abripuit, in Capitolium abduxit, raptauitq́ue: quæ dum agerentur, Beata raptorem, Simiæ ferocissimę instar, dulcissimam prolem eripientis videre sibi videbatur: ipsa interea precibus geminatis, nihil penitus animo commota certum negotij exitũ operiebatur. Non fides illam, nec obedientia fidem, nec constantia obedientiam, nec exitus constantiam, nec tyrannus exitum, sed sua tyrannum expectatio fefellit. Haud multo post Perinus vrbe abscessurus puerum adsportandum imponi equo mandat: at equus

hero humanior, nulla vi, nullis aculeis, nullísue calcaribus, nullis fustibus, nullis artibus impelli potuit, vt se loco moueret: quin alij equites alijs equis, puero retro ad dorsum iniecto, rem aggressi infectam omittere, ipse subringens, ac immane infrendens, spe delusus Comes, puero relicto, in rem malã, re infecta, abire cogitur. ita Tyrannus à scelere, mater à metu, puer à periculo, Paulucius à vinculis, in summa, vniuersaq́; populi Romani gratulatione, mulieris prece, & miraculo aduersus tyrannum armati, eximuntur. Quòd si illam Simiam expedita viduæ obedientia elusit, certè hos tauros vis eadem obtemperantissimæ mentis edomuit. Res ita habet. Die veneris sanctioris hebdomadæ, iter cum sua vannotia ad S. Crucis in Hierusalem proximè vrbis muros ingressura (qua antiquissima, augustissima æde, Christi cruciatuum nobilissima quæque insignia, atque mysteria celebrantur) iussa fuerat vnà cum socia, tota via, Christi seruatoris pœnas acerbissimas præcipuo studio meditari: neminem ex itinere, ea de causa, aut circumspicere, aut salutare, ne in aliena animus distraheretur. vix ad Xenodochiũ, cui à Domino nomen impositum, appropinquauerant, quando in ferocissimos tauros incidunt, quorũ incursu, reliqua multitudine prę metu huc illuc, in incertam, perplexamq́ue fugam præcipitante, ipsę præcepti haud immemores nõ oculos attollere, non gradum festinare, non se leuiter commouere, multò minus conturbare ausæ, absit vt aufugere, iter inceptum intrepidè prosequi, spesq́ue suas in Deum stato-

rem, vt ita dicam, conijcere statuerunt. ferocientes belluas vim pręsentis numinis persensisse diceres. momento velut edomitæ, par religiosarum affiniũ prętergressæ, illæsas, ac sanctas abire siuerunt, repentina quasi indulgentia mansuefactę: quo clarissimo indicio nihilo obscurius vim obedientiæ cohonestatam fuisse diuinitus censeo, quàm eius apud Cassianum egregio facto, qui iussus rabiosam leęnam apprehẽdere, vinctámque abducere, fera domita, alligata, ac triumphata, sui generosissimus debellator obtemperauit. Nullam magis virtutem B. Francisca vel prędicabat, vel ipsa vsu factitabat, quòd ad reliquarum omnium excellentiam viam maximè compendiariam esse diceret. Quanto verò magis, cùm nouum ostentum illi eius summæ virtutis pręstantiam, velut in imagine delineauit? Adolescentem vidit aliquãdo ante Christi pendentis imaginem, ad preces seruatori fundendas prostratum, qui typum quendam obedientiæ ad ipsius pedes ad hunc modum expressum deprehendisset. Rotæ quatuor in quadro conclusæ, catenis inter se, veluti quibusdam retinaculis, nectebantur: harũ in meditullio ingens erecta columna surgebat. Primę rotæ inscriptum erat. VOLO, NOLO. Alteri. MAGNIFICE APPARERE IN REBVS MEIS DESIDERO AT IN TENEBRAS MEAS VSQVE DEVOLVOR. Proximè insequenti. QVOD HABEO HOC QVÆRO, QVID MIHI VELIM NESCIO. vltimæ verò. ID QVOD ASSEQVI NEQVEO, MAXIME APPETO. Iam primę catenę ex

aduerſo charactēribus ſculptum aureis legebatur. HVMILITAS, primam autem rotam tenebat. Secundę PVRITAS, rotam alteram coercebat. Tertię SPES, qua rota tertia implicabatur. Vltimę SAPIENTIA, quę rotę extremę volubilitatem implexis quibuſdam nexibus retardabat. Intermedia columna fortitudinem indicabat, cuius firmitate catenæ diuino præſidio ſubnixæ retinebantur. Supra columnæ Epiſtylium ara prominebat, in qua vir aſpectu prębitus venerabili, & gemmato diademate coronatus aſſidebat, qui Deo inſpectori ſucceſſuum, qui ex obedientia proſperè exiſtere ſolent, rationem ex ordine reddebat. Ego interpretor, non tam eius virtutis momēta, illis ſimulacris expreſſa, quàm cæterarum omnium connexionem, catena illa Socratica à veteribus celebrata, in huius ſanctiſſimę animæ intimo penetrali cōſtātem ſignificari. Quod vt ego credam, altera illi immiſſa viſione adducor, qua Regius fidicen Dauid eā aliquando per ſomnum oblatus certiorem fecit, eo ex capite omnia illa, quæ naturæ modum, atque ordinem excederent, diuino beneficio redundaſſe, quòd ſeſe obedientiæ ſtrictiſſima religione cum Deo, cumq́ue moderatore ſuo, quem Dei haberet loco, inenodabili illa obſeruantia, deuinxiſſet. Ijs excitata magis, atque incenſa, haud procliuè intellectu eſt, quàm inuictam, quàm infractam, quam perpetuam ſeſe in eius abſolutione virtutis præberet. Illud ſatis notum, & exploratum, & propter rei nouitatem huc vſq;, quod ſciam, inauditum, illam in medio ardore ecſtaſis, ſen-

ſibus planè deſertis, & impeditis, ſubleuatam, ſolitam tamen, ad vnam obedientię vocem, ſentire, audire, reſpondere, ſtare, progredi, & quiduis aliud, corpore licet tum ſemianimo, & ſopito obire, pene ad inſtar veterum Dædali ſtatuarum apud Platonem (αὐτομαθεῖς vocabant) quæ inſenſiles cum eſſent, atque exanimes, arte tamen, atque ingenio artificis per ſeſe moueri, volare, excurrere videbantur. Certum ſi quidem in ecſtaſi, quanquam ſuo ſemper ſpiritu corpus animatur, ſenſus tamen, vi animæ rebus ſuperioribus pene tota collata, captos, & deſertos penitus obtorpeſcere.

Plato in menon. & Hipp. maior.

Ecce iam quod tota miretur, obſtupeſcatque poſteritas. Hippolytus S. Mariæ nouæ præpoſitus, Bartholomæo quodam Franciſcano ſocio, cùm B. Franciſcam obſequij ergo adiuiſſet, ſermocinando de diuinis inter ſe, momento diſtractam, atque auulſam à ſenſibus conſpicantur. non ignarus, aut nouus Hippolytus quorſum res euaſura eſſet, ſopitæ iubet, ne ſe eius iniuſſu illo ſtatu, locóue commouere auderet. Nec plura cunctatus, dómum reuertit. Fuit iuſſis fides. totã eam noctem eodem immota veſtigio hæſit, deſtituto corpore. Rita monialis denique tantam moræ patientiam miſerata, fictitio præpoſiti, atque mutuato nomine inclamabat, vt cubili tãtiſper innixa quieſceret: nihil obtinuit, tantum ſemimortuis voculis ſubmurmurantem audijt, nolle ſe exurgere niſi eius imperio, qui id illi iubere poſſet. Rita igitur, poſtero die primulũ illuceſcente, Hippolytum ſtatuit conuenire; vti rei ſerie nunciata, Franciſcæ cõſuleret. Ab illo hoc modo

retulit. I, Rita rectà domum, ac Franciſcæ ſeriò meis verbis impera exurgere oppido, & corpore ad lectulum compoſito, requieſcere. Dictum, factum. ſimul magiſtri nomen inaudijt, experrecta ſurrexit. Huic non diſſimile factum, atque haud ſatis ſciam an ſtupendum magis, pridie conuerſionis Apoſtoli Pauli cõtigit. Templum ei in ſuburbana Oſtienſi via dedicatum, eo die, ſuo priſtino more cultum religioſiſſima fœmina adiuerat, víxque ad princeps altare venerabunda prociderat, quando infima illa, brutáque ſenſuum concretione aliquanto ſemota, repentina auulſione, mentem ad diuina contemplanda tranſuexit. Sociæ moniales, quas ſecum aliquot abduxerat, incertæ quid agerent, eámne ſuis illis delicijs perfrui diutiùs ſinerent, an ab illo raptu diuellerent, dum inter ſe ſuſpenſæ deliberant, vox cælitus allata per ecſtaſin à Beata percipitur, qua, nomine obiecto obedientiæ, conſurgere, domumq́ue repetere extemplo iubetur. Mirabile dictu, factúque, ad eam obedientiæ appellationem adeo aſſueta, pręcluſis, vt erat, deſertíſq; ſenſibus, inſenſili corpore conſopita, brachijs ad pectus, crucis ſpecie, configuratis, oculis cælo perpetuò fixis, gradiebatur: iamq́ue ad eam crucem peruentum erat, quæ in media area, conſecrati templi monimento, erecta conſpicitur, cùm ſibi reſtituta, ſenſibuſq́ue reddita, cęptum iter ingreſſa cum ſocijs in vrbem redijt, domumq́ue reuiſit. POSTREMVM à vidua ſummus magiſter exigebat Apoſtolus, vt *in operibus bonis teſtimonium haberet, tribulationem patientibus ſubminiſtraret, ſororum pedes*

VI. PIA CHRISTIANÆ CHARI-

TATIS OPERA-ubi simul varia sanadis corporibus miracula.

lauaret, & id genus alia. Sim infinitus, si cuncta consecter, siquidem incensæ charitatis ardorem, quo flagrabat in proximum, memoria tenemus eum fuisse in B. Francisca, marito superstite, quem in paucis, omniũ seculorum memoria, legimus. Sublimiora hîc quædã, quando perfectum in vidua exemplar proponimus, strictim, & quasi per satyram, quæ ea parte miraculo clara præstitit perstringemus. MENICVM, ni Dominicum malis dicere, Tartalliæ filium quindecennem adolescẽtem, è regione Triuij, grauissimo morbo comitiali miserandum in modum agitatum, Rentij auũculi rogatu, manu ad illius caput apposita, persanauit. Anno M. CCCC. XXXVII, PERNAM mulierem annos natam XXXVII. horribili inguinaria lue afflatam, loco affecto admota manu, statim remittente febre, præsenti certóq; exitio liberauit. An M.CCCC.XXXVIII, FRANCISCAM Andreottij Clarelli cõiugem lethali fluxione sanguinis, Euangelicæ mulieris exemplo repetito, visitatã, & tactam in perpetuum, subitò, nullo medicamine curauit. ANGELELLAM Petri Crescimonij vxorem, quæ morbo Arthritico, dextri brachij ferè vsum amiserat, cùm in eam in itinere, ex D Pauli æde regressa incidisset, id à se magna fiducia postulantem, brachiumq́ue vt manu contingeret proferẽtem, ex tempore sanam, valentemq́ue reddidit. NVCCIVM Lælij Quintij filium biennem herniosum, iamq́ue maxima inflatione periclitãtem Riccia mater Chirurgo incidendum dederat. At ligatum, cõpositúmque ad nouaculæ lanienam, præsertim pueriliter eiulantem miserata,

miſerata, opifice ſiſtere iuſſo, ad B. Franciſcam, poſcẽdæ opis cauſa, profecta, non vano conſilio, aut ſpe irrita, filium inde ſanum, & incolumem ſolo tactu ſanctiſſimæ fœminę reportauit. PALLOTIAM febre ardentiſſima æſtuantem, iamq́ue extremum cum letho depugnantem lecto, lethoq́ue releuatam, cùm eam viſitaſſet, repentè reſtituit, quaſi omne morborum genus ſua præſentia propulſaret. ALLEGRAM tertij Dominicani ordinis monialem, extraordinario dolore pectoris, & periculoſiſſima, ac ferè perpetua, certè inſanabili ſanguinis vomitione, cùm eam ſolummodo pro ſua erga ægros charitate inuiſiſſet, exoluit. FRANCISCÆ item illi Clarelliæ, ex dextera mamilla adeò intolerabili cruciatu diſtenta vexatæ, vt lancinanda, aperiendáque nouacula, medici ſententia, iudicaretur, iamq́ue ea cauſa mater puerum alteri lactandum dediſſet, dolorem omnem, & doloris cauſam abſterſit; oppidóque reuocari puerum, & materno lacti reſtitui iuſſit. MARSILIAM Mutiam nurum ſuam, Ioannis Baptiſtę Pontiani ſui coniugem, extremis quibuſdam, deſperatiſq́ue doloribus in vitæ diſcrimen adductã, poſtquàm ea, plena fiduciæ, Socrus abſentis opem vocaſſet, omni cruciatu, omníque periculo ſtatim exemit. VANNOTIAM neſcio quam Romanam deteſtabili deſperatione eò compulſam, vt gladio ſibi pectus, necis ſibi ipſi inferendæ conſilio, tranſuerberaret, quaſi ex compacto conuentam à deſperationis extrema rabie, opportuno ſubſidio, ad ſaniorem mentem reuocauit. RITAM, vtráque mamilla exulcerata,

excruciatā, poſt omnia remedia fruſtra tentata, certo vnguento, quo in ſpeciem diſſimulare miracula conſueuerat, leuiter admoto, curauit. LVDOVICÆ Annibalis cōiugi, triginta iam annos natę, prolis incredibili deſiderio, quod mulierum ingenium eſt, dudum inutiliter, atque anxiè laboranti maſculum filium, ſterilitate abolita, ſpopondit, ac breui ſuis precibus impetrauit. Quid dicam, niſi ad omnem de hominibus bene merendi occaſionem intentam mirabilem viduam omnia ſuis beneficijs, ſua pietate, ſuíſque miraculis peruaſiſſe? quam ſi noſtræ viduæ miracula patrantem aſſequi non poterunt, at ſanè miſeris omnibus, inexhauſta quadam beneuolentia, & indefeſſa benignitate, commoda ſubſidia procurantem imitentur, quæ ego Chriſtianæ humanitatis Deo pergrata officia magis mira, quàm ipſa miranda miracula iudico. Tādem aliquando, Beatiſſime Pater, turris ſpeculorum adducta ad tertiam contabulationem, extremam adhuc quandam meam manum expectat.

LECTVLVS IN THOLO, vbi de felici obitu B. Franciſca.

ILLA ANTIQVA ſuperſtitione veteris Apotheoſeos, præter lignorum ſtruem triplici illa contignatione erectam, Alexander, Herodianus, & reliqui etiam lectuli mentionem faciunt, quem cum Imperatoris cōſecrando corpore, purpura, auro, gemmis ornatum in ſumma ſtrue, in ipſo faſtigio collocabant, vt ſubiecto incēdio cremaretur. Ego, ne noſtra vera, & magnifica vmbraticis, & inanibus illis vlla parte cedant, B. Franciſcæ funebrem lectulum, ipſius pretioſa in conſpectu Domini morte, multis clara, non gemmis, ſed

miraculis ſumptuoſiſſimè apparatum, in huius mei Panegyrici apice, atque in meæ turris ſpeculorum ſupremo tholo componam: placet ex cupreſſo tholum excitare, columellis, ad reliquæ ſtructuræ formam, cõpoſiti, mixtíque ordinis eleganter, per ſena item interualla, diſtinctis; nam Cupreſſum veteres feralem, & funebrem arborem vnam ex omnibus habuerunt, quam nos non aliunde, quàm ex monte Sion exciſam extremo operi adhibebimus; vnde ſummæ coronæ commodùm inſcripſimus, QVASI CVPRESSVS IN MONTE SION. Sion noſtrates Theologi cæleſtem patriam in excelſo locatam interpretãtur; ibi ego ſanctiſſimæ matronæ funus exoluam, cuius cæleſtem penitus, & Sione digniſſimum obitum immortali, quaſi ſuperiori vitæ idoneam, glorioſamq́ue coronidem adiungam. Ergò moritur tandem, hei mihi! moritur, intempeſtiuo tempore, B. Franciſca, tam ſuo magno bono, quàm Chriſtianę Reip. detrimento. Extremus illi dies fuit VII. ID. MARTII. Anno Chriſtianæ ſalutis aſſertæ M. CCCC. XL. ſuæ ætatis LVI. Felix magis dum moritur votorum compos, quàm dum viueret, tam varijs vitæ procellis obnoxia. Ille qui alienis canalibus iam cęlum amplius non contemplatur: qui in volatica ſenſuum fide veritatem non venatur, qui ſub pedibus vacillantis, titubantiſq́ue fortunæ expectationum ſuarum munitam arcem nutare non ſentit; ad quẽ cura, ſtudium, anxietas, & quæ ſunt alia id genus minutiora miſeriarum dragenieta accedere iam verentur; cui elementa, & mixta omnia obſecundant,

humana velificantur, diuina deseruiunt; deniq; bruta ista, & rotatilis mũdi moles sub pedibus plenè subiugata, conculcataque intra suæ leuitatis reciprocationes semper euoluitur, is demum, mea sententia beata, tranquillaq; vita frui censendus est: id autem mortẽ solam posse afferre in comperto est. Quantis ergo lætitijs gestijsse, eo mortis appulsu, suspicari possumus? Atque, vt primis vltima responderent, ex charitate in proximos, qua semper exarserat, mortis gloriosæ causam inuenit, eo mortis genere felix, quòd seruatorem Christum pro humano genere morientem, etiam supremo interitu imitatur, cuius vitæ vestigia non leuiter pressa ad exigui prædicationem temporis, sed penitus fixa retinuit ad immortalitatis gloriam sempiternam. Ioannem Baptistam filium, quo de supra diximus, graui morbo iacẽtem inuiserat, vt materna cura, ægri molestiam solaretur, illiusque animam interim cælo, per Christiana, atque vsitata subsidia compararet. Illis officijs, dum horam ex hora trahit, nec inopinatò, noctis ineuntis interuentione, magistri spiritalis imperio, Turrim speculorũ petere prohibetur, in domo Ioannis pernoctare, in Transtyberina regione, cogitur. Interim, ea nocte, ipsa pariter ardore febrili adalligata, postri die malo inualescẽte, vt sibi ad iucundissimas sorores aditum obsessum, & interclusum sensit esse, in eam primam, & summam curam incubuit, vt conscientiæ moderatorem accerseret, animum quàm accuratissimè expiaret, extrema animæ Christianæ solatia omnia, quæ moris sunt, ritè sacramenta suscipe-

ret. quibus exactis, eo diuino beneficio, quod ego equidem omnium, quæ in vita ſperari poſſunt, maximum duco, ita ſe Deo obſtrictã, deuinctámque perſenſit, vt omnes, qui tum illi adſtarent, Auguſtinianos præſertim Religioſos, incredibili contentione obteſtaretur, vt pro inexplicabili illa ſuſceptorũ ſacramentorum accepta gratia, largitori munificentiſſimo numini, quanto maximo fieri poſſet cordis affectu, ſecum gratias immortales, conſociata voluntate, rependerent. Proxima nocte, poſtquàm in febrim inciderat, clarè ſe illi conſpiciendum Deus obtulerat, innumerabili Angelorum choro ſtipatum, prædixeratq́ue, ſeptimo pòſt die, ſtatuiſſe ſe illam hac mortalitate miſerrima expeditam cælis inferre; quare quatriduo ante, quàm ex vita decederet, à Franciſco Ioanne Angelo Sclauo, ciue Romano, ſacerdote clariſſimo viſitata, cùm morbo aliquanto leuata illi videretur, ideoq́ue ægrotæ dixiſſet ſibi videri, fortè numini gratum futurum, vt ipſa multorum, maximè ſociarum bono conualeſceret, etiamq; adhuc cum illis viueret; illa multo aliter de ſe ſentiens, Deo, inquit, laus, Deo grates immenſæ, æternæq́ue, ego ad diem Mercurij, aut ad ſummum Iouis; hînc ad tutiorem vitam commigrabo. Et fuit ita. conſequenti die Mercurij, hora noctis admodum prima, nono Martij, hiſce humanis tendiculis extricata, liberiore curriculo, aſtra conſcendit. Aliquanto antea tantiſper, dum in illius cubiculo Miſſæ diuinũ ſacrum fieret, ſub conſecrationis tempus in ecſtaſin raptam ſpiritum iam iámque efflaturã rati, qui præſen-

tes aderant, Magister spiritalis imprimis, & suæ aliquot moniales in lacrymas certatim omnes effusi, funebri eiulatu, illam iteratis vocibus exorabant, vt secum manere diutiùs vellet, idq́;, quod in promptu haberet, à Deo supremis precibus impetraret. Hìc suorum fletibus, atque suspirijs satis emollita tenera, illa, & Dei plenissima anima, quod B. Martinum fecisse, in simili suorum imploratione accepimus, ad suauissimum numē conuersa, *Domine*, inquit, *si adhuc famulus tuis, filijs meis sum n cessaria, non recuso laborem, fiat voluntas tua, sicut in cælo, ita in terra.* Deinde cùm mortem propinquam præsentisceret, idq́; tum ex præmonitione illa diuina prospiceret, tum ex inusitato quodam tutoris Archāgeli spectaculo, qui eo die, qui dies illi vitę vltimus fuit, summa festinatione, & extraordinaria diligentia triplicem illam suam telam, de qua alio loco memini me dicere, ordiri, atque absoluere nitebatur; sermone ad filias moniales conuerso, quæ totę lacrymis diffluētes suauissimæ matris lectulum circumsidebant, eas magna vi inflammati charitate animi in hæc verba nouissima adhortabatur. vt omnes inter se inuiolabili quodā mutui amoris vinculo nexæ, iugatæq́; viuerent: vt violenti cacodæmonis quotidianis incursibus fortiter obsisterent: vt mundi fallacis insidijs, illecebrísque vigilanter occurrerent: vt Domini Christi vestigijs prorsus insisterent, spesq́ue suas omnes in eius patrocinio collocarent: vt in virtutum omnium studiū maximè sui despicientiæ, & obedientiæ constanter incūberent: væ enim illi, quæ se inobsequentē, aut refra-

ctariam exhiberet. Ad vltimum quæ, totius vitæ fermè curriculo ſubterraneorum lemuiú importuniſſimis, atque continuis agitationibus obſeſſa, & vexata fuerat, vltimo mortis articulo, ab illis penitus triumphatis, fugatiſque libera, cùm quotidie tota vita Parthenium Deiparę matris officium recitaſſet, viſa extremum neſcio quid, fo micantibus labijs, ſubmurmurari, à ſuo Moderatore, quidnam diceret, interrogata, reſpondit iam iamque animam emiſſurá ſe Deiparæ virginis preces veſpertinas perſoluere, quibus oppidò abſolutis, dormienti magis, quàm morienti ſimilis, nullo cuiuſquam doloris indicio, ſui ſemper ad vltimum compos, leniter occluſis oculis, quieto, & tranquillo vultu, laborioſiſſimum vitæ ſtadium palmæ properanda decurrit. Vt primùm vrbem glorioſi obitus fama peruaſit, veluti ſigno dato, incredibilis mortalium cuiuſq; ordinis, ac generis iucundo ſpectaculo oculos implere cupientium concurſus fieri trans Tyberim cœpit, vbi deceſſerat; vrbs tota momento confluere; non pueri, non puellæ, non ſenes, non debiles domi ſe poſſe continere. Currentibus calcar admouit nouum, & propoſitum palàm omnibus in corpore extincto miraculum: funere ad S. Mariæ nouæ elato, ſacrum cadauer duobus diebus, tribuſque noctibus, inibi inſepultum ad vota, importunaque deſideria populi reſeruatum, tam gratum ex ſeſe odorem perpetuò exhalauit, quod cõceptis verbis autẽtica rerũ geſtarũ acta ſolenniter deſcripta teſtãtur, vt roſæ; & violæ, & omnis generis flores ibi copioſè conſperſi putarẽtur. certiori

prodigio, quàm ex Alexandri Magni corpore, cuius ex viui membris balſameum quendam odorem exſpirari ſolitum Plutarchus, neſcias an putidulus aſſentator, an veridicus ſcriptor, memoriæ prodidit. Ergo totius ampliſſimæ vrbis congratulationes, augeri cœptæ. Ægri quoque relictis grabatis adrepere, viſendi, oſculandique cupiditate, vires, vti aſſolet, ſubminiſtrante. Plerique impetu quodam ardoris irruentes certatim ante alios prouolabant, vt primi gratum geſtamen attingerent; tantique vndique ex omnibus vrbis partibus repente concurſus facti, adire, contingere, oſculari ſancta pignora decertantium, vt ſe mutuò prementes penè alij ſuper alios corruerent. In auguſtæ ædis ingreſſu, vt quiſque ad feretrum propius accedit, dum venerabundi odoriferas ſalutant, ſubodoranturque reliquias, ingenti religione perfuſi vim lacrymarum leniter decurrentium maximã profundunt: conſilia ineunt melioris vitæ; nouam Populo Romano in cælis Aduocatam perditiſſimis temporibus gratulantur: ab eo loco diuelli nequeunt. Super omnia triſte ſimul, ac dulce ſpectaculum augent horrendi vndiq; ægrorum præcipuè, ac debilium clamores exaudiri, confuſis vocibus, & feſtis acclamationibus patronam, matrem, & ſuam Romanam Dorcadem appellantiũ, valetudinemque, ac ſanitatem crebris, iteratiſque vlulatibus expoſcentium; veſtes, induſia, alia ſuæ curatricis inſignia munera oſtentantium: nonnihil reliquiarũ ex demortuæ veſtibus, aut cadauere certatim abradere geſtientium, feretrúmve manu contingere gaudentium.

dentium. Neque voces vanæ, nec preces irritæ recidebāt: protinus depulsis morbis, restitutisque viribus multorum, diuina sanctissimi funeris vis extitit. Ex reliquo numero, Iulianus quidam, trium mensium vlcere in infimo pede contracto, medicamentis omnibus irrito exitu tentatis, Sanctę inhumatę adhuc funeri applicans ex veste frustulum præcisum vulneri admouit, sanitatemque è vestigio recuperauit. Andreotia item vndequadraginta annos nata, Petri sanctæ crucis eadem vxor, renum, ac dorsi cruciatu acerbissimo ita oppressa, vt lecto moueri, séque sustinere non posset, permota miraculorum fama, quæ ad ferculum B. Frāciscæ etiamtum insepultæ patrabantur, illi se, ardentissima fusa prece, commendauit; vixque oratione dum finita, perfectè conualuit, ac iam lecto exurgens, suis viribus nixa, curriculo ad salutares Sanctæ reliquias, ad mutuam coràm referendam gratiam conuolauit. Denique illo triduo, triumphi potius, quàm funeris instar exacto, corpore nulla parte vitiato, aut corrupto, imò perinde, vt si viueret, viuido, tractabili, colorato, & odoris illa continuata fragrantia admirando, placuit, quamuis populo Romano plurimum reclamante, lacrymanteq́;, sepulturę mandare, quod ægrè tandem, vti constitutum fuerat, effectum, duodecimo Martij, in ipso S. Mariæ nouæ sacratissimo templo. Verum eodem anno, ad VI. Kal. Augusti, cùm clara in dies, testata miracula exaggerarēturq́; ex humiliori loco corpus miro adhuc odore fragrans ante altare princeps deportatur, ibíque honoratiore monumento reponi-

tur, ornatu marmoreo, atque porphyretico, superiniecta craticula ferrea, ea forma, quam hodie videmus, cui Epitaphium sepulcrale huiusmodi, recenti, & glorioso testimonio sculpi fecerunt. IN ISTO LOCO REQVIESCIT VENERABILE CORPVS BEATÆ FRANCISCÆ DE ROMA, DICTÆ ALIAS DE PONTIANIS, QVÆ FELICISSIMO TRANSITV, MIGRAVIT AD DOMINVM. ANNO A NATIVITATE EIVSDEM M. CCCC. XXXX. DIE NONO MENSIS MARTII. CVIVS VITA ANGELICA MVLTIS MIRACVLIS FVLGET IN TERRIS, EIVSQVE BEATA ANIMA AETERNIS GAVDIIS EXVLTAT IN COELIS. Is lectulus, id ferculum, ea veluti sella triumphalis, hoc apparatu, illaque magnificentia, per me in summa turri sub meum tholum reponatur. Iam ad perfectionem operis iubeo, consciscóque, vt sex illa latera, ne lectuli prospectum impediant, ex purissimo, illustrissimoque cristallo, vt ita dicam, fenestrata, accurata incisione, perpetrata post mortem B. Franciscæ prodigia, bina singula ita referant, vt in transuersum intus in tholo lectus pompaticè ornatus appareat. Atque vt ille ex funere fragrātissimus odor emanās repræsentetur, volo, ac statuo, vt niera, sinceraque florum omnium gratissima genera, lilia, rosæ, violæ, narcissi, & reliqua, non arte ex ligno, vt superiùs, elaborata, sed ex hortulis pura, ac recentia, varijs sertorum, & Eucarporum, & vasorum, & coronarum, & lemniscorum inuentionibus, vndiq; in tholo, exteriùs, interiùs, ad columellas,

ad epiſtylia, ad ſtylobatas, ad coronides, viſenda, ac triumphali colorum, odorumque omnium pulchritudine intexantur. Poſt hæc, ſeſe efferat primo loco PETRVS PAVLVS de Molaria, qui ad nouum ædificium domus turris ſpeculorum, cùm ſublimi loco magnam trabem ſtatuere vellet, ſubita decidentis trabis ruina oppreſſus, & pro mortuo ab omnibus habitus, vnius ex monialibus oratione in periculo, B. Franciſcæ commendatus, exiguo ſpatio interiecto, liberius iam meante ſpiritu, alleuare oculos cœpit, indeque paulatim redeunte animo, circunſtantes agnoſcere, ac demum ſenſus omnes cum voce, & vita recepit. AVGVSTINA ANGELI DE VITERBIO ad idem latus exprimatur. Ea ex graui oculorum morbo haud dubiè cæca, ſic vt iam lumen adſpicere non poſſet, poſtquam omnia vulgata remedia nequicquam admouiſſet, denique, re B. Franciſcæ commendata, & panno, qui eius corpori impoſitus fuerat, pupillæ adhibito, mox claram lucem ſanis oculis haurire, poſtea penitus conualeſcere incepit. Alterum latus ANTONIVS DE PALVMBARIA, & IACOBVS DE CLARELLIS excipiant. Ille, anno ætatis quinquageſimo, lethali in capite vulnere accepto, iam ſex oſſibus à chirurgo detractis, mortem inter, & vitá dubius, à B. Franciſca voto ad opem vocata, & panno, quo illa vtebatur, ad plagam illato, ſtatim perſanatus eſt. Hic peſtilentia tactus, cùm fœda impédentis mortis facies oculis obuerſaretur, valetudine à medicis complorata, Gentileſcæ ſororis voto, de B. Franciſcæ tumulo in-

uiſendo,tum de Iacobi imagine cerea offerenda,continuò horribilem morbum, & imminentem cladem euaſit. Succedant duę matronæ lue illa vulgari,eadem præſentiſſima ope, ereptæ, MAGDALENA CLARELLIA, & ANGELOTIA,eàdem vna capedine expreſſæ.Prior, tumore peſtifero exſecto, vehementer læſa brachium tantumnon amiſerat, & dolore graſſante, mortem proximam expectabat: tunc mater ipſius, humanis auxilijs deſperatis, tumulum Beatæ,ſuæ popularis, diuinæ quærēdæ opis cauſa, petijt, ei filiam commendauit, domum reuerſa, ea ipſa hora, qua precem fuderat, malo liberatam offendit. Altera, ſimili inciſione, contagioſo tubere lancinato, iam latere amiſſo, continua capitis agitatione ſuborta miſerabilis, ſimul ſe voto ineundæ cum alijs,ad Turrim ſpeculorū, ſocietatis, ſi præſenti ægritudine leuaretur,obſtrinxit, viſa ſibi B. Franciſcam in hęc verba loquētem audire; *Filia, non morieris*, extemplo meliuſculè habuit,ſtatimque conualuit. Prodeant geminæ aliæ, febri ſimul, & Arthritico cruciatu exemptæ. AGNES Pauli Lelli filia, & ANGELOTIA altera quędam Turris ſpeculorum ſodalitio aggregata. Agneti extremè cum morte luctanti,& carbonis inſtar ex morbi violentia denigratę Iacobella, & Auguſtina, Parthenij officij libello,quo B. Franciſca vulgò vtebatur, ad pectus applicito, certum à Beata exitium ſunt deprecatæ. Angelotię,præter febris ardorem,linguę pręterea facultate,ex articulari illa fluxione deſtitutę, mutæque, tum ad noctem proximam,medicorum iudicio, de vita certiſſimè pe-

riclitanti, Iacobella Socia non prius eundem illum precarium codicem pectori primùm, tum capiti impofuit, quàm illa loquendi vfuram, & abfolutam valetudinem recuperauit. Confequantur in ordine ANTONIA Ioannis Chriftophori coniunx, vnà cum FRANCISCÆ Pauli Totti vxoris filio quadriēni. Illa febris, & pleurefis coniurato dolore, eò perducta, vt in fequentem diem Medicus pronunciaret viuere nō poffe, iam iámque poftremo facræ vnctionis auxilio muniendam duxiffet, prece ad B. Francifcam conuerfa ex animo, panno illius vfuario ad partem maximè laborantem leuiter tacta, geminis repente leuata doloribus, poftridie valens, & fana de lecto furrexit. Francifca Tottia gnatum ex tibijs adeò captum, vt liuidæ plagis, atræque, obftipata faniè, putrefcerēt, nullaque omnino gradiendi effet reliqua facultas, fpes verò fanitatis multo deterior, brachijs delatum ad Sanctæ Mariæ Tranftyberinam ædem pleniffima fidei deportauit, vbi ante tabellam B. Francifcæ procumbens, vix illius patrocinio dolendam miferandi filij vicem commendauerat, quando puer fe humi demitti matrem precatus, primo ftare fuis pedibus, tum gradum figere, deinde paulatim incedere, poftea ipfe domum redire, denique ligamina abijcere, emplaftra deponere, faluus, ac fanus de cætero viuere vifus, folenne prodigij teftimonium propagauit. Concludet hanc feriem recens, & fpirans adhuc noftri feculi celebre factum, magno theatro, tota Roma fpectatū. Ante quinquennium, anno ineuntis feculi tertio, Chrifti corpora-

ti M.DC.III. BELI quidam in Mahometana perfidia obduratiſſimus, cùm ante viginti annos, in Turcarum triremibus infeſtam Mediterraneo Piraticam exerceret, à Christianis captus, & in vrbem deductus, iam Marchioni Malaſpinæ Triremium Ecclesiæ præfecto ſeruiebat: is ſæpius, vt fit, à varijs de reſipiſcendo commonitus, cùm obfirmatus in ſcelere magis in dies obdureſceret, & cani ſurdo omnia viderentur, ex caſu, quem referam, quam refugiebat, huius Diuæ patrocinio, ſalutem reperit. A Catarina Malaſpina præfecti ſorore germana ſæpenumerò cum munuſculis ad ædes Turris ſpeculorum, ad Maximillam præſertim Accorambonam miſſus, cùm ea occaſione à Religiòſiſſimis mulieribus de capeſſenda Catholica fide vrgeretur, ſe tamen obſtinatum ad omnia, & impenetrabilem oſtenderet, monita reſpueret, conſilia, & argumenta omnia, obfirmato propoſito, ludificaretur, ægre tãdem, officioſa Maximillę importunitate, perſuaderi ſe paſſus eſt, ſaltem vt preculam illam ſecum ipſe identidem iteraret. *Beata Franciſca memento mei.* Ecce tibi igitur, ô admirabilem clementiſſimi numinis benignitatem! dum aliquoties an ſeriò, an iocularirer illa repetit, piæque ſorores interea dulciſſimam Magiſtram non ceſſant, ad mentis ſanitatem infideli homini comprecandam, aſſiduis precibus ſolicitare. Serò, ſed aliquando tamen, propitium Dei numen ei cæco aperuit oculos, vt ex infidelitatis lutulento cœno ereptus emergeret. Nam, nocte intempeſta quadam, hora quaſi noctis ſeptima, profūdiſſimo ſomno ſopitus,

puerum, qui à se stipem exposceret, ea forma, sibi videre videbatur, qua B. Franciscæ tutelaris Archangelus depingi solet: dein experrectus, viso domesticis alijs seruitijs, atque heræ imprimis Catarinæ exposito, solito lætior domum Oblatarum Turris speculorum adire iussus, re omni cum illis, cum Maximilla maximè communicata, ingenti gaudio, summa constantia, maxima admiratione, ferocitate deposita, errore damnato, superis gratulantibus, hominibus applaudentibus, se Christianum fieri, postulauit; atque doctus in fide, & piaculari postmodum lympha initiatus, beneficij memor, miraculi authorem professus, Francisci nomen expetijt. At quis me ferat iam mea prolixitate immortaliter fastidiosum, omnia referentem? quod fieri nequit, aut plura, quod in promptu est, dicere aggredientem? aut plurima summi momenti, breuitatis studio, prætereuntem?

VERVM ILLA sublimis, auium Regina, magni Iouis ales, armigera, fulminastra, solaris, rupicola, cælicola, Romana, Imperialis, bellicosa, signifera Aquila, quam in summo culmine busti triumphalis, ex veterũ scriptorum historia conspicor, me ad se rapit, & pectus meum penetrale, infinito quodam congratulandi studio, concitatum ad illa aliquãdo magnifica vim orationis maiorem quandam inflectere hortatur. Cresco, Beatiss. pater, & exulto, & viuo magis, cùm cõsidero Sanctam tot annis pontificale suæ sanctimoniæ toties tentatum, quæsitumque suffragium, cum ad finem distulisse, quousque Pontificem maximum ge-

AQVILA IN SVMMO LOCATA.

nere Romanum, sibíque in alijs vnicè expetitum, aut diù expectatum consequeretur, aut singulari apud Deum gratia, quod ego non dubito, impetraret. Illud námque illa Burghesia, Romana, Pontificia Aquila perficere potuit, quod Eugenij IV. transuersa regula non direxit; quod Nicolai V. claues non reserarunt; quod Callixti III. & Alexandri VI. sacrificæ vaccæ non expiarunt, quod Piorum II. & III. Lunatæ cruces nõ illuminarunt; quò Pauli II. Leo adrepere non potuit; quod Sixti IV. Iulij II. Innocentij IX. arbores non fruticarunt; quod Innocentij VIII quincunces non ordinarunt; quod Leonis X. Clementis VII. Pij IV. Leonis XI. glandulæ non penetrarunt; quod Adriani VI. Leones ad repagula decussati non perfregerunt; quòd Pauli III. lilia neque olfecerunt, neque fragrarunt; quod Iulij III. corollæ non coronarunt; quod Marcelli II. velocissima cerua non decurrit; quod Pauli IV. directa, quod Pij V. trãsuersa repagula non terminarũt; quod Gregorij XIII. dracones non viderunt; quod Sixti V. nec leo superauit, nec stella ostendit, nec monticuli conscenderunt; quod Gregorij XIV. vel rastra non expurgarunt, vel arbores non germinarũt; quod Clementis VIII. nec rastra secreuerunt, nec sidera penitus illustrarunt. Haud dubia Dei numen prędestinatæ suæ voluntatis indicia de Pauli V. Romani Aquila ad sublimem illum volatum prouehenda monstrauit. nemo ferè de cæteris Pontificibus non tentauit; omnes in eam curam calidissimè, & studiosissimè incubuerunt: Paulum, B. Francisca inquit, volo, Apostoli

Pauli

Pauli non ignaua discipula; Romanum expecto Romana; quietum, & clementissimum desidero pacis amantissima; denique sanctum, si me Romani sanctam decernunt, iure deposco. Cæterorum conatus amplector, huius extremam manum imploro. Equidem, B. Pater, hæc mihi certa vidētur diuinæ demōstrationis arbitria: nam illo ipso anno M. CCCC. XL. quo vitam cum morte B. Francisca mutauit, recenti, tepentíque quodammodo rerum ab illa gestarum memoria, Andreas Auximanus Episcopus, qui pro Eugenio Papa IV. vrbem cum eius ditione, cum summa sacrarum rerum potestate regebat, Sanctium Bouensem Antistitem, & Ludouicum Carthusianum Monasterij vrbani S. Crucis in Hierusalem præpositum, ad quæstionem de vita, & rebus cum miraculo à B. Francisca patratis, accuratè, & legitimè habendam destinauit: quare testes citati, auditíque oculati omnes, ac locupletes, breuisq́; summa autenticè inita rerum maximarum Super hæc biennio pòst, eoq́; amplius, Anno M. CCCC. XLIII. Eugenij IV. Pontificatus XIII. Rogatione procuratoris, ac syndici Religiosorū patrum S. Mariæ nouæ, ordinis Montis Olíueti, coram Dominico Cardinale Firmano, cui fuerat a Cardinale de Albertis, præcipuo in hac causa Quæsitore, ea delegata prouincia, alia solennis habita quæstio est, qua de LXXX. capitibus actū, testes XXXVIII. iurati, atque assidui interrogati. Præterea Anno M. CCCC. LI. Nicolai Papæ V quarto, post B. Franciscæ felicem obitum, XI. ad consecrationis ab Eugenio inchoatæ negotium prosequendum, iudi-

X

cium commiſſum Epiſcopis Spoletano, & Mindonienſi;apud quos Michael Pratéſis procurator,ac ſyndicus cœnobij S. Mariæ nouæ de promouendo ſacro negotio diligenter egit, poſitiones,& capita protulit, teſtes XLIIII. viros, LXXXVIII. fœminas præſentauit, actio tota iuridicè; meliori quàm vnquam, & exactiori ordine compilata. Inde vſque ab illo tempore, videtur ea res ad Clementem vſque Papam VIII. incertum qua cauſa, reſediſſe, tametſi in vrbe nuſquam interrupto, aut imminuto præclaro in Diuam ſtudio, eximia illius Religio ſemper continuata perſeuerauerit. Siquidem in oculis ſummorum Pontificum eius dies feſtus in vrbe, præcipua quadam obſeruantia, cultus fuit; in curia capitolina à iure dicundo, & ſtrepitu forenſi ceſſatum: ipſa diei religio, ſtatuto antiquo anniuerſaria, Alexandri VI. authoritate (ad lib. 4. cap. 25.) firmata, & ſtabilita. Eius tumulus conſtanti religione celebratus, tabellæ diademate inſignes vulgò depictæ, appenſæque: multa illius miracula ad Turrim ſpeculorum, inde ab anno M. CCCC. LXXXVIII. picturis expreſſa; Miſſæ ſacra, die anniuerſario, ſolenni ritu, à quopiam Epiſcopo ad S. Mariæ nouæ facta, tumque de ipſius laudibus Panegyrica oratio habita, Annis M. D. XXXIV. XXXV. XXXVI. XXXVIII. quod Ioannis Bruccardi, & Paridis Graſſij, qui ſacri Palatij ceremonijs præerant, diaria teſtantur. Noſtro ſeculo, à ſummis Pontificibus piaculares indulgentiæ, ad VII. Idus Martias, ædem, vbi B. Franciſca requieſcit, piè adeuntibus ritè conceſſæ. Illo die celebre ſacrum magna Cardinalium frequẽtia fieri

conſuetum. Senator, Cõſeruatores, alijq́ue Magiſtratus Capitolini adeſſe, calicem magni pretij, & funalia quatuor è cera candida offerre ſoliti. Inſuper, quod cõſtet, multi alij Pontifices diuerſis temporibus, de Beata conſecranda variè prouocati. Pius II. ſibi ſuper ea re ſupplicatum, iuſtamq́ue petitionem fuiſſe, ad volumẽ commẽtariorum quintum affirmat. Volaterranus Iulio II. B. Franciſcam Romanam Sanctis adſcribere cõſtitutum fuiſſe teſtatur. Poſtremò in Bibliotheca Vaticana, vetus quædam nota Ioãnis Bruccardi eius Ceremoniarum magiſtri, quem diximus, illo inſcripto titulo, inuenitur; *Ea, quæ pro canonizatione B. Franciſcæ Põtianæ Romanæ ordinanda, & ſtatuenda ſunt.* Ergo inclitus, & ſanctus modò, & Diuino numini peculiaris, ac lectus acquiſitionis Populus Romanus, pro auita, & immortali ſua pietate, & Religione catholica, magnaq́;, & domeſtica erga ſanctiſſimam ſuam popularem, atque gentilem obſeruantia, Clementi VIII. dulciſſimæ, æternæq́ue memoriæ Pont. Opt. Max., feliciſſimo, denique ſupplicarunt, vt optatum ad exitum vſque, ſuſceptam ab alijs ſummis Pontificibus, expetitam à Romana ciuitate, expectatam à populo Chriſtiano vniuerſo, debitam Beatæ, gratam ſuperis, acceptam omnibus retrò ſeculis, poſteriſque futuram conſecrationem abſolueret. Clementer audiuit, accepitq́ue Pontifex æquam, ac iuſtam ſupplicationem. Tribus Rotę principibus viris illuſtriſſimis, Serafino Oliuario, Hieronymo Pamphilio, & Garſiæ Mellino, eam demandauit ex more prouinciam, vt grauiſſimum nego-

Volaterr. lib. 22.

tium à capite acceptum absoluerent. Sub hæc Serafinus notum iam, & celebre totius Italiæ oraculum, ingentibus suis in Remp. Christianam meritis, indefessa præsertim, & mirabili Galliæ Regno miserandũ in modum periclitanti nauata opera, Cardinalis, maximo totius orbis applausu, inauguratur, sua vtique fortuna dignior, quàm illo fortuna. Nam vir ille vniuersæ posteritati propositum diuinitus imitandum exẽplum, cùm omnia Regi nostro, & Regno infesta, infensáque horrendam omnium Regnorum pulcherrimo, sanctissimoque stragem intentarent; hostes vbique odijs infinitis baccharentur, amici, fœderatique taciti gemerent, omnes tamen silerent, & conclamatum iam diuinum liliũ lamentarentur ex animo; vnus Serafinus patriç vulneribus ex omnibus vnus, intimo pectore, trãsfossus intrepidè loqui, sollicitare animos, Summos Pontifices, præsertim Xystum v. & Clementem VIII. qui illo iam pridem pro certo, experto, exploratoque oraculo vtebantur, audacter instruere, viã non satis tum, desperatissimo seculo, tutam Regijs oratoribus sternere; ad illos primò sponte, tum concessione, iamque, iussu Pontificum, liberius commeare, illustrare, incendere, inflammare omnia, aliã omnino breui rerum faciem incredibili suo ardore, & in regnum studio inducere. Hinc factum, vt Christianissimi Regis Henrici IV. memori magnificentia, ad purpurã vocatus, etiam paulò pòst, minimo momẽto ad ipsum summum Pontificatum omnium penè votis, vocaretur, nisi vel ipse nimis Gallus fuisset, vel Paulus v.

claro ſuperûm, hominûmque ſuffragio, Eccleſiæ, æterna numinis prouidentia, deberetur. Ergo Serafinus purpuratus, cum illo etiam Pamphilius ad ſacrum collegium accitus; Mellinus verò, non multo poſt, in Hiſpaniam à Pontifice Max. miſſus, huius ſacræ Quęſtionis curſum intermiſerunt; donec tres alij ex Rota inſignes viri in idem negotium, maximo, & ampliſſimo delectu ſublecti iuſſu Clementis fuerunt Franciſcus Penia vir omnibus exquiſitiſſimis ornamẽtis omninò mirabilis, Horatius Lancelottus, & Ioan. Bapt. Pamphilius, vt cauſam eo ſtatu, vnde deſierat, quaſi à principio repetitã reſumerẽt, acta omnia ſuperiorũ tẽporũ habitáſque hactenus perquiſitiones expenderẽt, tum an legitimè, & iure actum eſſet, quod eius ſanctitatem velle intelligerent, conſultò referrenti fecerunt quod iubebantur, omni exquiſita, & infatigabili diligentia. Veteres actiones ſus, deque verſarunt, expenderunt, ponderarunt, contulerunt, ſelegerunt: nouam ipſi omnium accuratiſſimam inſtituerũt de continuata, inde à B. Franciſcæ obitu, vſque ad Annum M. DC. IV. & nuſquam intermiſſa ſerie miraculorum, & famæ ſanctitatis, inuiolatè ac piè per tot annos, hactenus cõſeruatæ. Omnia ritè, & iure, & legitimè tranſacta pronunciarunt. Rem eo ſtatu, ac loco ſtatuerunt eſſe, vt progrediendũ vlterius ſummo Pontifici, ad extremã manum antiquo, & toties iam verſato negotio imponendam, videretur. Verùm ipſe quoque Clemens, re infecta, moritur. Hei mihi quid dicam? tanta maieſtas emoritur, quæ immortalis noſtris ſeculis debebatur:

tot iudices extinguntur, tot maximi Cardinales intereunt, tot Pontifices maximi in vno negotio, eoque non maximo, neque arduo, præsertim in re adeo probata, testatáque moriuntur. ô inanes nostras contentiones, ô frustra suscepta consilia, quæ in cursu ante franguntur, & corruunt, quàm portum adspicere potuerunt. Intelligimus modò quid sit ista mortalitas? adspicimus satis quis ille sit Euripus rerum humanarũ? videmus quid sit isthæc ambitiosa vita, quam tanti facimus? in qua ludimus? pro qua de salute etiam animi sæpenumero decertamus? quam irridere, contemnere, despicere, spectare possumus, describere, & definire non possumus? non possum omnem animi mei sensum acerbissimum explicare, nisi dixero hãc vitam non vitam esse, verùm contentionem inanem, inuisam, inuitam: quam porro illam contentionem nos aliam esse arbitramur, si verum dicere volumus, quàm mare inquietum, vadum procellosum, inexorabile bellum, longum funus, breue diuersorium, iter lubricum, inexplebile desiderium, lamentabile exilium, fortunæ ludibrium, inconstantiæ documentum, gloriosum probrum, fastidiosum lucrum, vanitatis emporium, immane naufragiũ, furiale solatium, bacchanale tripudium? Quo plura dico, plura occurrunt, illaq; potius in mentem veniunt. horrendi scopuli, rapidi fluctus, Syrenum cantus, Scyllę latrantes, sentes asperi, mordaces aculei, operti laquei, lappæ herentes, latæ angustiæ, dolosæ blanditię, latebræ inextricabiles, salebræ vorticosæ, spirantes exequiæ, securæ insidiæ, te-

nebræ luculentæ, vadosa littora, tecta labentia, longa suspiria, violenta vincula; Circæa pocula, hospitia Cyclopæa, latronum insulæ, Diomedæa stabula, Lapitharum conuiuia, Phaëtontia plaustra, Dædalea spectra, Icaria præcipitia. Hoc est vita nostra, cùm recogito, hoc agimus, hoc amamus, hanc plusquam prodigiosam varietatem in dies experimur. Verùm, Beatiss. Pater, vt veriùs aliquid, & magis ex meo sensu, dicam, B. Francisca tam multos Pontifices prætervecta Romanam Aquilam expectabat, quæ supra casus, supra fortunam, supra lethi inuidiam, supra temporum peruersitatem, supra obliuionis insolentiam, supra difficultatum omnium volubilitatem intrepida præteruolaret. Illi Dauides, sanguinarijs suorum temporum tragœdijs, inquieti; partim schismatum immanissimis tẽpestatibus agitati, partim bellorum ciuiliũ inusitatis tumultibus implicati, partim Galliæ miseræ conquassatæ periculis occupati, materiam illi quidem, & cęmẽta, iussu diuino, compararunt: at pacifico Salomoni, pace iam toto orbe Christiano stabilita, tranquillo, Pontificatu verò pacatissimo, & innocentissimo, singulari clementia, cunctis amabili, hoc sacrosanctum sanctificatæ B. Franciscæ S. Spiritus templum extruendum, admirabili quadam prouidẽtia, reseruauit. Quos ritus, quam pompam, quos triumphos, quam magnificentiam, quam huius Pontificatus felicitatem, quod istius seculi ornamentum, quod Angelorum solenne spectaculum patiatur me sua Sanctitas per Panegyricũ breuiter posteris commendare, ne tam Regia, tã splen-

dida, tam diuina celebritas, aut vnius vrbis Romæ pomœrijs interclusa, aut vnius Italiæ lætitijs comprehensa, aut istius seculi memoria circumscripta coarctetur.

OMNIVM ORDINVM AD PIRAM IN APOTHEOSI FREQVENTIA.

VLTIMVM QVOD Alexander in profana Apotheosi iactabat, memini fuisse omnium ordinum, Cõsularis, Senatorij, Equestris, & aliorum, qua laticlauo, qua senatoria purpura intermicantium, magnam frequentiam, qui triumphali busto frequentes adstabãt. Nos, vt in omnibus, ita in hoc maximè, toto cęlo, vincimus, itàque vmbratilem illum Romæ veteris fastũ retundimus, & perfectè calcamus, vt illa præ nostris ludicra, & theatrica, & puerorum iocularia præludia fuisse videantur. Nam illius frequentiæ tonsæ, veteri more, & discalceatæ loco, nos purpuratorum Patrum tot celebres consessus, ad B. Franciscæ consecrationẽ denique disceptandam, sanciendámque; innumerabilium præsulum operam eòdem allatam; omnium Ecclesiæ ordinum ingentem multitudinẽ, qui sacræ pompæ interfuerunt; totius Romanæ nobilitatis concursum mirabilẽ, & quod caput est, omnium nationũ, non iam dico vnius vrbis Romæ, lectissimam nobilitatem, præcipuam magnificentiam, spectatissimam concursionem afferimus, vt ad hanc pompã, cui diuino munere, ego quoque interfui, non vnam maximã vrbem, sed totum, qua latissimè funditur, orbem confluxisse mihi verè magis, quàm oratoriè videar esse dicturus. TANDEM aliquando igitur, Clemente ægris hominibus ablato, suique dulcissimo desiderio, tota Christiana immensitate, relicto, Tresviri illi Rotę Auditores,

ditores, quos modo dixi, egregia, ac felici subsortitione cęteris subrogati, Franciscus Penia vir vndique maximus, & grauissimus, Horatius Lancellottus, & Ioan. Baptist. Pamphilius, iussi de integro fuerunt à Paulo v. Pont. Max. instinctu, supplicatuque populi Romani, grande operæpretium ad operis fastigium attollere, & quod iam illorum pensi reliquum esset, maturè absoluere. Illi ad III Idus Aprileis anni salutaris M.DC.VI. ad suam Sanctitatem primùm exactè de tota sacra quęstione retulerunt, tum postea ad Sodalitatem sacrorũ rituum, quæ ex Cardinalibus constat, iussu Pontificio, ad VI. Id. Augusti eiusdem anni; tota disceptatione, vti moris est, in scriptis tum suæ Sanctitati, tum sodalitati rituum in manus data, cum apta, & rite digesta, & suis probationibus autenticè, & solenniter firmata serie miraculorum Remorosissimè, &, vt ita dicam, fastidiosissimè, certè quanta maxima humanitus potest, diligentia, pertentata, Illustrissimi sacrorum rituum Cardinales negotium propiùs, & cominus aggressi, sedecim consultationibus super ea re, diuersis temporibus, habitis, studijs, dictis, scriptis, atque actionibus auditorum omnibus à principio sus deque versatis, denique decernunt in omnibus diligenter, exactè, iure, & legitimè actum videri: acta omnia iuridica, omnem quæstionem ritè instructam, de vitæ sanctimonia, excellenti fide, rerũ naturã transcendentium effectione, in B Francisca manifestò constare. Qua rogatione sua Sanctitas denique accepta, sancit ad extremum, vt omnium Cardinalium, qui Romæ tunc es-

ſent, quibúſue vacaret, ad omnem penitus ſcrupulum, & dubium reuellendum, concepta, conſuetaque in re ſimili, conſiſtoria (noua enim nouarum rerum vocabula vſurpare cogimur, qui veteribus indigemus) haberentur. Tria omninò rituales codices Romani fieri decernunt priùs, quàm ad ſolemnem conſecrationis ſententiam deueniatur, quæ ſumma religione ad hunc modum habita ſingillatim fuerunt. Primum priuatim, extráque omnem frequentiam indictum eſt, ad diem Lunæ IV. Kal. Maias, anni decurrentis adulti M. DC. VIII. in quo Dominicus Pinellus ſacri Senatus princeps, ac Decanus, Epiſcopus Oſtienſis, ex ſodalitate ſacrorum rituum, ætate, & experientia, prouectiſſimus breuiter ad Diuinum Senatum, latinè, de tota quæſtione grauiſſimè, atque ampliſſimè retulit; Beatæ vitam expoſuit; ſanctitatem notauit; præcellētem fidem confirmauit; miracula exquiſitiora perſtrinxit: quam ego relationem poſtmodum elegantiſſimis typis editam, & ſolis Cardinalibus communicatam, beneficio Illuſtriſſimi Cardinalis de Giury percurri, peruolui, & quæ indubitatę fidei, & firmitatis eſſent, ſingillatim notaui, accuratè contuli. Hac relatione abundè ſacro cœtui ſatisfactum, viſumque collatis, rogatíſque ſententijs, ſummo Pontifici, ſi vellet, vlterius progredi licere. verùm ampliùs dicendum cēſuit: ad alterum Conſiſtorium publicum, & ſolemne, ad diem Martis, VI. Nonas Maias dictum, procraſtinauit, cui ego quoque, quamquam, præ ingenti mortalium concurſu, ægrè interfui. Ibi ſolenni ſalutatione

Pontificis à singulis Cardinalibus, qui frequentissimi, cũ maxima aliorũ Præsulum omniũ ordinũ affluentia cõuenerant, incredibili maiestate, rite peracta, Hieronymus Rossius nobilis Romanus, Aduocatus Consistorialis, Orator ea parte populi Romani, orationem Latinam, non modò elegantem, & grauem, sed benè longuam, ex æquo habuit, sermone ad summum Põtificem conuerso, qua B. Franciscæ exquisitum vitæ genus, morum sanctimonia, & res cum miraculo patratæ continebantur. Eaq́ue tandem perorata, Orator suæ Sanctitati genibus obuolutus, nomine Populi Romani, B. Franciscæ consecrationem summissè deposcit. Hìc Petrus Strossius à secretis domesticis, eius imperio, ad ipsius latus assurgit; tùm oratione breuissima illa quidem, verùm, ad meum saporem, admodum tersa, & neruosa, & graui, postquàm verbo negotij ingentem difficultatem exaggerasset, denique respõdet, gratam, iucundamq́ue suæ Sanctitati postulationem accidisse, ob rei tamen ingentissimam molem, quo ea consultiùs ventiletur, superûm diuina vis exoretur, supremiq́ue numinis imprimis occulta sententia, ad ipsius gloriam, Ecclesiæq́ue Catholicæ propagationẽ, omni ope exploretur; omnes viri Cardinales qui tum adessent, cæteríque Præsules, pijs largitionibus, sacris inedijs, assiduis precationibus sese totos dederent, suam Sanctitatem censere, consciscereq́ue. Itaque, postremò purpuratorum Patrum consessu priuatim publico, & publicè priuato (semipublicum appellãt) operi extrema coronis apposita. Ha-

bitus fuit, ad XII. KAL. IVNIAS. Fores non modo Cardinalibus, quod solenne, & vsitatum, & ordinariũ est, apertæ, qui vndetriginta tum aderant, verùm & cæteris Prælulibus permissæ (vnde semipublico Consistorio indita appellatio) in quibus, vnus Patriarcha, quinq; & triginta an Archiepiscopi, an Episcopi, prẹterea plerique Protonotarij Apostolici, eorum enim propriè id negotij interest; postea Rotæ Auditores, Magister sacri Palatij ex Florentissimo Dominicano ordine, tum qui à secretis nonnulli, & fiscalis, quem vocant, Actor, intererant; cæteraq; omni turba summota, foribusque conclusis, tum sua Sanctitas, quod omnes, qui adfuerāt iucundissimo quodam sensu recentis voluptatis commemorabāt, Angelica illa, qua semper solet, maiestate, maximo decoro, & incredibili sensu pietatis, afflatu Pontificio, succinctam, & grauem orationem, ad consessum amplissimum habuit, ab illis Regij psaltis versiculis exorsa, *Mirabilis Deus in sanctis suis, & sanctus in omnibus operibus suis.* Quę cùm in thesi primùm, tum in B. Francisca, mira breuitate, tribus capitibus, vitæ sanctitate, fidei excellẽtia, rerum mirabilium effectione ostẽdisset, ad vltimum, quo opus extremam maturitatem acciperet, omnium sententias rogauit. Post hæc singuli viua voce, spectata grauitate, Cardinales primum, tum cęteri Antistites, ætatis pręrogatiuo ordine, sententias dixerunt, in quibus Spartanus Archiepiscopus Græcus, qui recẽs Romam appulerat, vt Summo Pontifici obtemperaret, Græcè dixit, vnâque statuit posse Frãciscam in Sancto-

rum album censeri. Quibus calculis accuratè collatis, conceptisque, sua Sanctitas denique Pontificale decretum pronunciauit, B. Franciscam in Sanctis imposterum solemni ritu adnumerandam videri. Hîc fiscalis actor Prosper Farinacius, Protonotarios Apostolicos primùm tum aliquot à secretis obnixè rogauit, vt illius publici Conuentus Cardinalium, Patriarchæ, Archiepiscoporum, Episcoporũ, & cęterorum antistitum vnam, pluresue publicas tabulas expedirẽt, quem ad finem Protonotarij Apostolici, vt illi alij à secretis, Consistorijs eiusmodi adesse solent. Auditores quoque Rotæ intersunt, illi præsertim, qui ex officio causam cognouerunt, vt omnibus dubijs, & difficultatibus, si quæ interuenirent, ad respondendum præsto sint. Tandem sua Sanctitas ad extremum est impensissimè adhortata, vt maxima, quàm vnquã, sacrarum precum, inediarum, & piarum donationum frequentatione, diuinum numen precarentur, ne in re omniũ grauissima, Ecclesiam suam sanctam errare, neu circumueniri Pontificem sineret. Diem porrò consecrationi dicendum sibi interim reseruauit. Nihílque amplius patres moratus consessum soluit.

Interea operæ ad apparatum tempori maturandum vndique superbo delectu expediuntur. Locus consecrationi dicitur, qui solet, Augustissimum templorũ Vaticanum, Octauum orbis, si qua alia septem fuerũt, hoc digna nomine, non poëticè iactata, miraculum, cum omnibus, vel iudice inuidia, decertaturum. Ne verò, vbique hæream, hoc tantum dicam, & pace to-

tius dicam antiquitatis, hoc Pōtificio opere, quidquid veteribus aut verè de templis, aut fabulosè exaggeratum est, ingenti interuallo ſuperari; idque mea ſentētia, vnum artis opus eſſe, quod ego in Italia adſpexi, lapidariæ artis prodigium, Chriſtianæ magnificentiæ ſpecimen, Italiæ ſolemne ſpectaculū, vrbis triumphale trophæum, ſummorū Pontificū perenne, & æternū, & vltimum cum orbe exarſuro, deflagraturum monimentum: in quo vt excitatus apparatus vno veluti oculo postea cerni poſſit, hoc ſemel dicam, id quod hactenus eius diuinæ molis exſtat perfectum exactæ crucis ſpeciem referre: quare Principes quatuor fornices ingentes auro vndique, vſque ad ſtuporem fulgentes, ad quatuor immaniſſimę denſitatis, & ſtupendæ magnitudinis pilas, quaſi ad centrum terminari, quarum quatuor immenſarum molium ſoliditate, illud verè maximè mirabile omnis memoriæ, omniū ſeculorum, omnium nationum, omnis artis, omnium ingeniorum manupretium Tholus, quem Itali coupolam appellant, ſuſtentatur, qui ſummum altare Apoſtolorum, ad perpendiculum, tabernaculi inſtar ſupernè exornat; mirè ex quatuor crucis ſpatijs, totaq; præcipua templi capedine infernè aſpectatur: ita altare Apoſtolicum, vbi Pontificium conſecrationis ſacrum eſt habitum, quaſi crucis Auguſtiſſimi templi centrum facit. Præter hęc, eximia corona toto templo regnante, omnes fornices eleganti artis opere veluti ſubnituntur, quę æquis, & immenſis anfractibus, æqualiter fornicum flexionem ſingulari venuſtate

ſubcingit. Iam vt inde, vbi omnia, ſub illa Tholi pulchritudine, tranſigi myſteria oportebat, turbæ arcerentur, ſimul vt ſuæ Sanctitati, & ſacro collegio tuta ſtatio eſſet, ſpectatoribus ad hæc vt ſua ſepta diſcreta, aptaque non deeſſent, ecce quanta ſolertia, quàm ingenti ſumptu Populus Romanus pompæ author, princepſque prouiderat. Primùm ad grandius crucis veluti interuallum, quod inſtar habet areæ maioris, qua in templum extemporaria maiori porta ingreſſus eſt, ſtatim cancelli in introitu primores, ex ſolido ligno, in tranſuerſum excitantur, trium ac centum palmorum longitudine, altitudine ſeptem, quorum in medio vnicum oſtium Heluetiorum armatorum cuſtodię, ad primas vulgi tempeſtates frangendas, deſtinatum. Inde ſex vltrà paſſibus, alij cancelli in directum iniecti, abſque oſtio, ante ſacellum Gregorianum, ne inde in prima repagula vulgus erumperet: Paulò ſuperiùs, verſus altare, item in tranſuerſum ferè centenûm denûm palmorum interſtitio, alij obiecti clathri obtenduntur, trium centenũ palmorum longitudine, vbi ſuus adpoſitus aditus, ad ſummouendam confuſam multitudinem, ab Heluetijs pariter obſeruandus. Ita hoc principe veluti Crucis templi latere bellè duplicatis clathris munito; ad duo brachia altera, quæ in tranſuerſum extenduntur, bini alij ingentes qua ad ſiniſtram, qua ad dexteram, altaris ſpatio inter quatuor maiores Tholi pilas emenſo, ſeptem pedum altitudine, trium ac centum longitudine, tumultui ſimiliter circumfuſo, abſque oſtio, obuertuntur: ad cru-

cis caput, versus extremam fere partem fornicis superioris, vltra altare, longissimo fere quinquaginta passuum interuallo, eminens illud, & sumptuosum opus duodecim marmorearũ columnarũ miro artificio intortarũ, quæ ex templo Salomonis quondam adsportata fuerunt (quo in transuersum crucis illud spatium cingitur) speciem cancellorum, plusquam regio luxu, opulentorum referebat, itaque recens candelabris ad cæterorum formam effictis instauratum fuerat, vt operis pars inscijs putaretur: tum tribus postremò à me cõmemoratis cancellis ita respõdebat, vt illi quatuor sacris maximè arderent funalibus. Interim ne ea parte peruia sint omnia, maxima interualla, quæ à Tholi superioribus duabus pilis, ad illud augustissimũ columnarũ opus, per duas minores fornices interijciuntur, suis cancellis, læua, dextraque in directum prohibentur, septenûm pedum altitudine, longitudine quinquagenûm octonûm. Ac meo ouili ita descripto, quę theatra in meditullio, ad operis præcipuam opportunitatem fuerint substructa, verbo me expedio. Supra Principem Apostolorum aram, septum, theatri specie, sensim ab ara versus crucis caput, quatuor humo, qua altissimè palmis assurgens, ad centum, & viginti pedes in longum, ad duo, & quinquaginta in latum protenditur, panno viridi omni ex parte circumuestitum, vnico ostiolo, eoque binis clathris munito, relicto. In extremo huius, an septi, an theatri, è regione altari obuersa, qua humo maximè attollitur, solium trina facie, quatuor magnis gradibus

dibus panno rubro ornatis, à reliquo theatro excitatur, capiendæ pontificiæ ſedi adornatum; cui ad dextram ſedile purum, ac planum proſtabat Cardinali Epiſcopo Adſiſtenti excipiendo adpoſitum. Solio, recenti opere, Populi Romani ſumptibus, vt & reliqua omnia, vmbella opulētiſſima ſuperaddita, ex ſerico rubro, Beata Franciſca paſſim efficta interiacente, fimbrijs aureis, ſericiſque circumfluentibus. Ad ſolij læuam, dextramque, qua in longitudinem Pontificium theatrum deprimitur, gemina vndique ſubſellia ducuntur; anteriora hinc inde Cardinalibus, poſteriora ad dextram Epiſcopis, ad læuam Protonotarijs Apoſtolicis, aliiſque eius generis Præſulibus apparata. Dextrâ, ſtatim, vbi Cardinalium ſeries deſinebat, alterum depreſſius aliquanto ſolium, vbi ad ſacram Liturgiã, & ad cęteram rituum varietatem Pont. Max. ſacram veſtem mutet, tribus gradibus, panno item rubro veſtitum, elatum quinque palmorum altitudine, longitudine quindecim, tredecim latitudine, infrà ſpectatur. Proximè, verſus principem aram, eodem ex latere, opportunè paruum altare ſumptuosè componitur, nouem palmis longum, ſex latum, altum quinque duntaxat, vbi ſacra munuſcula, de more, celebranti offerenda, apponuntur. Non longè ad latus altaris maximi, huic ſimile alterum, magno ſplendore, non abſimili magnitudine, compoſitum magnificè erigitur, capiendis ingentibus vaſis aureis, argenteiſque, ad aquam ſummo Pontifici ſacris operanti fundendam. Huius è regione, ad læuum magni altaris latus,

Z

huius nõ absimile alterum sacratiora, ad rem diuinam peragẽdam vasa complectitur. Maximum altare duodecim argenteis Apostolorum signis spectandæ magnitudinis, totidemq; argẽteis ingentibus candelabris inauratis interim exornatur, sic vt auro omnia, argentóque splendescerent. Hæc de septo Pontificio, opinor, quantum est satis. Huic ad sinistrum latus, seorsim theatrum pro Cantoribus, decem altitudinis palmos, viginti longitudinis, nouẽdecim latitudinis habebat suis aptè cancellis marginatum, vnde sua peristromatum ornamenta pendebant. Huius ex aduerso aliud magnum septum pontificio vno palmo depressius Clerum Romanum, maxima grauitate, & ingenti numero visendum excipiebat. Ad dextram, læuamq́; Pontificis, duo alia maximè illustria theatra, per gradus sensim elata, Amphitheatrorum in speciem, præ cæteris nobilitati Romanæ ad spectandum prostabãt, læuum viris, dextrum mulieribus cedendum, nisi hac matronæ Romanæ noua gloria, iusta mulierum curiositas, vtrumque tempestiuè obsedisset, virósque idcircò adegisset, qua in cantorum ouile, qua in Clerichorũ, qua in Cardinalium, suæq́ue sanctitatis adyta, vt cuique expeditum erat, certatim adrepere. Hoc situ concepto, facile animus suspicatur, quàm singularem venustatem funalia cerea toto templo disposita adferrent, de quibus vniuersè, omnia ex candida cera, omnia maioris, quàm vsitatæ magnitudinis, omnia candelabris ingentibus opere lignario fabrefactis, foris penitus argentatis imposita, numero vero penè in-

numerabilia fuiſſe. Primùm è Romano Clero, qui ſeparato, vt dixi, loco ſtabat, quiſque ingẽtem eiuſmodi cereum manu geſtabat; tum tres maiores illi cancelli trium ſacratioris adyti laterum, & quartum duodecim Salomonis columnarum, tu quintum ad Gregorianum ſacellum, ſua in altum lumina longis ordinibus attollebant: illa, quam memorauimus corona ſola, qua intra templum, infinitis amplexibus, omnes fornices portãtur, ornãturúe, pilæ verò illæ quatuor Tholi immanes coronãtur, quadringenta eius generis funalia, æquis ſpatijs, vniuerſo templi interiore ambitu, præferebat; dein an in ſummo præcipuarum templi pilarũ, bina, an in quatuor maximis, quatuor ingentium aliarum loculamentis, pluſquam alia quadringẽta micabant: præter hæc, in minoribus omnium minorum altarium, & pilarũ capedinibus, atque ſuper omnia columnarum epiſtylia, quæ incredibili numero tota æde viſuntur, alia, numero incerto ſplendebant: demũ qua maximi quatuor templi fornices ad Tholum quatuor illis pilis veluti rotundantur, terminanturq́; quatuor accurati operis ingenteis lampades, ſingulæ ex ſingulis extremis fornicibus, inter binas pilas, ad perpendiculum propendebant, palmorum quadraginta altitudine, & ſexaginta per ambitum, triplici veluti decuſſata facie, triangulari forma, angulis belliſſimè ad imum in conum conſociatis, ad ſummum in volumen exactè in ſeſe reflexis, areola ad cereorum opportunitatem, ad faſtigium ſeſe commodè oſtentante; omnia eleganti pictura egregiè locupletata;

ſingillatim ad ſingulas facies, qua B. Franciſcæ expreſſis imaginibus, qua Pontificis, qua populi Romani inſignibus auro, argentóque præclaris. Ex ſingulis huiuſce molis lampadibus duodecim argentatæ lampades appenſæ, non oleo, ſed candidiſſima liquata cera ſemper ardebant; duodecim item candelabra in ſingulis, ad areolæ margines, duodecim inflammatos cereos, pari cum cæteris pondere, ſuſtinebant; ſic vt non totum interius templum vndique deflagrare, ſed ſtellatum cælum, ſereno, & terſo cælo, conſecrationi B. Franciſcæ obſecundare, & collucere videretur. Cætera Apoſtolicæ ædis ornamenta, incredibile dictu, quàm tenerent, caperentque ſpectantium oculos. Primus Baſilicæ aditus, quâ in maximam vaticani aream, cùm primùm marmorei gradus conſcenſi ſunt, proſpectus eſt, tum illius veteris Apoſtolorum templi aliæ tres portæ, quæ poſt primam, ſupra pinum occurrunt; tres item imprimis maiores noui ædificij, vbi pompa ſpectanda, omnes elegantiſſimis coronamentis exornatæ oculos capiebant. Ruſticani imprimis negotij columnę vario frondium genere connextę, pictarũ cartharum varietate lemniſcatæ; faſciæ deinde eodem frondoſo opere coronatæ; eucarpi, omnis generis exquiſitorum fructuum ſimilitudine, ingenioſiſſimè efficorum intexti, lemniſcis aptè, ſuis locis, ſtringentibus, fluentibuſque; omnia inſtar arcuum triumphaliũ, & trophæorum ad veterum ludicram imitationẽ, vniuerſum illum extimum ornatum componebant; prę-ter, quòd in ſummo horum, quæ deſcripſi, faſtigio, ad

fingulas portas, B. Francifcæ pictura fex palmorum, tum hinc inde Pontificia, & Romana, & Collegij Canonicorum Vaticani expicta infignia prominebant. Intus, in templo, per totum illum vaftiffimum parietum, & pilarum ambitum, præcipuo ornamento erat perpetua fafcia, altè humo octoginta palmis elata, mille trecentorum pedum longitudine. Ea varijs picturę delicijs, certis interftitijs opus aptè partientibus, præter intermedias penicilli fapienter errantis, quafi fortuitas artis, & Chymericas circumcurfationes, præcipuè B. Francifcæ imagines, Pontificia, & Romana infignia cõplectebatur: fus deque, in latitudine, frondofo cinctu, expictis chartis, & aurichalco, lemnifcorum loco, ad varietatem circumplicatis ornabatur. Ea ex fafcia, ad terram vfque, inufitata pulchritudine admirandi quatuor periftromatum diuerforum ordines vnus ex alio, tota eadem templi interioris amplitudine fixi, egregio fpectaculo tendebantur: qui quatuor maximè ex generibus conftabant, ex varijs plumariæ artis exquifitis operibus; ex tela aurea, argenteáue; ex panno opere damafceno, Attalicóque elaborato; & ex ferico villofo; omnia diuerfiffimorum colorum. Verùm hac parte miraculo erant quinque tapetes noftrorum Gallorum Regum ineftimabilis pretij admiranda donaria, ex folo auro, fericoque contexti, tam raro, ftupendoque artis ingenio, adeo viuis, æternifque coloribus, adeò perfectis, loquíque, vt ita dicam, laborantibus lineamentis, elaborati, vt eò nulla penicilli quantumuis Apellei vis accedere poffit. Europæ

credo ego operæpretium, & immortale pietatis nostrorum Principum monimentum. vnum Christi extremùm cum Apostolis diuino epulo cænantis supra valuas, intra templum, vndique spectandum appenderant; reliquos quatuor Christi nascentis, resurgentis, ascendentis, diuinum pneuma in Apostolos immitentis, opportunis quattuor locis exposuerant, scilicet quatuor ingentibus pilis, quibus Tholi rotunditas sustẽtatur, quo ferè ambitu, Põtificium adytum, vbi omnia consecrationis mysteria peracta sunt, claudebatur. Cæterum quatuor illæ pilæ quatuor maximis loculamentis ornantur in fronte, tum superiùs, versus arcus Tholi, quatuor alia minora maioribus quatuor respondent. Inferioribus maximis vastæ magnitudinis, quatuor B. Franciscæ tabulæ, tricenorum senûm pedum altitudine, locatæ erant, quibus aliæ quatuor paris magnitudinis, inter pilas, sub fornicum arcubus, ad quatuor interiores, quos supra dixi, cancellos defixæ respondebant. In superioribus arcuum minoribus loculis, duobus quidem sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, reliquis Angeli B. Franciscæ tutelaris tabulæ viginti Palmorum altitudine sitæ erãt, ne quid omninò vacuum ab ornamento, toto illo cõplexu, relinqueretur. Ac mea sententia, elegantiam cæteris, quæ commemorauimus, non vulgarem afferebant quinque vexilla opportunè, commodo prospectu, suspensa, quæ in speciem labari quadrata, super serico rubri admodum coloris, depictam B. Franciscę effigiem, eiusque tutelaris Angeli, cum Pontificijs, &

Capitolinis insignibus referebant: Vnum paulò cæteris maius octodecim pedum altitudine, duodecim latitudine, commodè ex Tholo, ad perpendiculum supra Apostolorum altare demissum volitabat: cætera quatuor, quatuor pedibus depressiora, strictiora tribus, præcis, crucis forma, disposita, ad quatuor principes arcus, quatuor Tholi pilis interiectis, vbi quatuor principes totius templi testudines, versus aram Apostolicam, terminantur, æquis spatijs pendulo, ac libero pondere cadebant. At pretium huius exterioris apparatus, meo calculo, meoque iudicio, super omnia huc vsque, recenti opere adornata, ornamento Apostolici altaris externo debetur; nihildũ enim de Regia magnificentia sacræ vestis, quæ diuinis inseruit, attingo. Ingenti primùm vmbella vniuersam aram quatuor, & triginta pedũ in quadrum opportunè texerunt. Materia serica rubra dibapha exquisiti operis, pendentibus aureis, ac sericis mixtim fimbrijs; pictura multo auro ornata, frequenter Beatæ, ęquis interuallis, imagines referebat insignibus Pontificijs, & populi Romani implexis, insertísque: corona desuper lignea ornando operi vndique auro effusè aurata prominebat; quatuor itidem veluti columellæ suffulciendæ vmbellæ erectæ, totæ in magnam altitudinem auro circumtectæ surgebant; singulariter quatuor candidi Angeli, ad colosseam formam, octodecim pedum altitudine elati, vim incredibilẽ auri exhauserant; nam super vaga, fluxáque veste mero albo imbuta, cæterũ ita apposité Attalici cuiúsque panni varietatem, puro

auro; omni ex parte, ingenti profusione, superiecto, expresserant, vt magnam opulentiam ostentaret. Cõmodùm omnino eo loci occurrerant, ea forma, eoq; ornatu angeli, cùm omnia in isto negotio tutelaribus Angelis, picturæ omnes, vexilla, ornamenta pręcipua, parietes templi, portæ omnes, porticus, vestis sacra vndique abundarent. Porrò quisque horum quatuor ingentium Angelorum aliud labarum volaticum, militari forma, sericum, rubro dibapho splendidum, cum B. Franciscæ, & tutelaris ipsius Angeli expressa figura, insignibus Pontificijs, & vrbanis de more adiunctis, magnifica specie, circumferebant.

IAM Age, aliquando ad intima illa, quibus diuinum cœptum auspicatò perfectum est, nos inferamus. Populus Romanus, cui incumbebat sumptus conferre, commodùm accurauerat, vt omni Regio apparatu, sacra ornamenta imprimis, destinato artificio, & proprijs operis tempori compararentur. Regium spectatu erat, & supra quod verbis exprimere possum, adspectabile: vestis sacra omnis, tum ad consecrationis diuinas cæremonias, tum ad Augustissimũ Missæ sacrificium à Pontifice celebrandum necessaria, vnius materiæ, vnius operis, vnius artis, vnius ingenij, vnius opulentię erat, spectabili conformitate. Chlamys, & casula Pontificia, cum chlamide Adsistentis Cardinalis, & tunicis duorum Cardinalium subdiaconi, diaconique, Pontifici adstantium; diaconi item, & subdiaconi tunicis, quorum partes Epistolam, atque Euangeliũ Græcè decantare, vt in sacris Pontificalibus assueuit;

Pari

pari omnia magnificentia, & pari venuſtate nitebant. Vniuerſum opus Attalicum ingenioſiſſimè elaboratum, auro vel ſubſidente, vel omnia figurante, vel opus delicatiſſimo artis inuento criſpante, ſumptuoſiſſimè intertextum: figuræ, ne quis adſcititiū opus putaret, B. Franciſcæ, & aſſeclæ Angeli effigies, ſummi Pontificis, & Romani populi inſignia, præter infinita eius artis, opportunis parergis, florum, & fructuum, & vaſorum, & rerū eiuſmodi oblectamenta; operæpretium Pontificio theſauro, vbi poſtmodum reponi omnia eius generis, ad facti perennandam memoriam, ſolent, digniſſimum. verùm oculi iam illa ſua illecebra nimis curioſa tandiù ſpectando dolent, animum ſuis quoque interioribus ſpectaculis, ipſo conſecrationis ritu propiùs, interiuſque ſpectato paſcamus. Ergo omnibus ad hunc modum tempori, ad externum decus, adornatis, ipſo Iouis die, proximè Pentecoſtes ſolemne feſtum conſequēte, ad quartū calendas Iunias, qui coronatæ quoque veſtræ Sanctitati anniuerſarius proſperè illuxerat, à ſolemniſſima omnium, quæ eſſe Romæ poteſt, ſupplicatione negotium auſpicatiſſimè inchoatur. Summo mane, hora, Gallico horologio, præcisè quinta; Italico, circiter nona, ſacrum Collegium Cardinalium, Patriarchę, Archiepiſcopi, atq; Epiſcopi, in Palatium Vaticanum, ad Sixti ſacellum cōueniunt: poſt paulum, veſtra Sanctitas tum ad cætera, tum ad omnia id genus, ad expergiſcendum, omnium vigilantiſſima, per abditiores, & occultiores ſcalas, eōdem priuatim gliſcit; inibi veſte in id apparata veſti-

tur; tum illustrissimorum Cardinalium circumstan-
Aue Maris stella. te corona, modulatè in parthenium hymnum, vt mos est, prima, vniuersæ supplicationi præcinendo, erumpit: interimque dum primus versiculus decantatur, sua Sanctitas genuflexa duos ingentes, & bellè ornatos cereos dari mandat; vnum Francisco Contarino nobilissimę Reipublicæ Venetæ, alterũ Carolo Costæ serenissimi Ducis Sabaudiæ Oratoribus. Nam Henricus à Neufuille Dominus d'Alincourt, modò Lugdunensium gubernator, superioribus verò annis, Henrici IV. Regis Christianissimi, atque, ex omni Regum nostrorum memoria bellicosissimi, gloriosissimi, clementissimi Orator, tũc ante mensem dumtaxat, ad fruendos sibi à Rege delatos honores amplissimos, Galliam repetierat: vir perpetuo vniuersæ vrbi sui desiderio, æternáque relicta memoria, tum omnibus Italis, tum vniuersæ nationi Gallicæ eius absentiam impatientissimè ferenti desideratissimus; felicissima verò, & celeberrima, & omni parte magnifica (pace Veneta præsertim, aliisque egregijs facinoribus) si qua vlla esse potest, legatione gloriosus, ingentibus porro obsequijs, Christianissimo Regi, toto eo tempore, & toti genti nostræ exhibitis, fastis egregiorum Regum nostrorum Equitum, cum grata posteritatis admiratione adscribendus: quem audeo dicere, ex his, quæ ego de illo Romæ vidi, illum vnum ad summæ huius celebritatis cumulum defuisse: præterquàm enim Regem nostrum, omnium terræ habitabilis Regum maximum, Ecclesiæ certè Catholicæ vni-

cum,certiſſimumque,omnibus ſeculis,à Regno condito,propugnaculum repręſentabat,quo ad illum primi cerei,primíque,ſine controuerſia,Regios inter Oratores loci ius pertinebat : aliunde Orator ipſe, tanta dexteritate, tấtáque maieſtate, huiuſmodi in rebus, Romæ antecellebat omnibus,vt nullo negotio ex Oratoris grauitate, atque præſtantia , quantum ille Regem referret, vel ex ipſa quotidiana ratione agendi, dignoſceretur. Ex quo exiguo patriæ gloriæ diuerticulo, ſupplicationẽ iam,primo exacto verſiculo, procedentem, piè, vt par eſt, admirabundi proſequamur: ſtatim enim ſua Sấctitate,cereo minori ſibi reſeruato, Põtificię ſellæ,de more,ob intolerabiles turbas,tumq́; ad Maieſtatem,impoſita,vniuerſa corona Cardinaliũ, Pręſulumq́ue portam Heluetiorum verſus, mouere cęperunt , toto interea Romano clero, vniuerſiſq́ue Religioſis ordinibus, qui in inferiore Palatij area, innumerabili penè multitudine, operiebantur, circum maximam aream, quæ ante Vaticanum latè protenditur , pręire iuſſis, donec certo interuallo ad veterem Apoſtolorum ędem appulſis cõdictum eſt, vt ſiſterẽt omnes ſuo veſtigio , geminíſque hinc inde ordinibus expeditam ſacrę pompæ in medio viam aperirent, ne Clericorum, & Religioſorum ingenti illo numero tẽplum vel compleretur , vel turbaretur. Igitur per medium clerũ,medioſq́ue Ordines Religioſos pontificalis comitatus, hac pręcisè ſeriè incedebat, in quo nullus omnino, nec Cardinalium, nec Pręſulum, nec Pontificiorum , nec aliorum penitus, abſq́ue candido ce-

reo visebatur.

Cubicularij extra muros rubro induti.

Tubicines.

Regularium ordinum Procuratores.

Cōsistoriales Aduocati, & qui à secretis, violaceo ornatu.

Cubicularij honorarij, & interiores, item rubro colore vestiti, & cucullati.

Populi Romani Prior, cum magno vexillo B. Franciscæ effigeum referente: ipse, senatorio habitu, veste aurea insignis, vtrinque Cancellarijs Capitolinis comitatus, qui veteri veluti tunica, & toga, partim ex villoso serico violaceo, partim, ex panno aureo vestiebātur.

Suæ Sanctitatis Capellani rubrum induti qui Pontificios Tyaras, præ manibus, opulento spectaculo, præferebant.

Cantores Pontificij violacei qui superiorem hymnum insigni harmonia prosequebantur.

Alij à secretis, Breuiatores, quos vocant, & Accolyti, item rubri omnes.

Auditores Rotæ pullati, & magister sacri Palatij ordinis Prædicatorum.

Subdiaconi Apostolici, cum altero Accolyto, qui Thuribulum gestabat.

Septem Accolyti, qui septem eximij ponderis candelabra argentea, ardentibus cereis, circumferebant.

Subdiaconus Tunicatus Epistolam decantaturus crucem ferebat, duobus ministris, vestitu rubro, eius latera cingentibus.

Pœnitentiarij Apoftolici Cafulati è Societate Iefu.

Abbates cum Chlamydibus infulati.

Archiepifcopi, atque Epifcopi, eodem ornatu.

Cardinales Diaconi, cum Tunicis, infulati.

Cardinales Præfbyteri, cum cafulis, infulati.

Cardinales Epifcopi cum Chlamydibus, infulati; omnibus porrò quos commemoraui cerei maioris, quàm iufti ponderis ex cera candida in manus dati.

Proximè ecce iam, qui pontificiam fellam circumftabant, ftipabantúe. Poft Cardinales continuò Apparitores Clauigeri Pontificij, qui clauas argenteas humeris fuftentabât; deinde Conferuatores Capitolini pompæ authores, tum fereniffimi fuæ Sanctitatis germani fratres; pòft vrbis gubernator Benedictus Ala fuccedebant.

Proximi omnium, Duo Cardinales Diaconi Tunicati, & Infulati, qui fuæ Sanctitati femper adfiftunt, atque horum intermedius tertius Cardinalis Diaconus eodem veftitu Euangelium decantaturus.

Duo Oratores, quos principio memorauimus, Venetus, & Sabaudus, qui corâm fua Sanctitate, geminos folemnes cereos oftentabant.

Super omnia, fua Sanctitas fublimis in fella geftata, fub vmbella, quam aliorũ Principum Oratores viciffim fulciebant, duobus flagellis ingẽtibus, ad obuias turbarum, & cæli arcendas iniurias, hinc inde elatis, ipfa, vt in re maximi omnium momenti, profundiffimis precibus defixa, inter omnes, tranquilliffimo, at-

que intentiſſimo adſpectu, apparebat.

Porrò Pontificem ſequebantur duo Cubicularij ex intimis, & honoratiſſimis.

Protonotarij Apoſtolici ſuam Sanctitatē proximè circumſtantes, Prælatorum ornatu, tunicula linea, habituq́ue reliquo violaceo.

In medio Franciſcus Penia Decanus Rotæ, ad quem idcircò ſpectat, Tyaram Pontificis, quoties illi adimitur, tenere.

Poſt hos ſequebantur Præpoſiti Generales ordinū.

Pręter hęc, dextra, lęuaque, Heluetiorum cohortes armatæ ſuam Sanctitatem, & Cardinales ſtipabant, & circum plerique alij milites nobilioris notæ, ſatrapę, ac ſatellites magno numero.

Ingens verò illa area è proſpectu Vaticani exterior, quà ſupplicationi ſacra via erat, tota leuioris armaturæ equitibus armatis vndique obſeſſa horrebat, vibrabatq́ue.

Appulſa Majeſtas Pontificia ad Apoſtolicam ædem diuino triumpho paratam, ipſo in aditu ab Collegio Canonicorum eius loci, ſuauiſſimo concentu muſico cōfeſtim excipitur. Interea, præ inaudita populi perturbatione, ita vbiq́ue templum fluctuabat, ita ſeſe turbarum tempeſtates attollebant, vt inter ſpiſſiſſimas cohortes armatas omnia concurſantes, obſidentes, pulſantes, miſcentes, vix aliquid ipſis Cardinalibus tutum eſſet. Ego me ad illuſtriſſimum Cardinalem de Giury, ita applicui, vt cùm ad interius ſeptū ventum eſſet, tota eius familia momento, fluctuanti-

bus turbis, procul depositata, dilapsáque, Illustrissimus Dominus me altero brachio apprehensum, Heluetijs, altero me raptantibus, auulsum in Pōtificium adytum inuexerit, an quia me nullo meo merito tenerè amabat, an quia mei consilij conscius volebat, vt quæ ego ipse oculis spectassem, fideliter, non quę ab alijs inaudijssem, fortuitò scriberē: maxima verò illi ab ferreis illis pectoribus, inter omnes Cardinales, quod ab omnibus animaduersum est, exhibita reuerentia est, tum semper alias, tum in isto tumultu, vel præ illa veneranda canitie, vel præ opinione summæ Sanctitatis, qua Romæ apud omnes venerationi est, vel præ ipsa humanitate, & comitate quadam mirabili tractandi cum omnibus, quæ ex ipsius oculis, ex toto alloquio, ex vniuersa totius vultus conformatione in illo suauiter erumpit, saxeáque etiam pectora emollit. Tandem vt ad interius adytum peruentum est, primùm sua Sanctitas, genu humi inflexo, ad Apostolorum aram piè admodum preces fundit: dein solio parato assidens, de more, à Cardinalibus, atque ab Episcopis summississimè salutatur. Tum Conseruatores Capitolini, Mutius Matthæi, Horatius Farinacius; Robertus Caposuccus ab Paulo Alaleone ceremoniarum Magistro accersuntur: illi coram sua Sanctitate ad infimum solij gradum genuflexo, per Hieronymum Rossium suum Oratorem, consecrationem optatam exposcunt, qui procumbens item in genua, his conceptis verbis suam est Sanctitatem affatus. *Beatissime Pater, Cōseruatores cameræ almæ vrbis hîc præsentes, nomine totius Populi Romani,*

INSTANTER *petunt, per Sanctitatem vestram pronunciari piæ memoriæ Franciscam Romanam fundatricem congregationis oblatarum Turris speculorum, Catalogo Sanctorũ D. N. Iesu Christi adscribendam, & tanquam Sanctam venerandam ab omnibus Christi fidelibus.*

AD hanc obsecrationem Petrus Strossius, nomine suæ Sanctitatis, respondet eam, cùm tantæ molis, tantique momenti id negotium esset, hactenùs omni illud exquisitissima adhibita diligentia, ponderasse, quare cùm omnia necessaria ritè probata, digesta, cõfimataque comperisset, in augustissimum illũ locum conuenisse, vt omnium maximo negotio extremam manum imponeret; videri tamen nihilominus, vt simul omnes secum sese de integro in preces darent, vt tantum opus ad Dei Domini nostri gloriam inchoatum, ipsius diuina misericordia, promoueretur. His breuiter peroratis, sua S. solio egressa præparatum in medio septo oratorium petijt, vbi infulata, & genuflexa tamdiu fuit, dum Cantores duo Litanias Sanctorum decantassent: postea, solio repetito, iterumque Conseruatoribus, vti supra, accitis, & formula eadem postulationis à Rossio iterata, tantũ INSTANTIVS additum: Strossius iterum monet diuinum pneuma, ad felicem operis exitum sedulò implorandum suæ Sanctitati visum, quę extempore ipsa Oratorium petit infulata, quousque illustrissimus Cardinalis Diaconus Franciscus Sfortia, qui dextra, pro munere, adsistebat, cõuersus ad populũ clarè in hãc vocẽ erupit, ORATE. tum enim oppidò suę Sanctitati Tyara sublatus, cæteri

pariter

pariter Cardinales, omnesque Præsules tyaram eius exemplo abiecerunt; eoque statu omnes in interiori oratione perstiterunt, quoad Illust. Cardinalis alter ad læuam Diaconus Alexander Montaltus clara voce pronunciauit, *leuate.* Quo omnes subito sese erexerũt cum sua Sanctitate, cui statim adsistentes antistites sacrum codicem obtulerunt, vnde illa, sacro hymno, ritè inchoato, cæteris præcinendo, initium fecit; simul iterum in genua sese demisit, donec, primo versiculo decantato, iterùm infulata solium petijt, cũ cæteri omnes interim recti consisterent, vsquedum, finito cantico, Cãtores conceptum versiculum succinerent, suaque Sanctitas orationem ritualem, & consuetam de diuino Spiritu, voce ad cantum suauiter inflexa, recitasset. Tum siquidem tertiùm acciti Conseruatores, tertiùm postularunt, ijsdẽ præcisè verbis, præterquã hîc INSTANTISSIME, adiunxerunt, tertiũ quoq; Strossius excepit, iam suæ Sanctitati abũdè persuasum ita diuinæ bonitati placere, quare etiam sibi cõstitutũ esse, ac certum, B. Franciscam inter Sanctos habere, haberíque velle, quæ, non modo toto vitę genere clarissima, sed ingentibus miraculis patratis illustrissima fuisset. Igitur extemplo, qui suæ Sanctitati adstabant sacrum volumen illi exhibuerunt. ex quo infulata, assidensque in solio, ex concepta formula, mira majestate, & incredibili verborum pondere, consecrationis sententiam denique pronunciauit; B. Franciscam Sanctorum albo censuit; deinceps, vt pro Sancta coleretur ab omnibus, seuerè decreuit, eius anniuersarium

Veni creator Spiritus.

diem festum, ad septimum Idus Martias, celebrari iussit; officium de muliere sancta nec martyre, nec virgine fieri instituit; eius nomine templa, atque aras excitari permisit, vbi eius patrocinio exorato, sacrificia soli præpotenti Deo imposterum offerantur. Prolata sententia, magistratus Capitolini gratias immortales suæ Sanctitati, quantum in ipsis fuit, nomine populi Romani, suoque, pro accepto tanto beneficio, egerunt: Insuper, vt canonizationis, quam vocant, diploma decerneret, suppliciter depoposcerunt; quibus sua Sanctitas fecit satis, subintulitque, *Decernimus*, salutari Crucis signo, inter hæc, ritè edito. Postea populi Romani Orator, ad Protonotarios Apostolicos verso sermone, ab illis obnixè postulauit, vt, quæ ipsorum partes essent, actum solemne, & authenticum de re tota exhiberent, tum, vbi opus esset, de toto negotio fidẽ facerent, & ratum haberent: quare vnus, è sacro Protonotariorum Apostolicorum Collegio, oppidò, alta voce, subrogauit, obsecrationique Populi Romani ritè annuit. Iamque vltimùm expedito negotio, Conseruatores propius ad solium applicãtes suæ Sanctitati summissè, pieque pedes exosculantur. Hic nulla oratione satis exprimi potest, quàm festo applausu, quasi ad condictum, credo ego signo aliquo dato, tota Roma vndique misceri, & quasi ex fundo commoueri, cieri que cœperit: omnia ædis Vaticanæ æra campana certatim insonare, omnes Cantorum turbæ omnia diuino concentu complere; omnes Pontificij tubicines, omnia Heluetiorum tympana, & crotala, per

templum interius, per ipſa atria, atque areas, circunſonare, palatium Apoſtolicum, area magna anterior, arx ſancti Angeli, pluſquam quingentis inde paſſibus diſſita, arx Capitolina, variæque aliæ vrbis regiones ſclopis, bõbardiſque innumerabilibus cõplodi, tonare fulgurare, vno eodemque penè momẽto cõiurarunt. Interea ſua Sanctitas erecta, tyara depoſito, triumphalem Eccleſiæ Catholicæ hymnum aggreſſa, choro anteibat, quo finito, Cardinalis Diaconus dexter Sfortia verſiculum cecinit, *Ora pro nobis Beata Franciſca*, quem choro Cantorum excipiente, ſua Sanctitas, clariori aliquãto tono, Sanctæ ritualẽ orationem tunc primùm recitauit. Quibus omnibus ad hunc modum proſperè, ſancteque exactis, Illuſtriſſ. Cardin. Andreas Perretus Diaconus decantando euangelio paratus, confeſſionem generalem, quæ ante Miſſæ ſacrum ſolet, exorſus, auſpicatò S. Franciſcam ſecũdum Apoſtolos, compellauit: qua, poſt ſolitam abſolutionem, iteratam ſua Sanctitas ſanctam viciſſim inſeruit, demumque, rebus ex animi ſententia, cũ diuina ope, tranſactis, indepreſſius ſolium migrauit, vbi ad rem diuinam faciendam, ſacrã veſtẽ mutaret, choro interea horarias preces alternis modulatè canente, quibus tempori expeditis, Auguſtiſſimum ſacrificium, tam admirabili maieſtate, adeò diuinis, & grauibus ceremonijs, tanta ſignificatione ſummæ Sanctitatis, tam inuſitata ſpectãtium admiratione, tam ſuaui interioris animi guſtu, adeò celebri cantorum, miniſtrorum, & totius exterioris ornatus apparatu iniuit, vt nulla cogitatio ad æſti-

Te Deum laudamus.

mandum, nulla oratio ad referendum, nõ dico à quouis oratore, sed ne ab Angelico vllo spiritu quidem par afferri possit: quo mihi elingui præsertim, ac propè infanti magis censui supersedendum: maximè verò cùm tanta res, tãtaque magnificentia, iustum, & separatum opus feriati, & otiosi, & bene diserti oratoris exigat; nec verò peculiare id fuerit, aut proprium huius pompæ opus, verùm vulgare, & cõmune summorum Pontificum pensum, præcipuis aliquot anni diebus, qui sanctiori quadam celebritate coli consueuerunt. Reliquum igitur, opinor, vnum est, ne tamen reliqui diei, sequentisque festas populi Romani, familiæque Pontificiæ gratulationes importuno silentio prætereamus. Descripsimus alio loco commodiùs S. Franciscæ tumulum, ad Sanctæ Mariæ nouę positum. Ea ædes est in extremo illo vastissimo cãpo, quem cãpum vaccinum vulgus appellat, proximè viam sacram veteribus dictã, ad arcum Titi Vespasiani: campi vaccini, ex vsu nomen inuectum; nam opportunitas loci eò boues, bubalos, pecora, & alia id genus animalia esculẽta ad macellariorum commoditatem comportari suasit. Hinc nonnulli forum Boarium priscis celebratum, errore nominum existimarunt: ego Romanum forum potius arbitror; Boarium verò multo depressius versus ædem S. Georgij in velabro; cùm luculentissima adhuc exstent in isto campo vaccino rudera nobilissimorum veteris Romæ, imò celeberrimorum ædificiorum: Palatij imprimis, atque rostrorum ad hortos Farnesianos, vbi frequentissimæ causæ

à summis oratoribus perorabantur; ædis concordiæ, quo passim Senatus conuocabatur. Capitolij, vbi Reipublicæ tota frequentia, consules, & reliqui magistratus frequentes aderant; publici ærarij ad templum S. Adriani Martyris; Arcus marmorei omnium, qui videri possunt, illustrissimi Septimij Seueri; porticus Iustini, ac Iustinæ Impp. porticuum Cæsarianarum; Templi pacis omnium, quæ Romæ exstabant, amplissimi, & sumptuosissimi; variorum præterea delubrorum Castoris, & Pollucis; Rhemi, & Romuli, ad quæ vulgo etiã Senatus confluebat; quorum alterum hodie ædi SS. Cosmæ, & Damiani, alterum S. Mariæ nouæ tribuitur; quid autem magis in promptu, quàm forum Romanum cognominatum, cui arx vrbis Capitolium, sedes ordinaria Senatus, forum iudiciorum, ærarium maximum (hoc est tota Roma) per ambitum imminebat? cui porrò credibile videatur in foro omnium Romæ frequentissimo mugitibus boum, & balatibus pecorum relictum vllum locum fuisse? quæ ego eo strictim inieci, quòd ægrè ferrem, illam parum rationi consentaneam sententiam passim Romæ in doctiorum ore versari: nec nihil etiam in rẽ nostram interim effecimus: nam Sancta Maria noua, cùm recta ex aduerso Capitolij, in hoc extremo ingẽtis spatij foro Romano sit collocata, Religiosi, qui ibi institutum S. Benedicti montis Oliueti sanctissimè obseruant, nec suæ probatissimæ pietati, nec suo virili muneri defuerunt. Totum immensum illum campum ad infinitam populi frequentiam compo-

fuerant: maxima ex parte omni genere florum, lilijs, rosis, violis, hyacinthis, alijsque strauerant; Ædis prospectum anteriorem, cum atrio, exquisitissimi operis peristromatibus conuestierant; interius omne templum pannis sericis variorum colorum, atque operũ, pulchra sanè specie, exornauerant: sacrum imprimis Sanctæ tumulum, elegãti tabernaculo exactissimè inaurato, subtexerant, extulerantque, vbi varijs locellis varia lumina, magno numero, ex vasis argenteis interlucebãt; Pleraque verò vasa, eadem arte cum tabernaculo inaurata, multiplicis varietatis coronamenta, & serta obiectabant: in summo operis fastigio Sanctæ effigies, cum Tutelaris Angeli, vt semper solet, decore admodum prominebat. Eo, postridie maximè sanctæ Franciscæ consecratæ, tum omnium, quæ esse vulgò potest numerosissima supplicatione, nomine populi Romani indicta, tum priuatis omnium ciuium studijs, tanta omnium ordinum visa frequentia, vt omnem scribendi facultatem, omnemque reuera fidem longè transcendat. Ipso celebritatis die, quid ego dicam totam Romam ita omnibus gaudijs exilijsse, itaque omnibus triumphis se extulisse, vt non ciuem suam vnam cælestibus adscripsisse, sed ipsa tota in supremum cælum elata videretur? Vaticanũ super omnia, proximè sequẽti nocte, & altera diei cõsequentis, tum Capitolium, postea Cardinalium omnium, & Romanæ nobilitatis, & triũ Rotæ in hac causa iudicum, tota Palatia, tum priuatæ vrbis ædes, certis luminibus, quæ ex trasuersis laternis omnium colorum, & lucem,

& omne colorum genus emittunt, infinito numero certè in palatijs, ad omnes porticus, ad omnes feneſtras, ad omnia mæniana, ad omnes prope inanitates, inuſitata quadam ſpecie, viſebantur: feſti ignes, ac foci, per omnia compita, per omnes vicos, ad fora omnia innumerabiles excitabantur: Neronianum incendium ſanctiori ſpectaculo innouatum, Romamque ex imo vniuerſam conflagrare diceres. Præcipuę partes ſuæ Sanctitatis, ſine exceptione, ad Vaticanũ, & ad molem Hadriani, quam arcem S. Angeli vulgus vocat, haud dubiè fuerunt: nam, ineunte crepuſculo noctis, per multas horas, continuò bombardæ omnis magnitudinis, ex areis, ex omnibus propugnaculis extimis, intimiſq́;, & ex arcibus incredibili fragore, terroreque diſplodi cœperunt: ſimul, omnibus ingenijs coniuratis Italorum, quæ ea parte regnant, varia exhibita ſpectacula ignium fuſilium, volubilium, liquabilium, maximoque artis miraculo rotatilium, globoſorumque varios horrores, ſtuporeſque præſtabant; quoad omnẽ ingenij excellentis ad illa iocularia pulueréa vim victam in Girandola, quam barbarè dicũt, ipſi vidimus, atque obſtupuimus. Ea ex ſolis fuſilibus flammis ſimul, inexplicabili numero, arte quadam, per inane vibratis conſtat, quæ ita ſeſe quaſi in ingentem fornicem, neſcio quo ingenio, circunfundunt, vt cælum ardere vndique ementiãtur. Tantundem, pro captu, Capitolium, lectiſſima nobilitate Romana maximè de gloria decertante, proſtridiè imprimis exhibuit. Fas ſit dicere, ita illis noctibus, Romam vibraſſe, irradiaſſeque, vt

clusa nocturna caligine, sese vltro celantibus astris, sola sua luce diesceret. NVNC quid cogitant? vbi sunt nostrates momi inuisæ nitedulæ generi humano, non modo Christiano, qui aliena facta carpere, quàm sua emendare plus pensi habēt? qui sanctæ, diuinæ, triumphantisque Catholicæ Ecclesiæ egregia, & diuina facta arrodere, quàm suæ caulæ vagę, intermortuæ, inclinantis, ac perendie sua lubricitate defluxuræ ingentes errores circumspicere, & interpolare, hostili plusquam ingenio, malunt? Huc veniant aliquando citati, mihique aurem semel patienter accommodent. Primùm qui adhuc inter illos virtutem moralem saltem, sin minus Christianā aliquo pretio habent, quos aliquot esse non dubito, deponant tandem, me authore, anticipatam illam infensi, atque inimici animi acerbitatem, tum pacato, serenóque animo, tranquillè apud se, sedatéque recogitent, Ecclesia Catholica (quam magis quòd ita solent, quàm quod ita sentiunt, auersantur) quo loco, qua æstimatione, qua gloria, virtutis excellentiam Christianæ reponat: euoluāt omnia volumina Philosophorū etiā qui in virtute beatitudinem sitam insulse voluerunt, scrutentur omnes ritus omnium orbis habitabilis nationum, omniū gentium, omnium seculorum, diuinam vetustiorem paginam percurrant; nusquam gentium, nusquam seculorum, eo loco, eo pretio, eóque culmine maximę gloriæ germanam virtutem habitam, pro certo comperient, quo ab Catholica Ecclesia diuinitus afflata, inde à Christo nato, semper habitam, vel ipsis frementibus,

tibus, demonstrare, & conuincere clarius luce possumus: in qua tamen Ecclesia vitiorum sola portenta magni fieri, & nisi iam illos vehementer pudet, adorari iniquissimè, atque impudentissimè mentiuntur. Philosophi, verbo tenus, ad inanem ostentationem, virtutum, vt & isti scioli, nomen colebant, reipsa calcabant, & ludificabantur, quod candidè Cicero illis obiectat: nec apud illos nisi inania virtutum crepitacula audiebantur. Romani, cæteríque, vilissima idolorum seruitia, nō virtuti, sed flagitijs omniū tota natura execratissimis diuinos honores deferebāt; Veneri, Iunoni, & Floræ Romanæ vilissimis scortis, Baccho ebriosorū maximo, Ioui infinita lasciuia infami; quid Ganimedi? quò vlterius barbara infamia exundare potuit? iam Diocletiano naturæ prodigio, eiusq́ alteri Ganymedi Antinoo, Neroni verò omnium turpitudinū gurgiti profundissimo, vsque ad naturæ æternum dedecus inquinatissimo, alijsq́ue scelerum omnium immensis voraginibus, an adulandi causa vltrò adducti, an obsequendi necessitate Tyrannicè coacti, Apotheosin decreuerunt. Vetus ante Christum Ecclesia, summis illa quidem, anniuersarijsq́ue honoribus, sanctos illos priscææ virtutis exornauit Machabæos, Iudith, Hester, Patriarchas, & Mosem imprimis, quos tam effuso cultu prosequebantur, vt Rabbinorum, & nostratium Doctiorum sententia, corpus Mosis illis distrahendum fuerit, & auellendum, ne populus efferatus, & ad Idololatriam passim procliuis pro Deo haberet. Nec inficior tamen veteres illos in illis Sanctis venerandis maiorem quandam moderationem adhibuisse, & meritò, quòd necdum Beatitudine fruerētur, atque

adhuc in limbo ſubterraneo, etſi certa ſpe futuræ beatitudinis, obſoleſcerét. Ad legem Euangelicam germana illa, & ſincera, & perfecta gloria ſpectabat, multóque ante diuinus Pſaltes ea de cauſa gratulabundus decantarat. *Nimis honorati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum.* Catholica Eccleſia nullos omnino Deos, nullaſque Deas, præter vnum adorādiſſimum numen agnoſcit; quique ſecus ſentiant omnes iuxtà, ac ſacrilegos Idololatras deteſtatur; omnibus flāmis expiandos iudicat, omnibus diris, prout naturæ humanæ quædam inuiſa prodigia, execratur. ac ſi iſti omniū importuniſſimi quadruplatores aliter aut ſuſpicantur, aut dicunt, cælo, & terræ, ſuperis, hominibúſque immaniſſimè mentiūtur; ipſóque vetuſtiſſimo calumniātore diabolo magis inuerecundi, calumniādo, effrenatíque cenſendi ſunt. Hæc recogitent, quos dixi, iſtius nationis magis cicures, hæc ſeriò ſeorſum ab ira, à pertinacia, atque ab errore perpendāt. Qui verò præcipites alieno ſenſu magis, quàm ſuo, ſolo vicinorum exemplo, rebus non dicam dijudicatis, ſed ne ad primores aures quidem admiſſis, gratis deuoluuntur in Tartarum, hîc, quæſo, ſiſtant gradum, illiúſque Satyrici memores, *nec te quæſiueris extra*, intra ſe ſeſe aliquando colligant, tum vaniſſimis mendacijs, atque calumnijs, quibus ſeſe imbui ſiuerunt, ad tempus valere iuſſis, ſemélque propinquorum amicitia, vti Euangelio clarè tenentur, ob Chriſtum abdicata, firmato veſtigio, Catholicā Religionem in otio ipſi circumſpiciant; curioſius quid agat, quid præſcribat, quid laudet, quid colat, quò tendat, quid ſpectet, quid moliatur, quos mores probet, quos auerſetur, non aliena

calumnia, ſed proprio iudicio, in rem præſentem, attentè conſiderent: ſua viciſſim noſtris conferant, ſuas caulas, cum templis noſtris, ſuos Miniſtros, cum noſtris Pōtificibus, Præſulibuſq; omni maieſtate illuſtriſſimis; ſua conuenticula circumforanea, cum Synodorū noſtrarum, purpuratique collegij amplitudine; ſuam voluntariam ex vrbibus, ariſque noſtris ſeceſſionem, cum perpetua, inde ab Apoſtolis, principum orbis ciuitatum noſtra poſſeſſione; ſua ſuperis, hominibuſque (non ſacra modò, ſed ciuilia) inuiſa dogmata, cum noſtris omni rationi, diuinæque ſcripturæ conſentaneis; ſuorum angulorum anguſtias, cum Catholicæ noſtræ immenſitatis infinitate, ſuam recentiſſimam nudiustertius paucorum coniuratione inuectam nouitatem, cum perenni noſtra antiquitate comparent: hæc contraponant, hæc recogitent, conſideratè, quietè, ſollicitè: audeo iuratus affirmare, vnā deinceps hybernam noctem nunquā in illa erraticarū opinionum inconſiderata, temeraria, ac deuia leuitate pernoctabunt. Qui porrò humanarum rerū quęſtum, ac lucrum, illiuſque mundanę guſtum proſperitatis, heu miſeri! proiecti! deſperati! omni Religioni, ſuæ conſcientiæ, Deoq;, proh nefas! & ſuperis omnibus anteponunt, Idolorum mancipia Apoſtolo habiti, amurça mortalium, noui Titanes iſto aëre, iſta terra, iſta clara luce, iſta communi hominum ſocietate, cæloque imprimis in perpetuum indigniſſimi, reſipiſcāt, me authore, maturè pedem referant, funem reducant, vela vertant: emergant, emergant ſubitò ex illa immēſa voragine, qua conclamati in baratrum immerguntur: inuenient in Catholica Religione præſentiſſimum,

opportunissimúmque remedium: qui si potiùs obdurati hac tam illustri Catholicæ gloriæ Majestate sudabunt, sudent sanè, modò ne nauseent. Denique qui propria opinione inflati, sui sensus peruicacia obstinati, erroris tetra caligine circumfusi, diuturnæ assuetudinis prauitate obdurati, maxima grauissimorum scelerum impunitate, horrendorum criminum licentia, conscientiæ proiectæ, derelictæque insensili callo, iã non solùm perire dulce ducunt, sed & alios in ruinã trahere honorificum, nigerrimę animæ, ingenia diuino furori vndique obiecta, vasa iræ, Dęmonũ deuota ludibria; egerant latè per viscera glıscens venenum tartareum; ne animum abijciant, tantum haustam è baratro superbiam constanter eructent, supercilium abijciant, atque hoc tantùm. semel ratiocinando quàm lentè, quam solidè, quàm sapienter, quàm diuinè Catholica Ecclesia omnia prouideat, consultet, decernat aggrediatur, exsequatur, administret, vel hac vna S. Franciscę consecratione, æquo iudicio ipsi assequantur; spondeo, iuróque matrem experientur, quam nouercam tantopere exhorrescunt: maiorum suorum pios manes exhilarabunt, quorum Religionem, aras, templa, sacra, tumulos, familias iniustissimè ipsi, defectione non obscura, non solum temerarij, verùm impij, ac sacrilegi desertores abiecerunt: sin suæ ceruicis mori obstinauerint, mentemque ad omnia impenetrabilem obstipauerint; interim stante, conualescente, florente, regnante, crescente, triumphante, sancta, inculpata, victrice, gloriosa, inuicta, æterna Religione Catholica, tum ipsi interim fremant, crepent, subringantur, allatrent, & contabescant magis. DIXI.